

1983/84:166

Torsdagen den 7 juni fm.

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 29 maj.

2 § Föredrogs men bordlades åter

Finansutskottets betänkanden 1983/84:39, 40 och 45.

Utbildningsutskottets betänkande 1983/84:31

Näringsutskottets betänkande 1983/84:41

3 § Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande 1983/84:28 om forskning (prop. 1983/84:107 delvis),

utrikesutskottets betänkande 1983/84:14 om forskning (prop. 1983/84:107 delvis),

försvarsutskottets betänkande 1983/84:19 om försvarsforskning (prop. 1983/84:107 delvis),

socialutskottets betänkande 1983/84:24 om forskning inom socialdepartementets verksamhetsområde och inom arbetsmiljöområdet m. m. (prop. 1983/84:107 delvis),

kulturutskottets betänkande 1983/84:24 om forskning, såvitt avser Kulturverksamhet m. m. (prop. 1983/84:107 delvis),

jordbruksutskottets betänkande 1983/84:30 om vattenbruk och forskning m. m. (prop. 1983/84:10 delvis och 1983/84:107 delvis),

näringsutskottets betänkande 1983/84:45 om forskning (prop. 1983/84:100 delvis och 1983/84:107 delvis),

arbetsmarknadsutskottets betänkande 1983/84:17 om arbetsmarknadsforskning (prop. 1983/84:100 delvis och 1983/84:107 delvis) samt

bostadsutskottets betänkande 1983/84:31 om byggnadsforskning m. m. (prop. 1983/84:100 delvis och 1983/84:107 delvis).

Torsdagen den
7 juni 1984

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Utbildningsutskottets betänkande 28, utrikesutskottets betänkande 14, försvarsutskottets betänkande 19, socialutskottets betänkande 24, kulturutskottets betänkande 24, jordbruksutskottets betänkande 30, näringsutskottets betänkande 45, arbetsmarknadsutskottets betänkande 17 och bostadsutskottets betänkande 31 kommer att behandlas i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså utbildningsutskottets betänkande 28 om forskning. I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Forsknings- och utvecklingsverksamhet

Anf. 2 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Fru talman! Den 1 mars i år presenterade regeringen en forskningsproposition som i ett avseende är unik. Den innebär att vi i Sverige nu för första gången redovisar ett samlat program för hela den statliga forsknings- och utvecklingsverksamheten.

Med propositionen markerar vi också – precis som i det socialdemokratiska krisprogrammet, precis som i den här regeringens första regeringsförklaring – forskningens utomordentliga betydelse för landets framtid.

I siffror innebär propositionen

att de statliga FoU-insatserna under nästa år kan komma att uppgå till närmare 10 miljarder kronor,

att statens och näringslivets gemensamma satsningar därmed utgör 2,5 % av landets bruttonationalprodukt,

att Sverige därigenom även fortsättningsvis kan räknas till de länder som satsar allra mest på forskning och utveckling i förhållande till BNP.

I propositionen slår vi fast att forskningen bör vara ett skyddat område – ett undantag från regeln om 2 % besparingar inom all statlig verksamhet, detta samtidigt som vi vill garantera den ett nytillskott om 150 milj. kr. per år under tre års tid.

I klårtext skulle detta betyda att forskningen blir en av de få vinnarna i nästa års budget.

Reaktionerna på propositionen har varit nästan uteslutande positiva, dock inte i första hand på grund av det ekonomiska innehållet – även om det naturligtvis upplevs som en lättnad och försäkran.

Det som rönt mest uppskattning är i stället regeringens bestämda betoning av grundforskningen,

av kvaliteten,

av forskningen som motor i landets utveckling.

Nytillskottet av pengar föreslås huvudsakligen gå till grundforskningen. Inom sektorsforskningen vill vi se vissa åtstramningar, men framför allt har vi ambitionen att länka in även den på en mer långsiktig kunskapsutbyggnad.

I debatten har hävdats att detta inte räcker, att vi borde gå hårdare fram

och beröva sektorsorganen mer resurser – alternativt helt lägga ned dem.

Detta är åsikter som vi i regeringen inte delar.

För oss finns det mellan grund- och sektorsforskningen både motsättningar och beroende. Sektorsforskningens unika roll är att den etablerar en naturlig kontakt, fungerar som en navelsträng, mellan samhällseliga behov och utveckling av forskningskompetens.

Problemet är knappast att sektorsorganen, för att kunna spela denna roll, under ett antal år fått ökade resurser, mer pengar. Problemet är i stället att grundforskningen fått stå tillbaka. För att återställa balansen – för att stärka den långsiktiga kunskapsuppbyggnad som utgör basen och den absoluta förutsättningen även för sektorsforskningen – föreslår vi nu alltså en särskild satsning på grundforskningen. I viss mån på sektorsforskningens bekostnad, men framför allt i samspel med den.

I vad gäller kvaliteten i forskningen har vi i propositionen litet tillspetsat sagt att

- dålig forskning är sämre än ingen forskning alls,
- dålig forskning är vilseledande,
- dålig forskning lägger beslag på resurser som kan användas på annat sätt.

Bl. a. mot den bakgrunden menar vi att kvalitetskraven måste hävdas hårdare än tidigare och rakt igenom hela forskningssystemet, dvs. såväl vid antagningen av forskningsstuderande som i forskarutbildningen; såväl vid bedömningen av medelsansökningar som vid tillsättningen av forskartjänster.

Den besvärligaste konflikten uppstår när ett *nytt* forskningsområde behöver belysas och *ny* forskning byggas upp. Å ena sidan är det den fria forskningens centrala uppgift att låta det nya och oprövade slå sig in och etablera sig. Å andra sidan måste det på samma vis vara en uppgift att för forskningens fromma och framtid slå vakt om kvaliteten.

Detta är dock ingen olöslig konflikt. Ny forskning kan i de allra flesta fall byggas upp i samspel med etablerad forskning inom angränsande områden och i samspel med internationell forskning. Gör man detta med omsorg, klarar man också kvalitetskraven.

Beträffande forskarrekyteringen och arbetsvillkoren inom högskola och universitet föreslår vi i forskningspropositionen en rad förändringar till det bättre: fler forskartjänster och höjda utbildningsbidrag – samtidigt som tiden för dem blir möjlig att förlänga – höjt meritvärde för forskarutbildningen, olika åtgärder för att banta det administrativa arbetet och frigöra mer tid för forskning, mer pengar för forskarutbyte med andra länder samt fortsatt satsning på bättre lokaler.

Här vill jag gärna tillägga att jag sedan jag började arbeta med forskningspolitiska frågor har besökt många institutioner och kunnat konstatera att de arbetsmiljöer som förekommer på vissa håll – och detta alltså inom en sektor som vi oberoende av partifärg tycks vara ense om är av största betydelse för landets framtid – är så bristfälliga att de om de förekom inom företag och förvaltningar sannolikt skulle leda till protestaktioner och svarta rubriker i tidningarna. Alla dessa miljöer kan naturligtvis inte rustas upp eller ersättas i

Torsdagen den
7 juni 1984

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

en handvändning. Vad vi från regeringens sida hittills gjort, och fortsättningsvis kommer att göra, är dock att i varje byggpaket och varje statligt investeringsprogram pröva och prioritera de rättmätiga anspråken på forskningslokaler.

Fru talman! Propositionens betoning av den grundläggande forskningen och av kvaliteten är av avgörande betydelse för all teknisk, naturvetenskaplig och medicinsk forskning, dvs. den forskning som – även om den sysslar med ett fritt sökande av nya kunskaper – i de allra flesta fall ändå är möjlig att mäta.

Av samma odiskutabla vikt och värde är det dock att vår humanistiska och samhällsvetenskapliga forskning håller en hög kvalitet och får tillräckliga resurser.

Varför?

Jo, därför att forskning innehåller så mycket mer än den nyttobetonade dimensionen. Ytterst handlar den om människors behov av att orientera sig i tid och rum, att göra verkligheten tydlig och möjlig att tolka, historien begriplig och framtiden möjlig att välja.

De kunskaper och insikter vi har i dag är ett arv från tidigare generationer, tidigare samhällen, tidigare forskning. Vår plikt är att förvalta detta arv väl.

I det perspektivet är all forskning en kulturell förpliktelse. I det perspektivet har den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningen ett egenvärde, en särskild ställning och ett särskilt ansvar. I det perspektivet har det också varit en självklarhet att regeringens forskningsberedning vid alla sina överläggningar – även när diskussionerna rört extremt tekniska eller naturvetenskapliga frågor – rymt också representanter för humaniora och samhällsvetenskaperna.

Man kan alltid diskutera fördelningen av resurser mellan den humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningen och andra discipliner. Ett obestridligt faktum är dock att vi med den allmänna satsning, det nivålyft, som forskningspropositionen innebär gynnar *all* forskning – även den humanistiska och samhällsvetenskapliga. Ett faktum är också att vi föreslår särskilda satsningar även inom det humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningsfältet. Ett ytterligare faktum är slutligen att detta är forskningsområden som, med den proposition vi diskuterar i dag, kommer att något stärka sin ställning gentemot den tekniska, medicinska och naturvetenskapliga forskningen – om man jämför med den proposition den borgerliga regeringen förelade riksdagen år 1982.

Sverige är ett litet land. Trots en mycket framskjuten position på forskningens område svarar vi inte för mer än 1–2 % av världens samlade forsknings- och utvecklingsresurser.

Skall vi klara att hålla en hög kvalitet och fortsätta hävda oss som en första rangens forskningsnation, då måste vi också vara öppna för alla samarbetsin- viter. Då måste vi vara beredda att ta en mycket aktiv del i både det nationella och internationella kunskapsutbytet.

Redan i dag deltar vi i ett vittomfattande internationellt forskarutbyte, ett utbyte som vi dock bör intensifiera ytterligare. I forskningspropositionen

redovisar vi därför en rad förslag för att göra det lättare för svenska forskare att under en tid arbeta och förkovra sig utomlands – och för utländska forskare att göra detsamma här i Sverige.

När det gäller kunskapsutbytet och samarbetet inom nationen handlar det i första hand om att förbättra kontakterna mellan universitet/högskola och näringsliv.

För 10–15 år sedan var det i det närmaste tabu att över huvud taget aktualisera frågan om forskningssamarbete mellan stat och näringsliv. Nu är situationen en annan. I dag finns det samhällsdebattörer som ganska okritiskt förespråkar näringslivsinblandning även på detta område.

Till det skulle jag vilja säga följande:

Precis som när det gäller grund- och sektorsforskningen tror jag att det även i förhållandet mellan stat och näringsliv finns en balanspunkt, en punkt där till synes motstridiga intressen kan samspela och befrukta varandra.

På forskningsområdet passerades den balanspunkten när i princip allt samröre med näringslivet misstänkliggjordes. På samma sätt tror jag att vi skulle springa förbi denna punkt om vi lät det just nu mycket intensiva och positiva samarbetet, i form av forskarbyar och liknande, slå över i en extrem form, som förvandlade högskolor och universitet till konsultbyråer åt företagsamheten.

Forskningspropositionens förslag om förbättrat samarbete skall ses mot bakgrund av att vi i dag befinner oss på betryggande avstånd från båda dessa extremer.

Till sist, fru talman, några få ord om de grundtankar som styrvt vårt arbete med propositionen:

Utgångspunkten har varit enkel. Naturresurser skall tas till vara, och sedan fördelas så rättvist som möjligt, för att alla skall kunna leva ett gott och rikt liv.

Den begåvning och uppfinningsrikedom som finns hos människorna är också att betrakta som naturresurser. Alltså bör vi värna, vårda, stimulera och använda dessa resurser – för vår egen skull, för att stilla vår nyfikenhet, få perspektiv på oss själva och utvecklas som människor. Men vi bör också göra det för vår gemensamma nytta skull – för att finna lösningar på vardagsproblem, för att få bukt med sjukdom och ohälsa och för att utveckla vår industri och vår materiella välfärd.

Detta är inget nytt. Det är i princip en sammanfattning av den idégrund som det under senare decennier rått enighet om i Sveriges riksdag. Det är en grund som håller än i dag, men som vi måste samla oss till att bygga nytt på.

Vi har levt länge nog på 1950- och 1960-talens forskningsrön. Nu måste vi gå vidare. Den proposition vi diskuterar i dag erbjuder också den möjligheten.

Anf. 3 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Det rör sig i rörelsen. I dagens Svenska Dagbladet läser jag att de socialdemokratiska kvinnorna är förvånade och bestörta över finansministerns i denna vecka så flitigt debatterade dagisuttalande. ”– Erkänn att ditt

utspel om barnomsorgen inte var så genomtänkt." kräver man karskt.

Den 27 december förra året skrev den socialdemokratiske professorn Walter Korpi en debattartikel i Aftonbladet om den högre utbildningen och forskningen. På samma sätt som finansministern nu om dagis hade Korpi modet att rycka slöjan av den officiella socialdemokratiska politiken. Walter Korpi förklarade:

"I den socialdemokratiska traditionen ingår en stark positiv syn på vetenskap och forskning. Denna tradition förpliktigar oss att tänka om när det nu är uppenbart att reformerna har slagit fel."

Fru talman! Vem som vinner internkampen om dagis kan vi än så länge bara ha oroliga aningar om. Vem som åtminstone hittills vunnit kampen om högskolepolitiken och forskningen ger dess värre den proposition riksdagen nu debatterar ett tydligt besked om. Den socialdemokratiska intelligentian ropar fortfarande i öknen.

Låt mig, fru talman, börja med en myt, nämligen myten om att regeringens forskningsproposition innebär en ekonomisk mera betydande satsning på forskningsområdet – det gör den i själva verket inte alls.

Samtidigt som regeringen i propositionen ökar ett antal i och för sig angelägna anslagsposter med inalles 140–150 milj. kr. drar man ner energiforskningen med 200 milj. kr. Redan inom ramen för den proposition som Ingvar Carlsson burit fram till riksdagen fattas det alltså minst 50 milj. kr. för att påståendet om forskningsatsningen skall vara korrekt.

Inte ens detta är emellertid hela sanningen. Från det gångna årsskiftet drog regeringen in det s. k. forskningsavdraget för industrin, omvittnat för sin effekt som forskningsstimulator just inom områden som regeringen i annat sammanhang säger sig vilja satsa på. Ytterligare 200 milj. kr. försvann därmed från forskningsområdet. Det är till att ha låga anspråk både i fråga om sanningen och vad en satsning faktiskt är om man skall kunna hävda att minus en kvarts miljard är ett bevis för framsynthet i fråga om forskningens betydelse för industriell och kulturell utveckling.

Så, fru talman, till forskningspropositionens icke-pekuniära innehåll. Bärande teman i forskningspropositionen är dels en satsning på teknisk utveckling av betydelse för vårt lands ansträngningar att ta sig ur krisen, dels en ökad tonvikt på grundforskning.

Först satsningen på teknik och naturvetenskap:

Regeringen har ingen anledning att känna oro för att den inte skulle ha riksdagens fulla stöd för en helhjärtad satsning på teknisk och naturvetenskaplig forskning. Sådan forskning är och kommer alltid att vara betydelsefull för vårt lands förmåga att hävda sig på en internationell industrimarknad, där endast den vinner framgång som i tid inser förändringarnas möjligheter och förmår att dra nytta av dem.

I själva verket är det emellertid så att det är riksdagen som alljämt skjuter en halvhjärtad regering framför sig, även i fråga om naturvetenskaperna. Regeringens nyvunna insikt på detta område känns nämligen inte riktigt genuin i ljuset av hur man på det utbildningsstadium där de mest fundamentala grunderna för också naturvetenskaplig och teknisk forskning läggs,

nämigen i gymnasieskolan, alltså missgynnar just de ungdomar som har sitt intresse åt detta håll. Den naturvetenskapliga linjens kris – förorsakad av ett antagningssystem till högre utbildning som prioriterar taktik och finurlighet före faktiska kunskaper – kan ingen forskningsinsats i efterhand korrigera.

Regeringens naturvetenskapliga ambitioner kommer nog redan av detta skäl att ha svårt att uppfyllas. I samma riktning verkar det faktum att regeringen förefaller att ha orealistiska förväntningar på den tekniska och naturvetenskapliga forskningens resultat i tiden.

Den forskning vi satsar på nu tar inte Sverige ur den ekonomiska kris vi f. n. befinner oss i. Forskningen kan skapa de intellektuella förutsättningarna för att hela vårt samhälle skall vara bättre rustat än eljest för att möta utmaningar i framtiden. När politiker och samhällsadministratörer tror sig kunna kommendera fram forskningsresultat snabbt riskeras inte bara ett kortsiktigt misslyckande utan också hela den långsiktiga forskningsmiljö ur vilken verklig kunskap så småningom kan hämtas. Jag skall strax återkomma till detta.

Fru talman! Ett exempel på att regeringen inte vill förstå att teknisk forskning tar tid och kräver samma frihetliga förutsättningar som övriga discipliner är avogheten mot ett tekniskt-vetenskapligt forskningsråd. Regeringen går med på en, enligt min mening, närmast kosmetisk omorganisation av styrelsen för teknisk utveckling. Men den vågar inte acceptera något forskningsråd där forskarna själva ges det fulla ansvaret för forskningsinriktningen också på detta viktiga område.

Den tekniska och naturvetenskapliga s. k. forskningssatsningen avslöjar emellertid inte bara regeringens syn på forskningens uppgifter i stort, utan också regeringens inställning till humaniora. Av forskningspropositionen får man intrycket av att – det är litet hårdtaget, det medges – forskning inom detta område av regeringen närmast ses som ett slags komplement för att problemställningar som det ändå ankommer på naturvetenskaperna att till slut finna lösningen på, skall kunna belysas också från humanistiska utgångspunkter.

Fru talman! Vi moderater ser annorlunda på detta. Humaniora har ett värde i sig som bärare av kultur, och humaniora har värden av ett slag som vårt samhälle inte kan vara utan. Genom humaniora och samhällsvetenskaperna ökar vår kunskap om hur civilisationen kan organiseras för att ta till vara det som är unikt hos varje enskild människa.

Dessa ting är inte komplementkunskaper till teknik och naturvetenskap. De är värda den stimulans och den respekt som deras intellektuella innehåll förtjänar.

I en artikel i Expressen för några dagar sedan skrev Lars Lönnroth om sitt dystra möte med Sverige efter en längre periods utlandstjänstgöring. "Själv har jag länge trott att den svenska kulturpolitiken var världens mest generösa. – – – Därför blev det en chock när jag kom hem till Sverige och upptäckte att min vackra propagandabild av hemlandet inte riktigt stämde med verkligheten. Sverige visade sig ha blivit ett kulturellt u-land, där

Torsdagen den
7 juni 1984

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

humaniora satts på undantag – – –.” Det är svårt att hävda att Lars Lönnroth har fel.

Vi moderater kräver mot den bakgrunden en förstärkning av forskningsinsatserna på det humanistiska området. Att bifalla det kravet är en kulturinsats som riksdagen inte borde avstå ifrån.

Jag skall övergå till att tala om regeringens ambition att ge grundforskningen en förstärkning. Detta är alldeles nödvändigt. Regeringens forskningsförslag innebär otvivelaktigt att grundforskningen får ökade resurser i förhållande till den s. k. sektorsforskningen, dvs. sådan forskning som i en eller annan form styrs från centra som står den politiska makten nära. Regeringens sätt att nalkas denna centrala problemställning är emellertid bakvänt. Förslagen riskerar tyvärr därmed att göra ont värre.

Felet med den förstärkning som regeringen säger sig vilja göra i fråga om grundforskningen är de former som förstärkningen skall få. I stället för att avveckla de sektorsorgan som hittills har varit själva motorerna i den tilltagande sektoriseringen – och därmed kortsiktigheten i forskningen – väljer regeringen att ge dessa uppgifter också inom grundforskningen. Den grundläggande syn som regeringen gör sig till tolk för i fråga om möjligheterna att genom teknisk och naturvetenskaplig forskning föra vårt land ur dagens ekonomiska kris, och som jag tidigare har berört, ger ytterligare näring åt farhågorna att socialdemokraterna alltjämt inte förstår att forskningen skall hållas borta från den omedelbara politiska maktutövningen. Politikermakt över forskningen tenderar att gynna kortsiktighet och mode-nycker på det långsiktiga sannings- och kunskapsökandets bekostnad.

Hittills har det ansetts självklart att grundforskningen i allt väsentligt är en sak för universiteten och forskningsområdena att handha – utan inblandning från departement, myndigheter eller andra som kan ha intresse av mera omedelbara forskningsinsatser. En sådan ordning passar också bäst i framtiden. Orsaken till det är först och främst att den är oupplösligt förbunden med ett samhällssystem där den politiska maktutövningen inte tillåts att bli total. Genom att ge universiteten det avgörande inflyandet över grundforskningen, och därmed ansvaret för den, säkerställs att denna vägleds av inomvetenskapliga bedömningar.

När regeringen nu vill ge sektorsmyndigheterna ansvar också för grundforskningen riskerar man att i än högre grad än vad som redan skett urgröpa universitetens ställning som självständiga forskningscentra. Om det blir så av misstag därför att regeringen inte inser varhän de egna förslagen leder, eller om det är just detta som är regeringens avsikt är inte lätt att ha en klar mening om. De gångna 20 årens socialdemokratiska forskningshistoria talar för den senare av dessa båda tolkningar.

Vi moderater vill, fru talman, förändra relationerna mellan den målinriktade sektorsforskningen och den obundna, grundläggande universitetsforskningen genom att överföra resurser från sektorsorganen till universitet och högskolor. Med detta vill vi inte säga att all forskning som bedrivs inom ramen för sektorsorgan eller genom dessas aktiva stöd är dålig forskning. Bra forskning som i dag sker genom sektorsorganens förmedling kommer

emellertid alltid att komma till stånd också utan dessas hjälp. Mindre angelägen forskning kommer däremot att sorteras bort. Det är själva avsikten med vårt förslag.

Vi föreslår mot denna bakgrund att regeringen får riksdagens uppdrag att utarbeta förslag till hur merparten sektorsorgan snabbt skall kunna avvecklas. Vi exemplifierar för vår del med byggforskningsrådet, energiforskningen, naturvårdsverkets forskningsnämnd, delegationen för social forskning m. fl. organ. Listan kan göras lång. Regeringen bör arbeta skyndsamt för att så snabbt det sig göra låter skapa den rätta miljön för långsiktig kreativitet.

Detta, fru talman, om forskningspropositionens principiellt betonade brister och våra förslag till alternativa handlingslinjer.

Lika bekymmersamt som det som faktiskt står i propositionen är emellertid det som inte står där. Inte med ett förslag berör regeringen problemen på de grundläggande utbildningsnivåerna.

Jag har tidigare nämnt antagningssystemets effekter för tillströmningen till den naturvetenskapliga linjen i gymnasieskolan. Med de förslag regeringen samtidigt med forskningspropositionen presenterat i fråga om gymnasieskolan kommer denna skolforms möjligheter att rätt förbereda eleverna för de krav som måste ställas vid universitet och högskolor att bli än sämre än de är i dag. Och redan nu klagar universiteten unisont på den otillräckliga kunskapsnivå eleverna uppvisar när de lämnar gymnasieskolan!

Forskningens viktigaste bas är och kommer alltid att förbli en skola som sätter kunskaper främst. Två år i rad har vi moderater blivit ensamma i denna kammare när vi begärt att riksdagen skall uttala att kunskaps- och färdighetsmålet skall sättas före alla andra uppgifter som åläggs skolan. Med riksdagsmajoritetens brist på förståelse för vad kunskapsutvecklingen faktiskt kräver är det egentligen inte lönt att ens diskutera hur forskningen skall kunna bidra till vårt samhälles utveckling.

De brister skolan i dag uppvisar har sina direkta motsvarigheter också inom den grundläggande högre utbildningen. 1977 års s. k. högskolereform förvandlade universiteten och högskolorna från att ha varit centra för kunskap och sökande efter nya sanningar till yrkesutbildningsanstalter om än på hög nivå. Statlig styrning, arbetsmarknadsanpassning och ett byråkratiskt utanverk sattes före de kunskapsuppgifter som är universitetets tradition.

Gentemot detta reagerade och reagerar vi moderater. Som väl är, är vi numera inte ensamma.

Låt mig, fru talman, till slut återvända till Aftonblandet och Walter Korpi. I en hård vidräkning med universitetsutbildningens linjesystem skriver han bl. a. följande: "En annan sida av de konstruerade utbildningslinjerna är att sambandet mellan grundutbildning och forskarutbildning har brutits. Forskningen sker ju i de vetenskapliga discipliner som den högre universitetsbyråkratin gjort allt för att röka ut från grundutbildningen. De internationellt erkända disciplinerna har på de svenska universiteten förvisats till skamvrån under rubriken 'Enstaka kurser', som studenterna i nåder får söka till för en termin i taget. Grundutbildningen utarmas på det som långsiktigt är av värde för yrkeslivet. Rekryteringen till forskarutbildningen stryps."

"Det enda som frodas i den här miljön", säger Walter Korpi, "är den byråkratiska förvaltningsapparaten. Fram till slutet av 60-talet var lärare och forskare i majoritet på universiteten. Sedan dess har förvaltningsapparaten tagit över lokalt, regionalt och centralt. Efter 1969 har till exempel antalet utbildningsplanerare sjudubblats medan antalet studenter har stagnerat och andelen forskare minskar. Och en stor del av forskarnas och lärarnas arbetstid går åt till att sitta på de sammanträden i de förvaltningsorgan som den nya universitetsbyråkratin skapat. I detta land har vi nu fler forskningsadministratörer än forskare."

Till Ingvar Carlsson vill jag ställa följande fråga: Har Walter Korpi fel? I vilka hänseenden har han i så fall fel? Om han inte har fel, vad gör då regeringen för att komma till rätta med dessa bekymmer?

Vad Walter Korpi talar om, fru talman, är i grunden ingenting annat än den miljö som är själva förutsättningen för ett kreativt och avancerat tänkande. Sådant tänkande kan inte administreras fram. Inte heller uppstår det till följd av fler miljoner, vare sig verkliga eller konstruerade. Vad som krävs är motivation hos enskilda människor med särskild fallenhet för att berika hela vår kultur genom en aktiv forskargärning. Regeringens forskningsproposition ger, dess värre, ett mycket litet bidrag i detta avseende.

Fru talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer där moderata namn förekommer.

Anf. 4 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Låt mig börja med att meddela att eftersom vi underhand fått en framställan från talmännen om att vi bör begränsa antalet inlägg kommer centern i denna debatt att företrädas endast av en talare och inte av två, som vi här föranmält. Vi gör detta för att underlätta tidsplaneringen för kammarens arbete. Mitt anförande blir därför kanske litet mera kompakt än jag från början hade tänkt mig. Men den här åtgärden vidtas alltså för att underlätta arbetet i kammaren. Det innebär inte att vi inte ger forskningen den prioritet som vi anser ämnet vara värt, för forskningen är verkligen värd att prioriteras.

Forskningen är ju ett av de viktigaste medel som vi har till förfogande när det gäller att påverka framtiden. Naturligtvis är möjligheterna att påverka forskningens allmänna inriktning också i framtiden av största vikt för samhället. Detta innebär inte, och det vill jag understryka, att vi menar att vi skall ha en av samhället detaljstyrd forskning. Det är nämligen väldigt viktigt att vi slår vakt om den fria forskningen, inte minst på grundforskningens område. Ingen av oss är någon profet som i dag kan avgöra vilka kunskaper som kommer att vara de viktigaste i morgon. I det avseendet måste forskningens egna möjligheter att söka sig fram på fria vägar vara avgörande. Men det hindrar inte att det är samhället som på många viktiga områden anger ramarna för forskningen.

Det var mot den bakgrunden som centern redan år 1973 i en partimotion reste kravet på ett samlat statligt forskningsprogram. Detta krav återkom 1974 i en gemensam motion av centern och folkpartiet. Den gången fick vi

riksdagens stöd för den här tanken. Detta krav har i sin tur kommit att utgöra grunden för de samlade forskningspropositioner som traditionsmässigt återkommit. Det kommer till uttryck även i den proposition som vi i dag behandlar.

Ingvar Carlsson ville kanske i sitt anförande för en stund sedan ge ett intryck av att den aktuella forskningspropositionen skulle vara någonting unikt. Det är den alltså inte, utan det är här fråga om en värdefull tradition. Det vill jag slå fast. Men klarast utformad var väl den forskningsproposition som mittenregeringen lade fram 1982. Det var då som, väldigt många av de viktiga prioriteringarna av skilda forskningsområden gjordes. Jag kan konstatera att de prioriteringarna i huvudsak gäller även för den av oss väckta motionen om forskning.

Det är inte utan, fru talman, att man emotsåg den här forskningspropositionen med ganska stora förväntningar. Det socialdemokratiska regeringspartiet hade liksom flaggat för forskningen som ett av de paradnummer som man skulle ägna sig åt. Det tillsattes en särskild forskningsminister för att visa vilken prioritet som man gav åt just området forskning.

Kanske var det mot den bakgrunden med något av besvikelse som man sedan tog del av propositionen. När det gäller antalet sidor lämnar propositionen inget övrigt att önska, men man kanske upplever innehållet som ganska traditionellt. Propositionen är i stor utsträckning en uppföljning och uppdatering av 1982 års forskningspolitiska proposition. Det skall man naturligtvis inte kritisera regeringen för – att basera politiken i väsentliga stycken på tidigare Fälldinregeringars politik är lovvärt och tryggt på många sätt. Men tiderna går ändå vidare, och därför hade man kanske behövt litet mer av nya grepp i forskningspropositionen.

Det är mycket som är bra i forskningspropositionen – det vill jag framhålla. Det är värdefullt att forskningen inte utsätts för samma besparingskrav som andra områden, och många av de initiativ som tas är värdefulla. Vad som är bra har Ingvar Carlsson värtaligt utvecklat, så jag behöver förmodligen inte ta upp tid med det. Men ändå saknas som sagt i rätt stor utsträckning nya grepp – en viss konservatism präglar propositionen. Därför har vi från centern aktualiserat en rad frågeställningar som vi tycker är viktiga att ta tag i för framtiden.

En av frågeställningarna gäller naturligtvis just detta med fördelningen av de ekonomiska resurserna. Regeringen har alltså gett forskningen relativt hög prioritet – inte genom att satsa särskilt mycket nya, friska pengar, utan genom att spara mindre på forskningens område än på andra områden, vilket i och för sig är bra. Men samtidigt måste man vara medveten om att vi därmed skapar en obalans inom högskoleväsendet. Den grundläggande högskoleutbildningen utsätts ju för ganska hårda besparingskrav. Skulle denna litet sneda prioritering mellan forskning och grundläggande utbildning fortsätta, skulle besparingarna inte bara gå ut över den grundläggande utbildningen i sig utan också urholka underlaget för forskningen. Det är ändå via den grundläggande utbildningen som vi får fram dem som sedan skall bli forskarstuderande och så småningom forskare. Därför har vi velat höja ett

Torsdagen den
7 juni 1984

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

varnande finger och starkt betona att vi inte kan fortsätta med den här typen av sned prioritering mellan forskning och grundläggande utbildning.

Detta utvecklas vidare i reservation 34, och jag vill passa på att yrka bifall till den.

Ett annat problem som man upplever mycket påtagligt när man läser forskningspropositionen gäller brokigheten, den stora mängden myndigheter som på olika sätt är inblandade såsom anslagsgivande organ, den stora mängden departement och statsråd som är inblandade. Det faktum att det tillsatts ett särskilt statsråd för forskning har egentligen inte, som man kanske trott, förenklat bilden och lett till större samordning. Resultatet har snarare blivit att det nu finns ytterligare ett statsråd som kommer in på olika ställen i propositionen och framför sina synpunkter, utöver de ordinarie statsråden. Bilden har nästan blivit ännu krångligare och svåröverskådligare. Detta är naturligtvis inte bra för forskningen – det är svårare att få det samlade grepp om raka linjer som behövs för en samlad forskningsplanering. Vi skulle alltså behöva rensa upp i den här djungeln, och vi har från centerns sida sagt att man bör koncentrera statens forskningspolitik kring högskoleväsendet och kring forskningsråden.

Vi vidareutvecklar detta i reservation 20 och hoppas naturligtvis också på kammarens stöd på den här punkten, om än möjligen förgäves.

Universitets- och högskoleinstitutionerna har i det här sammanhanget ett litet speciellt problem. Många av dem, åtminstone i vad gäller högskolan, är ansvariga för att administrera forskningen, och de måste ösa ur en lång rad källor för att få resurser till denna. Förutom linjenämndsanslag och fakultetsanslag är det också fråga om anslag från olika specialiserade forskningsorgan. Vi har i vår forskningsmotion föreslagit att man också här skulle förenkla anslagsgivningen till institutionerna, kanske genom att dessa får ett eget basanslag, som de skulle klara åtminstone sin huvudsakliga verksamhet med. Detta resonemang har vi vidareutvecklat i reservtion 16.

Jag yrkar bifall till reservationerna 20 och 16.

Att kvaliteten är viktig i vår forskning och forskarutbildning råder det naturligtvis en stor samstämmighet om. De talare som varit uppe hittills har betonat detta, och jag gissar att också de talare som kommer efter mig kommer att göra det. Detta diskuterar vi ganska utförligt i utskottsbetänkandet, och det tas också upp i propositionen. Vi lyckades i utskottet enas om en rad förslag till åtgärder för att t. ex. förstärka kvaliteten på doktorandutbildningen och när det gäller doktorsexamen. Det tycker jag är mycket tillfredsställande.

Men det krävs mera. Det krävs, som jag tidigare nämnt, en bättre balans mellan vad vi satsar på forskning och vad vi satsar på grundutbildning, så att vi får duktiga, välutbildade doktorander. Kanske skall vi också se litet på examensväsendet som det numera är utformat.

För vid det här laget rätt många år sedan genomfördes en reform som innebar att den gamla fil. kand.-examen försvann, och vi har fått en mängd examensbenämningar knutna till olika linjer. Det här skapar ett ganska svåröverskådligt system liksom problem i våra internationella relationer. Det

är svårt att veta vad en svensk högskoleexamen egentligen innebär.

Vi tror att man kanske genom att återinföra en fil. kand.-examen, förenad med fördjupningskrav i högskolestudierna, på en gång skulle kunna få en enklare bild när det gäller examensbenämningar – någonting som också är mer internationellt gångbart än nuvarande system – och dessutom få en kvalitetsförbättring genom att flera högskolestuderande skulle förmås att fördjupa sig i studierna genom att läsa 40- och 60-poängskurser. Inte minst 60-poängskurserna är viktiga, eftersom det är de som gör det möjligt att gå vidare till forskarutbildning.

Jag yrkar bifall till reservation nr 5, där vi tar upp frågan om examensbenämningen.

De som sedan skall gå vidare för att som doktorander utbilda sig till forskare har ett ganska stort kliv att ta. När man införde den nya forskarutbildningen trodde man förmodligen att denna skulle innebära en högst väsentlig nedkortning av tiden för forskarutbildningen. Delvis har man naturligtvis fått en sådan effekt. Livslånga doktorandarbeten är kanske inte lika vanliga nu som de var tidigare. Men trots detta tycker jag att det har visat sig vara helt uppenbart att vi har ett behov av att inom betydligt fler områden än i dag erbjuda någon form av mellanexamen mellan grundutbildningen och doktorandutbildningen. Det är redan nu möjligt att på vissa områden få sådan utbildning.

Vi har i vår motion tagit upp denna fråga, och vi har också pekat på möjligheterna att på olika områden fördjupa sig efter grundutbildningen. Vi tror att ett sådant mellanalternativ skulle minska risken för mycket långa doktorandstudier liksom också för studieavbrott.

Jag vill yrka bifall till reservation nr 13.

Studiefinansieringen inom forskarutbildningen är naturligtvis också en mycket viktig förutsättning för en kvalitativt bra forskarutbildning. Inom vissa särskilt attraktiva sektorer är det uppenbart så, att väldigt många av dem som skulle vara kanske bäst lämpade för en vetenskaplig karriär aldrig slår in på en sådan, eftersom de ekonomiska villkoren för den som skall utbilda sig till forskare är så besvärliga och eftersom det finns så attraktiva möjligheter ute på arbetsmarknaden.

Vi har i vår motion föreslagit att man skall försöka förbättra möjligheterna att ge extra ekonomiskt stöd inom vad man kunde kalla konkurrensutsatta sektorer och försöka koncentrera resurserna när det gäller studiestödet inom forskarutbildningen på viktiga områden i högre utsträckning än vad man gör i dag. Detta utvecklar vi vidare i reservation nr 7, som jag yrkar bifall till.

En mycket viktig del, fru talman, i den högskolereform som genomfördes för ett antal år sedan var decentraliseringen av den högre utbildningen. Det var i hög grad centerpartiet och socialdemokraterna som stod bakom denna reform, och det är i hög grad dessa båda partier som brukar få slås för de små högskolorna när attackerna från höger kommer.

Vi är nu alla medvetna om att de små högskolornas möjligheter att överleva, att ge en kvalitativt bra utbildning till studenterna och att verka som ett slags stimulans och motor för utvecklingen i sina resp. regioner är

Torsdagen den
7 juni 1984

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

beroende av att det kan bedrivas forskning vid dessa enheter. Nu är det de stora universiteten som i hög grad avgör hur forskningsresurserna skall användas, och det är de som sitter på fakultetsanslagen.

Det har inom UHÄ utarbetats ett förslag som innebär att man skulle satsa ca 5 milj. kr. till särskilda medel för forskningsanknytning som skulle göra det möjligt att t. ex. knyta adjungerade professorer och forskarassistenter till vissa mindre högskolor. Detta är någonting som vi tycker vore väl värt att pröva, och vi är förvånade och en smula besvikna över att regeringen inte har satsat på detta förslag och att vi blivit tvungna att reservera oss på denna punkt. Jag skulle vilja höra Ingvar Carlsson utveckla hur och om man från regeringens sida är beredd att stärka möjligheterna till forskning vid de mindre högskolorna.

Det är inte bara viktigt var vi skall forska utan också vad vi skall forska om. Det finns prioriteringar fastlagda i 1982 års forskningsproposition, och de följs i stort sett upp. Men vissa områden vill vi prioritera ytterligare. Dit hör t. ex. dataområdet, som vi vet kommer att få och redan är på väg att få ganska revolutionerande effekter på vår samhällsutveckling. UHÄ har utarbetat ett förslag till program för dataforskning. Regeringen gör egentligen inte någonting av detta. Vi tycker att det är viktigt att få detta samlade program, så att vi verkligen kan se hur vi utnyttjar resurserna inom dataforskningen på bästa sätt för att tillfredsställa de många olika behoven när det gäller tekniska frågor, datautvecklingens betydelse för samhällsutvecklingen osv. Vi föreslår dels en viss ekonomisk förstärkning, dels att regeringen skall komma med ett sådant här program till riksdagen. Detta förslag finns i reservation 32, som jag yrkar bifall till.

Vi försöker att i Umeå bygga upp ett centrum för forskning på det datalogiska området, och tankarna är att det skall kulminera i en professur där 1986. Tyvärr vill regeringen inte i denna proposition ta ställning till detta förslag.

Vi tycker att det är viktigt att redan nu slå fast denna utbyggnadsplan. Det är ett flerårigt uppbyggnadsprojekt, och det är viktigt att man i Umeå vet hur det skall utformas i framtiden. I reservation 41 föreslår vi alltså att riksdagen redan nu skall uttala sig för att denna professur skall inrättas 1986 och att den successiva uppbyggnaden skall fortsätta. Det är tråkigt att vi har varit tvungna att reservera oss på denna punkt, men vi hoppas att detta projekt ändå skall komma att förverkligas.

Energisekreterarna har spelat en mycket stor roll när det gäller att föra ut forskning på det energitekniska området till en allmän debatt. Nu föreslås att det inte längre skall utgå några särskilda anslag för energisekreterarna. Vi tycker att det är synd, därför att det riskerar att leda till en avrustning på detta område. Det är viktigt att anslagen finns kvar, och det föreslår vi i reservation 43.

Andra viktiga områden som vi vill prioritera och har föreslagit särskilda resurser till är framtidsstudier och internationella studier, t. ex. vid Institutet för internationell ekonomi. Jag yrkar bifall till de reservationerna, nr 47 och 52.

Men samtidigt som vi satsar mycket på sådana här matnyttiga frågor – man har ju också prioriterat teknisk forskning osv. – är det väldigt viktigt att vi inte försummar humaniora och samhällsvetenskaplig forskning. Det är ändå där vi skapar mycket av de kunskaper som vi skall ha i bagaget när vi försöker forma ett samhälle och en kulturmiljö, en mänsklig miljö, som verkligen skapar goda förutsättningar för livskvalitet för dem som skall leva här i landet. Vi vill framhålla vikten av att man prioriterar dessa områden. Det gör vi i reservation nr 27.

Det är också många etiska frågor som aktualiseras i samband med att vi planerar forskningen för framtiden. Jag skall bara kort nämna en av dem. Den har att göra med de djurförsök som spelar stor roll för forskningen, inte minst på det medicinska området, men också när det gäller att ta fram olika typer av kosmetika och allt möjligt annat. Det är mycket lidande som djur utsätts för i våra forskningslaboratorier. Ibland är det kanske oundvikligt, men ibland är det också meningslöst. Det är oerhört viktigt, tycker vi, att man verkligen satsar resurser på att ta fram alternativa forskningsmetoder och testa metoder som gör att man kan reducera och helst avskaffa djurförsöken.

Vi har under den här huvudtiteln föreslagit särskilda pengar till medicinska forskningsrådet för det här ändamålet, och det utvecklas i reservation 48.

Den här frågan återkommer också i centerreservationer i betänkandet från jordbruksutskottet.

I ett särskilt yttrande tar vi upp vårt internationella ansvar på forskningsområdet, vikten av att vi utnyttjar svenska forskningsresurser för att bedriva forskning i frågor som är centrala för de globala överlevnadsproblemen.

Jag vill sammanfattningsvis, fru talman, yrka bifall till alla de reservationer där mitt och Larz Johanssons namn förekommer och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 5 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Fru talman! Jag vill börja med ett citat: "Människans strävan efter att söka ny kunskap och hennes förmåga att ställa samman redan tillgängliga kunskaper i nya mönster utgör en av grunderna för hennes möjligheter att lösa de problem hon ställs inför. Mängden av kunskaper i världen är omätbar och berikas ständigt. Med en viss förenkling kan sägas, att ett effektivt bruk av befintlig kunskap, ansträngningar att återuppliva förlorad eller glömd kunskap och strävanden att finna ny kunskap – allt för att stärka möjligheterna att lösa problem – är vad som inbegrips i forskning. Begreppet forskning anger därmed i sig ett systematiskt sökande av kunskap."

Det här var ett citat ur den första sammanfattande forskningspolitiska propositionen, som behandlades av riksdagen 1982.

I den propositionen, som bar Jan-Erik Wikströms signum, framhölls den centrala roll forskningen spelat för utvecklingen i vårt land. Där fastslogs att forskningen är en av de viktigaste förutsättningarna för att stimulera näringslivets långsiktiga förnyelse, bygga upp den svenska industrins kompetens och hävda dess konkurrenskraft på världsmarknaden.

Torsdagen den
7 juni 1984

---

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

I Jan-Erik Wikströms forskningsproposition lades övergripande prioriteringar inom forskningsverksamheten fast. Vissa forskningsområden angavs som högst prioriterade och vissa som högt prioriterade. Där behandlades forskningsverksamverkan mellan högskolan, sektorsorgan och näringsliv. Försöksverksamheten med adjungerade professorer och försöksverksamheten med kontaktforskare föreslogs bli permanentade. Fleråriga medelsramar infördes för forskningsråd inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Forskningsinformationens vikt underströks genom att nya medel anvisades. Utbildningsbidragen för doktorander uppräknades rejält. Betydande förstärkningar av forskningsverksamheten förordades.

Fru talman! Det är litet märkligt, tycker jag när jag lyssnar på Ingvar Carlsson, att han bara i förbigående och med en lätt kritik nämner 1982 års forskningspolitiska proposition. Det kanske är den vanliga socialdemokratiska bristen på generositet mot vad andra partier har utträttat på detta område som vi fick ett exempel på. Men det var ju faktiskt så, Ingvar Carlsson, att riksdagen i allt väsentligt följde den förra forskningspolitiska propositionens förslag. Det skedde också, glädjande nog, i mycket stor enighet. Vikten av satsning på forskning också i ekonomiskt besvärliga tider underströks från olika håll.

Det finns en annan intressant bakgrund till Jan-Erik Wikströms och Ingvar Carlssons forskningspropositioner. I en motion som väcktes i riksdagen för drygt tio år sedan uttalades farhågor för minskning av riksdagens inflytande över forskningspolitiken. I motionen slogs klart fast att riksdagen borde beredas möjlighet att göra en samlad bedömning av forskningens inriktning. Bakgrunden till att vi i dag diskuterar en samlad forskningsproposition, liksom vi gjorde för två år sedan, får alltså sökas i en tio år gammal riksdagsmotion. Den motionen väcktes av två framsynta personer – Gunnar Helén och Thorbjörn Fälldin.

Det är ju faktiskt så – och det tycker jag också är glädjande – att den nuvarande socialdemokratiska regeringen i mycket fullföljer den forskningspolitik som utformades under den icke-socialistiska regeringsperioden. Regeringen, med Ingvar Carlsson som främste ansvarige, har – liksom Jan-Erik Wikström gjorde – tagit kontakt med aktiva forskare och förankrat många av förslagen i propositionen. Detta gör att folkpartiet ställer sig bakom väsentliga delar av propositionen. De prioriteringar som fördes fram under den icke-socialistiska regeringstiden, föreslås i Ingvar Carlssons proposition ligga fast utan förändringar. Det tycker vi självfallet är bra. Det är bra med kontinuitet. Det är bra om vi kan få en bred enighet om prioriteringarna i ett litet längre perspektiv.

Vi tycker på liberalt håll att forskningspropositionen står i bjärt kontrast till andra, illa underbyggda, förslag som regeringen har lagt fram inom den högre utbildningens och forskningens område. Det var inte bra att den socialistiska majoriteten i kammaren tog bort möjligheterna till avdrag för forskning och utveckling i företagen. Det sparade man 200 milj. kr. på. Sedan ger man tillbaka en mindre del – som Per Unckel utvecklade tidigare. Men det beslutet var alltså inte bra för forskning och utveckling.

Tyvärr har regeringen också lagt fram andra förslag – förslag efter förslag, skulle man kunna säga – som har riktat sig mot god forskning. Regeringen föreslog ju att tandläkarhögskolan i Göteborg, som bedriver forskning av hög kvalitet, skulle läggas ned. Det fick man nu bakläxa på. I stället drev riksdagens socialdemokrater igenom en nedläggning av tandläkarhögskolan i Malmö, vilket ju också drabbade forskning av hög internationell kvalitet.

Inte nog med detta. Regeringen föreslog också en total nedläggning av läkarutbildningen i Malmö. Också det var ett angrepp på forskning och utbildning av hög kvalitet. Inte heller det förslaget fick man nu igenom i riksdagen, som i motsats till regeringen slog vakt om kvaliteten.

Listan på försyndelser är längre. Trots att en enig UHÄ-styrelse, bl. a. med hänvisning till forskningsskäl, bestämt avstyrkte nedläggning av barnomsorgsutbildningarna i Uppsala, där barnomsorgsforskning hade kommit i gång, röstade socialdemokraterna i riksdagen igenom förslaget om en nedläggning.

De här frågorna, fru talman, hör ihop med det som vi i dag diskuterar. Det kan inte vara så att man lägger fram en avgränsad forskningsproposition och enbart ser på den. Vi måste se till politiken som helhet – och då vill jag påstå att man har lagt fram en rad illa underbyggda nedläggningsförslag, som just har drabbat forskning av god kvalitet.

Därför vill jag fråga Ingvar Carlsson: Hur kunde regeringen föreslå en nedläggning av barnomsorgsutbildningar i Uppsala, en nedläggning som ju också drabbar barnomsorgsforskningen? Och tycker Ingvar Carlsson att det var bra att riksdagens socialdemokrater gjorde attacken mot odontologisk forskning i Malmö? Ingvar Carlsson har ju inte föreslagit nedläggning i Malmö, utan han har föreslagit nedläggning i Göteborg.

Tycker Ingvar Carlsson att det är bra att man nu får lägga ner forskning av hög kvalitet? Och har Ingvar Carlsson läst de vitsord om forskningens kvalitet som har kommit från rader av utländska universitet? Vad tycker Ingvar Carlsson om nedläggningen av den här forskningen? Det tror jag att många är intresserade av ett svar på.

Jag utgår ifrån att Ingvar Carlsson är här för att delta i debatten och svara på våra frågor. Jag ser fram mot svaret.

Det finns alltså all anledning att rikta skarp kritik mot regeringens forsknings- och högskolepolitik som helhet. Men när det gäller den forskningsproposition som vi nu diskuterar är huvudintrycket ändå, vill jag säga, positivt.

I folkpartiets partimotion om forskning slår vi fast att det är angeläget att hålla en balans mellan anslagen till forskning och anslagen till högskolans grundutbildning. Vi menar, att det faktum att regeringen nu undandragit forskningen från besparingar inte får innebära att man sänker kvaliteten inom grundutbildningen. Tvärtom finns det, säger vi, behov av kvalitetsförstärkningar kommande budgetår också inom grundutbildningen.

Vi pekar också på att det är svårt att rekrytera kompetenta forskare och forskarstuderande inom vissa forskningsområden. Vi föreslog därför i vår motion att högskolorna skulle ges större frihet att själva differentiera lön och

Torsdagen den
7 juni 1984

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

studiestöd som en väg att lösa rekryteringsproblemen.

Utskottet hänvisar på denna punkt till meritutredningen, som konstaterar att löneförmåner och andra förmåner, knutna till forskartjänster inom den svenska högskolan, är föga konkurrenskraftiga. Med anledning av folkpartimotionen utgår utskottet från, och det är bra, att statens arbetsgivarverk och berörda personalorganisationer uppmärksammar den i motionen aktualiserade frågan och "söker finna lösningar till gagn för forskningen och det svenska högskoleväsendet".

Svårigheten att rekrytera forskare och forskarstuderande påminns vi nästan dagligen om i debattartiklar och på annat sätt. Det här är en mycket mycket viktig fråga.

Från folkpartiets sida föreslår vi också att 100 doktorandtjänster skall tillföras högskolan utöver regeringens förslag. UHÄ bör få fördela de 12 milj. kr. detta skulle kosta, och vi menar att UHÄ bör beakta de i rekryteringshänseende konkurrensutsatta sektorerna när man gör den fördelningen.

Vi har också föreslagit i annat sammanhang att man skall höja utbildningsbidraget till sex och ett halvt tusen kronor per månad och inte släppa den koppling som funnits tidigare med en automatisk uppräknings. Vi tycker nämligen att det är en nyckelfråga inom forskningspolitiken att utbildningsbidragen och tjänsterna är tillräckligt många och ligger på en tillräckligt hög nivå.

När den forskarstuderande är klar med sin doktorsexamen, klipps ibland försörjningsmöjligheterna av. Det bör därför, menar vi, finnas en möjlighet att förlänga studiefinansieringen för en forskarstuderande under högst tre månader medan forskarstuderanden söker ny försörjning. Det skulle också underlätta situationen för de forskarstuderande.

Ett par uppmärksammade doktorsavhandlingar i Lund för ett år sedan startade en intressant debatt om doktorsavhandlingarnas kvalitet. Riksdagen hade ingen invändning tidigare mot den förra forskningspolitiska propositionen, där det föreslogs att fasta ledamöter borde ingå i betygsnämnderna som ett medel att slå vakt om kvaliteten, som ett medel att åstadkomma fasthet och kontinuitet. Tyvärr vill nu utskottsmajoriteten ändra på detta. Från folkpartiets sida har vi reserverat oss till förmån för UHÄ:s förslag att det i betygsnämnderna skall finnas fasta ledamöter.

Om man vill höja attraktionskraften hos forskarstudier måste studiernas meritvärde förbättras. Det tas ett viktigt steg i forskningspropositionen, men vi föreslår dessutom att fullgjord forskarutbildning skall vara behörighetskrav för vissa tjänster. Det gäller t. ex. tjänster vid de "lärdä verken". Endast genom att i förordning reglera ett sådant krav kan man garantera att man får en kvalificerad rekrytering till dessa tjänster.

Man skulle kunna uttrycka det så att det måste löna sig på olika sätt att forska. Och det måste vidtas en rad åtgärder för att underlätta för dem som forskar, så att de känner att det lönar sig. Det vi har föreslagit är ett exempel på en sådan åtgärd. Det är enligt folkpartiets mening mycket viktigt att grundforskningen stärks i relation till sektorsforskningen. Vi tycker att

föredraganden har en riktig grundsyn, men menar att regeringen inte i tillräcklig utsträckning drar konsekvenserna av denna grundsyn.

Det finns, menar vi, skäl att ifrågasätta en del av den forskning som finansieras och administreras via sektorsorganen utanför högskolorna och forskningsråden. En del av den "forskning" som sektorsorganen finansierar utförs som kvalificerat utredningsarbete. Genom den organisatoriska uppsplittringen kan man också hävda att sektorsforskningen orsakar alltför stora administrativa kostnader.

Det behövs därför, tycker vi, en överföring av resurser från sektorsforskning till motsvarande forskning inom högskola och forskningsråd. En sådan överföring måste ske successivt med beaktande av bl. a. den särskilda finansiering som är knuten till viss sektorsforskning.

Riksdagen bör ge regeringen i uppdrag att upprätta en plan över hur sektorsforskningsmedel successivt skall överföras till högskolans och forskningsrådets verksamhet. Det innebär inte att den forskning som sektorsorganen i dag utför skall upphöra. Vi tror tvärtom att den skulle få större förutsättningar inom ramen för ordinarie forskningsorganisation.

Det är viktigt att erinra om betydelsen av humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Det har skett tidigare här i dag. Naturligtvis är det rimligt att stora resurser satsas på teknisk och naturvetenskaplig forskning. Sådana satsningar utgör en del av förutsättningarna för Sverige att hävda sig i den internationella konkurrensen. Men samtidigt måste – just i tider av ekonomisk åtstramning och snabb teknisk utveckling – man satsa också på forskning som följer och analyserar samhällets reaktioner. Den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningen berör – förenklat uttryckt – just människornas livskvalitet och framtidsförhoppningar. Vi föreslår därför att det humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet skall tillföras 15 milj. kr. utöver regeringsförslaget.

Under flera år har kostnadsutvecklingen för litteratur och tidskrifter överstigit de anslag som har tilldelats de vetenskapliga biblioteken. Litteraturförsörjningen befinner sig f. n. faktiskt i en alarmerande situation. En god litteraturförsörjning är en förutsättning för god forskning. Regeringens förstärkningsanslag är alldeles för litet. Det är på många håll faktiskt fråga om en urholkning. Vi föreslår därför att ytterligare 6 milj. kr. utöver regeringsförslaget skall tillföras biblioteksresurserna inom högskolan. Jag tycker det är förvånande att jag är ensam om den reservationen i utskottet.

Fru talman! Det är mycket beklagligt att regeringen ännu inte har presenterat något förslag till en ny tjänsteorganisation för högskolan. Vid regeringsskiftet 1982 fanns inom regeringskansliet ett färdigskrivet propositionsutkast till en förändrad tjänsteorganisation. Det förslaget var baserat på lärartjänstutredningens betänkande. Vi ville få en internationell anpassning av den svenska tjänsteorganisationen. Det är inte riktigt, tycker vi, att vissa lärartjänster är knutna enbart till forskning och vissa lärartjänster enbart till grundutbildning. Det bör inte finnas några formella hinder för att inom ramen för en lärartjänst ägna sig åt forskning och/eller utbildning under förutsättning, självfallet, att man har kvalifikationer.

Nu har vi under utskottsbehandlingen fått veta att regeringen planerar att lägga fram en proposition om en ny tjänsteorganisation i höst. Vi vill gärna uttrycka den förhoppningen, att regeringen nu infriar dessa planer. Förra gången, hösten 1982, när man från regeringens sida anmälde en tjänsteorganisatorisk proposition ändrade man sig, och något förslag kom aldrig.

I ekonomiämnena har antalet platser inom grundutbildningen ökat under en följd av år. Det har gjort att också antalet forskarstuderande har ökat, vilket kommit att kraftigt belasta institutionernas forskningsorganisation. På de ekonomiska institutionerna är förhållandena i dag hårt ansträngda. Med tanke på forskningskvaliteten tycker vi därför att regeringen i kommande budgetproposition skall ge förslag till förstärkning av forskningen inom de ekonomiska ämnena.

Hittills har gällt, att fakultetsnämnderna har avgett anslagsframställning direkt till UHÄ. De aktiva forskarnas förslag har gått direkt till UHÄ. Vi har motionerat om att man skall fortsätta med det. I reservation 15 följs vår motion upp. Den stöds f. ö. också av moderaterna i utskottet.

Vi tog i vår partimotion också upp frågan om införande av en filosofie kandidatexamen. Vi har haft många kontakter med människor som sagt att det finns ett stort behov, inte minst bland de studerande och bland personalanställarna på både den privata och den offentliga arbetsmarknaden, av en fil. kand.-examen som man skulle kunna avlägga med viss inriktning: filosofie kandidatexamen med samhällsvetenskaplig inriktning eller filosofie kandidatexamen med humanistisk inriktning. Kravet för en sådan examen skulle då vara att man hade åstadkommit erforderlig fördjupning. Det är nämligen just detta som väldigt många personalanställare efterfrågar.

De skulle vilja att man har läst ett ämne ordentligt, att man har skrivit en egen uppsats eller gjort ett större eget arbete inom ramen för 60 poängs fördjupning. Om man knyter detta krav till en fil. kand.-examen och också talar om vilken inriktning en sådan examen har skulle ett starkt behov tillmötesgå.

Detta har vi motionerat om och detta krav fullföljer vi med en reservation.

Fru talman! Låt mig sammanfattningsvis konstatera att högskolepolitiken, så som den utformats efter regeringsskiftet 1982, har präglats av motsättningar. De har gällt frågor som rör högskolans organisatoriska struktur. Man frågar sig: Hur många utbildningar och hur stor del av forskningen är regeringen beredd att lägga ned innan den över huvud taget tar upp frågan om att avveckla regionstyrelserna? Det är *en* motsättning. Motsättningar finns också i frågor om utbildningarnas dimensionering och om studiestödet, där regeringen framlade det egendomliga förslaget att återinföra äktamakeprövning. Det var ju en attack mot jämställdheten. Även på den punkten gav riksdagen regeringen bakläxa.

Motsättningarna har varit mycket skarpa när det gällt nedläggning av utbildning och forskning av hög kvalitet. Utmärkande för regeringens högskolepolitik har också varit att många regeringsförslag har avvisats eller ändrats vid behandlingen i riksdagen.

Jag har faktiskt ännu inte träffat någon lärare eller studerande inom högskolan som tycker att den samlade socialdemokratiska högskolepolitiken är bra. Jag har faktiskt inte ens träffat någon aktiv socialdemokratisk lärare eller studerande som tycker att den samlade socialdemokratiska högskolepolitiken är bra.

Den forskningsproposition vi nu behandlar visar dock att socialdemokraterna har lämnat sin gamla skeptiska inställning till forskningen som partiet tidvis intog under 1960- och 1970-talen.

Det är utmärkt. Det innebär att det finns en bred uppslutning om att det är viktigt att satsa på forskningen. Det är bra att det också finns en enighet om vilka prioriteringar som skall göras. Det är beklagligt att regeringen i andra sammanhang har presenterat illa genomtänkta propositioner som riktat sig mot utbildningens och forskningens kvalitet och därigenom skapat konfrontation.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till de 13 reservationer där mitt eget namn återfinns.

Anf. 6 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Fru talman! Låt mig först konstatera att det fria kunskapssökandet, den av ekonomiska, karriärintressen och andra utomvetenskapliga intressen oberoende forskningen har ett egenvärde. Mycket av det som vi i våra motioner tar upp grundar sig på den inställningen.

I vpk anser vi inte att bilden av forskningen i Sverige i dag domineras av vad som kan kallas en fri forskning. Orsakerna är flera:

– Vetenskapstradition, kunskapsuppfattning och problemdefinitioner behärskas av en borgerlig ideologi. På samma sätt som andra människors värderingar, kunskaper och handlingar präglas av de erfarenheter man gjort och gör, så präglas också forskarens verklighetsuppfattning av hans eller hennes sociala vara. Detta är vetenskapsteoretiskt allmängods, men trots detta har ingen vetenskaplig metod hittills lyckats eliminera detta faktum, som beror på att forskarna till helt övervägande del rekryteras från borgerliga skikt. Jag vill påpeka att jag med det här inte anklagar verksamma forskare för partiskhet. Det är snarare ett konstaterande av ett beklagligt faktum som beror på att man på den politiska nivån ännu inte har förmått bryta den sociala snedrekryteringen till forskarutbildning och forskartjänster. Man kan inte tala om fri forskning i någon allmän mening, så länge den behärskas av ett privilegierat skikt, eftersom den då är fri bara för ett fåtal.

Ett annat skäl till att forskningen inte kan betraktas som fri är att den till mycket stora delar är ekonomiskt beroende, och därtill beroende av privata ekonomiska intressen. Det är uppenbart hur penningstarka intressen lägger under sig alltmer av forskningsresurserna. Man anställer forskare och bygger upp forskningsavdelningar. Man beställer forskningsarbete från högskolorna, främst på de tekniska och naturvetenskapliga områdena. Man infiltrerar de högskoleanknutna forskningsinstitutionerna genom att etablera personalunioner, exempelvis genom att professorer som leder forskningsarbetet vid institutioner samtidigt anlitas som konsulter av företaget. Systemet innebär att

forskningsmedel ställs till högskolornas förfogande – och det är bra –, men också att företagen får en möjlighet att styra forskningen och påverka inte bara de direkt inblandade forskarna, utan också andra som är knutna till institutionerna, genom att hota med indragning av anslag.

Man kunde ha haft anledning att förvänta sig av den socialdemokratiska regeringen, när den nu har lagt fram en övergripande proposition om forskningen, att den också skulle ha tagit itu med de här problemen. Men det sker inte. Tvärtom går man i spetsen för en forskningspolitik som än mer kommer att binda upp den högskoleanknutna forskningen till privatökonomiska intressen. Man ser inga problem med personalunioner, utan vill snarare utveckla detta system, man ser inga problem med att släppa in företagen i grundforskningen, osv.

En tredje orsak till att forskningen inte kan betraktas som fri är den hierarkiska uppbyggnaden av högskolans forskning, dvs. det som man litet vårdslöst brukar tala om som professorsvälde. Men om det uttrycket är vårdslöst, så är utskottets avfärdande av vpk-motionen i det här stycket ännu vårdslösare. Bara två förklaringar kan finnas till detta. Den ena är att man de facto accepterar den uppbyggnad av högskolans forskning som finns i dag. Den andra är att man helt enkelt är okunnig om hur det ser ut på institutionerna. Det kan möjligen också finnas en tredje förklaring, och det är att man inte vill ta i problemet.

Det borde väl ändå vara uppenbart för var och en som försöker underrätta sig om de faktiska förhållandena, att bakom det formella system som regleras av högskolelag och högskoleförordning också finns ett informellt system. Detta informella system innehåller bl. a. beroenden av olika slag: beroende av att få professors godkännande av en vetenskaplig uppläggning, beroende av att få forskningsanslag, beroende av att få tillgång till alla de resurser som forskningsarbetet förutsätter, osv. Det finns säkert en rad högskoleinstitutioner som leds av personer som är generösa i sitt förhållande till andras forskningsarbete, som uppmuntrar nya idéer och vetenskapliga metoder och som eftersträvar vad man kan kalla för en fri forskning. Men det finns också exempel på personer som, styrda av sin fåfänga, vägrar släppa fram annan forskning än den som bär deras egen prägel, som vägrar erkänna att det finns andra vetenskapliga synsätt än de som de själva råkar omfatta och som därför hindrar fri forskning och skadar forskningens utveckling.

En av de uppgifter en arbetarmajoritet i riksdagen borde ta på sig är att med olika åtgärder motverka det dominerande borgerliga perspektivet inom forskningen. De borgerliga skikten har sin "partsforskning". Den kan inte avskaffas så länge klassamhället består. Därför måste samhället understödja en partsforskning som utgår från arbetarklassens intressen och värderingar, för att motverka den borgerliga dominans som vi i dag har.

Utskottet erkänner i detta stycke att en bredare social rekrytering av forskare är eftersträvansvärd, men avstyrker vpk:s yrkande om åtgärder för att åstadkomma detta. Avstyrkandet motiveras med att det i motionen saknas konkreta anvisningar om hur en sådan breddning av rekryteringen skall gå till. Därför har jag i ett särskilt yttrande till betänkandet gett ett

exempel på möjlig åtgärd. Förslaget är inte särskilt märkvärdigt, och det kommer inte att medföra någon revolutionerande omdaning på området, men det kommer, om det genomförs, att bidra till en förändring.

Till skillnad från utskottet tror vi i vpk således att det är möjligt att genom särskilda riktade åtgärder understödja människor från utnyttjade samhällsskikt, så att en högre grad av rättvisa uppstår, utan att detta föregås av en ekonomisk och social revolution – om det skulle skrämra någon.

På samma sätt bör det vara en uppgift för en arbetarregering att motverka att företagsekonomiska intressen griper in i och får ett alltför stort inflytande över forskningen. Näringslivets utveckling, arbetsvillkorens förändring, den tekniska utvecklingen, produktionens inriktning osv. är områden där inte företagen skall ha en exklusiv rätt att bestämma. Samhället måste ta ansvar för att de som inte besitter kapital får sina rättigheter tillgodosedda. I det perspektivet anser vi att högskolan helt skall frikopplas från kapitalets intressen. Det betyder inte att man inom högskoleforskningen inte skall få syssla med sådant som utvecklar industrin eller t. o. m. med företagsvinster, men det betyder att det bakom denna forskning i så fall skall ligga ett i det konkreta fallet i demokratisk ordning prövat samhällsintresse.

Vidare måste det finnas ett korrektiv till den forskning som genomförs eller initieras av näringslivet. Vi kan inte nöja oss med att enbart de ekonomiska vinstintressenas perspektiv kommer fram i forskningen. Som exempel kan vi se på data- och elektronikområdet eller kemiområdet. Utvecklingen på dessa områden gör att arbetare och tjänstemän plötsligt finner hela sin tillvaro förändrad. De utsätts för risker som ingen ens brytt sig om att penetrera och ingen heller bryr sig om förrän man, kanske efter flera år, upptäcker en onormalt stor sjuklighet eller dödlighet, en onormalt hög missfallsfrekvens eller ovanligt många missbildade barn i en grupp arbetare.

I ett samhälle som förändras så snabbt som vårt är det inte nog med att konstatera att den fria forskningen har ett egenvärde. Vi ser också att den måste ha specifika uppgifter. Den måste bidra till att människor kan leva ett värdigt liv. Den måste understödja människors möjlighet att påverka och besluta om förhållanden som rör deras dagliga tillvaro. En uppgift för en fri forskning är således att bidra till de arbetandes frihet i en värld som blir alltmer komplicerad och där alltmer styrs av monopoliserade ekonomiska intressen. I det perspektivet måste man också se vikten av att understödja humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Jag återkommer strax till det.

Fru talman! Låt mig något beröra en del av de motionsförslag vi från vpk:s sida ställt i samband med den forskningspolitiska propositionen. Det är förslag som direkt berör utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Man kan säga att våra förslag inom olika aktuella forskningsområden har det gemensamt att de tar till vara främst den forskning som kan verka för de grupper i vårt samhälle som sällan har den starkaste stämman.

Fru talman! Om vi i de allra flesta förslag försökt att göra oss till tolk för en demokratisering av forskningsvärlden i vårt samhälle, är också detta i linje med att vi vill öka förutsättningarna för fler att få del av forskningen

Torsdagen den
7 juni 1984

---

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

möjligheter och resultat.

Vi har inte glömt bort ens de allra minsta i vårt samhälle – våra barn. Att få ett barn innebär för de allra flesta människor ett stort glädjetillskott i livet. Tyvärr blir denna glädje för en del människor alltför kortvarig och förbyts helt oväntat i en stor sorg. Vad jag talar om, fru talman, är det som kallas plötslig spädbarnsdöd och som ännu inte kunnat förklaras. Vår motion om inrättande av en professur i spädbarnsmedicin, i vilken skulle ingå socialpsykologiska aspekter, har inte tillstyrkts av utskottet. Men vi menar att utskottets skrivning i denna fråga och de initiativ medicinska forskningsrådet tagit kan leda till att landvinningar görs på forskningsområdet kring plötslig spädbarnsdöd. Även om man inom en snar framtid inte kommer fram till metoder att förhindra plötslig spädbarnsdöd, kanske man snart kan förklara varför detta händer. I dag lämnas drabbade med ett tomrum livet ut. Mot bakgrund av vad jag här sagt och de tolkningar jag gjort av utskottets skrivning har vi valt att inte reservera oss i den här frågan.

Fru talman! Det finns en grupp i vårt samhälle som har det mycket svårare än andra människor att göra sig sedda, hörda och förstådda – de flerhandikappade människorna. Man kan säga att graden av handikapp till största delen avgörs av den miljö; och kanske framför allt av tillgängligheten till den miljö, som omger människan. Man kan tycka att detta är allmängiltigt, och visst är det så. Men för den människa som har ett eller flera handikapp är utvecklandet av pedagogiken och metodiken rörande olika hjälpmedel ett verktyg som är nödvändigt för att nå en större livsmiljö och därmed minska sitt eget handikapp. Det behöver i första rummet inte vara fråga om att kunna använda t. ex. en bankomat, och det är det inte heller. Det gäller snarare att utveckla hjälpmedel och att genom pedagogiska åtgärder möjliggöra för de handikappade att använda dessa.

Detta är något helt annat än det som utskottet pekar på i sitt avslagsyrkande beträffande vår motion. Vi talar inte om bankomater eller elektronugsluckors öppningsanordning. Det är tråkigt att utskottet inte förstår detta utan pekar på att anslag redan finns inom delområdet Teknisksamhället och de handikappade. Men, som sagt, vi talar inte om riktigt samma sak. Forskning inom delområdet Teknisksamhället och de handikappade utesluter definitivt inte forskning kring utvecklande av de pedagogiska och metodiska avsnitt vi talar om i vår motion. Det är snarare så att det inför den nya typ av teknisksamhälle alla människor står inför är särskilt viktigt att det satsas på anpassad pedagogisk utveckling för framför allt de flerhandikappade och deras relation till olika hjälpmedel. Jag hoppas att ni nu förstår dynamiken i detta.

Det nya teknisksamhället med allt vad det innebär berör alla människor direkt och indirekt. För att komma underfund med och ha en reell möjlighet att stävja de negativa bieffekterna av den nya teknikens funktions sätt är det nödvändigt att även studera vår samtidskultur och utforska viktiga inslag i vår kulturmiljö. Ur denna värdemängd finns möjlighet att ta fram olika kulturella och sociala viktiga värdegemenskap. Dessa kan vi utveckla till gagn för en ny samhällsmodell där människan sätts i första rummet. Detta

skall ske utan konkurrens från krav om införande av teknik som i första hand är baserad på profit och inte på människans behov. För att åstadkomma detta krävs som sagt forskning, och vi har därför föreslagit ökade satsningar på humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning.

Fru talman! I det här sammanhanget vill vi peka på de mindre högskolornas möjlighet att bedriva forskning. Vi menar att de mindre högskolorna kan svara för en inte oansenlig del inom bl. a. de forskningsområden som jag här har nämnt. När det gäller de mindre högskolorna och den roll de kan spela i framtiden konstaterar jag, fru talman, att moderata samlingspartiet fortsätter på sin inslagna väg, dvs. i det här fallet att inte ens medel till de mindre högskolornas kontaktverksamhet skall anslås.

Vi står för en motsatt uppfattning beträffande de mindre högskolornas möjlighet att bedriva ett kvalitativt bra forsknings- och utvecklingsarbete. Med dagens framsteg inom exempelvis informationsteknologin är det fullt möjligt att bedriva ett sådant arbete. Man får inte i sammanhanget glömma bort den regionalpolitiska betydelse som de mindre högskolorna har. Den betydelsen kommer sannolikt att bli ännu större i framtiden. Vi har mot bakgrund av vad jag bl. a. nu har anfört hemställt om ytterligare medel till de mindre högskolorna så att de skall kunna bedriva forsknings- och utvecklingsarbete.

Det är bekymrande att denna uppfattning inte delas av regeringen. Mest oroande är det för människorna vid de mindre högskolorna. Hur ser statsrådet Carlsson och regeringen egentligen på denna fråga? Vi kanske kunde få ett klargörande på den punkten i dag.

Fru talman! Jag har här gett några exempel på områden inom forskningspolitiken som vi anser vara viktiga områden att befästa, förändra och utveckla. Jag vill med dessa ord yrka bifall till vpk:s reservationer i detta betänkande.

Slutligen vill jag göra några kommentarer och ställa några frågor med anledning av en del av de anföranden som har hållits tidigare i debatten. Statsrådet Carlsson tar upp problematiken med sektorsanslag inom forskningen. Han uttrycker en viss försiktighet när det gäller överförande av medel från sektorsanslagen till grundforskningen vid universiteten. Jag delar den försiktigheten. I den forskningspolitiska propositionen talas det nu om att sektorsanslag skall kunna användas för att betala doktorander och i vissa fall professorer. Ser statsrådet inga som helst problem med denna mecenatverksamhet, som sektorsanslagen nu skall användas till?

Statsrådet berör också forskarrekyteringen. Han ser denna mest ur ett ekonomiskt synsätt och nämner inte den problematik som den sociala snedrekryteringen innebär. Han berör inte med ett ord den sociala snedrekryteringen till forskningsvärlden. När har ni från regeringens sida tänkt att ta itu med det här problemet, statsrådet Carlsson? Beträffande detta nu rådande problem sker inga framsteg, och det finns inga möjligheter för de klasser som lever undertryckta i samhället att tillgodogöra sig forskningen. Statsrådet Carlsson säger vidare att all forskning har ett egenvärde, och han nämner även att den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningen

har ett sådant värde. Därför vill han gynna all forskning. Det är alltför enkelt uttryckt. Om man delar upp hela forskningspolitiken och de totala forskningsanslagen på det sättet att man rent mängdmässigt satsar mer på det ena än på det andra området, innebär ju det att möjligheterna till särskilda resultat och till utveckling kommer att stå i förhållande till satsade värdemängder. Då blir ju den stora satsning man gör på teknik och naturvetenskap och därmed ljuset över det området en skugga över det humanistiskt-vetenskapliga forskningsområdet. Delar statsrådet denna uppfattning med mig?

Till slut, fru talman, måste jag få göra en kommentar till Per Unckels anförande och ställa några frågor till honom. Jag kan också fråga Rune Rydén, som väl delar Per Unckels uppfattning, eller någon annan moderat.

I början av sitt anförande sade Per Unckel att vi måste ge forskarna det fulla ansvaret för forskningens inriktning, och här talade han om den tekniska forskningen. Litet senare sade han så här: Vi måste begränsa den politiska maktutövningen.

Detta är ju två teser, fru talman. Hur går de ihop? Dessa två teser rör sig inom ett och samma område – forskningspolitiken; det är ju den vi diskuterar i dag. Hur långt sträcker sig ansvaret för forskningens inriktning? Vem tar över ansvaret var? Det vore klargörande om jag kunde få ett svar på de här frågorna. Om man ställer samman de här teserna och det inte går att få ett svar på de frågor jag ställt, så är och förblir detta en logisk groda.

Anf. 7 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Fru talman! I min korta inledning begränsade jag mig till övergripande synpunkter. Jag kommer naturligtvis att fullfölja den linjen i min replik. Lars Gustafsson kommer på sedvanligt sätt att svara för utskottet.

Per Unckel var bekymrad över splittringen inom socialdemokratin. Min grundläggande inställning är att det är bra med debatt och diskussion; det hjälper oss att föra en bättre politik. Men nu förstår jag bättre oron inom moderatledningen över den egna splittringen i programdebatten och att man inte ens vågar referera sina remissvar. Har man den inställningen att debatt är farlig, att debatt skadar, då är det klart att man försöker lägga locket på.

Jag tyckte, fru talman, att det var en utomordentligt avslöjande inledning som Per Unckel hade framför allt när det gällde forskningsdebatt.

Just Walter Korpi användes som argument i den här frågan. Hur har vi gjort med hans inlägg, som kom före forskningspropositionen? Jo, vi satte oss ner och resonerade med Walter Korpi. Han har på vissa punkter haft ett inflytande över forskningspropositionens utformning. Han själv deltar nu i delegationen för social forskning, där han har gjort en mycket bra insats och där man hörsammat mycket av hans synpunkter. Det är väl så man skall möta kritik – inte minst på forskningens område.

När man tar del av de borgerliga partiernas synpunkter kan man däremot konstatera en splittring, en splittring som kanske är mera besvärande i den mån man så småningom återigen skulle vilja bilda ett regeringsalternativ. Unckel säger i stort sett att det är en usel proposition, medan Ullenhag och

Granstedt säger att den här propositionen är en fortsättning på den borgerliga forskningspropositionen från 1982. Nu behöver inte detta strida mot vartannat, men jag tror faktiskt inte riktigt att det var det som talarna avsåg.

Centern förespråkar ökad sektorisering och satsning på mindre högskolor. Moderaterna vill precis tvärtom. Jag tror att detta kommer att avslöjas brutalt i det kommande voteringsresultatet.

Jag tror att det egentligen är betydligt intressantare att bedöma den här propositionens värde utifrån reaktionen på högskolorna och då inte minst från humanister och samhällsvetare.

Jag har läst en artikel i aprilnumret av den utmärkta skriften "Forskning och framsteg", och där sägs följande: "Vad som glädjer mig speciellt mycket är att grundforskningen prioriteras i årets proposition. Inom grundforskningen ställs de nya och vetenskapligt intressanta frågeställningarna."

I SACO/SR-tidningen skriver Tore Frängsmyr, professor i vetenskapshistoria: "I stället bör vi glädja oss åt att politikerna äntligen vaknat upp och insett värdet av humanistisk forskning i vårt komplicerade samhälle."

Jag vill inte på något sätt å den nuvarande regeringens vägnar säga att vi tar åt oss hela äran av det här. Jag vill gärna visa den generositet som Jörgen Ullenhag efterlyste genom att säga att jag ställt upp på de prioriteringar som gjordes i 1982 års proposition. Jag tyckte att de var riktiga då, och jag tycker att de är riktiga i dag. Jag tror att det är viktigt att det på forskningsområdet är en långsiktighet från riksdagens sida och från olika regeringars sida. Jag tycker alltså att den propositionen hade stora förtjänster. Däremot angavs då inte, som Jörgen Ullenhag påstod, några fleråriga ramar för forskningsråden inom utbildningsdepartementets område. Det är en nyhet i årets proposition.

Jag tror att de synpunkter som Per Unckel anlade på sektorsorganen är mycket tveksamma. I viss utsträckning grundas de på okunskap. Tänk om vi skulle följa moderaternas rekommendation och lägga över uppgifter från sektorsorganen på universiteten, uppgifter som är universiteten främmande. Jag tror att det enklaste för oss i den fortsatta debatten är att Per Unckel tar kontakt med några företrädare för universiteten med aktiva forskare. De kommer bestämt att avråda från en sådan utveckling, just från universitetens utgångspunkter. På den punkten har moderaterna en ogenomtänkt uppfattning.

Vidare är jag förvånad över moderaternas ganska kritiska inställning här. Varför använde man inte de sex borgerliga åren, när man var i majoritet, till att göra någonting åt detta? Det gäller t. ex. förändringen av sektorsorganens inriktning. Det är ju nu när vi har en socialdemokratisk regering som någonting händer i den riktning som moderaterna, möjligen, uttalat sig för – men mycket försiktigare och på ett mycket mera genomtänkt sätt och i nära samarbete mellan sektorsorganen och universiteten. Regeringen har så att säga påtagit sig rollen som om inte pådrivare så i alla fall ett organ som försöker hjälpa till med att lösa upp de motsättningar som har funnits för att i stället få till stånd ett konstruktivt samarbete.

Jörgen Ullenhag sade att han inte träffat någon universitetslärare eller

Torsdagen den
7 juni 1984

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

universitetsstudier som hade tyckt att den samlade socialdemokratiska utbildnings- och forskningspolitiken var bra. Det är då mycket enkelt för mig att säga: Jag har inte träffat någon professor, lärare eller studerande vid något universitet som tyckt att den samlade högskolepolitiken under de sex borgerliga åren var bra. Jag tror inte att någon regering någonsin hamnar i den situationen. Vad jag upplever nu är ett mycket starkt stöd för och en uppskattning av hur den socialdemokratiska regeringen efter regeringstillträdet dels försökt driva högskolepolitiken, dels åstadkommit en dialog med forskarna, bl. a. i forskningsberedningens regi. Det är givet att man som politiker i kärva tider tvingas vidta en rad åtgärder som man egentligen inte skulle vilja vidta. Det drabbar borgerliga regeringar och det drabbar socialdemokratiska. Jag skall nu inte gå in på frågan om vem som bär ansvaret för det budgetunderskott som ibland tvingat fram kärvhet i vår politik.

Till Björn Samuelson, slutligen, vill jag säga: Det finns naturligtvis alltid ett problem när man bedriver anslagsverksamhet för forskning, vare sig anslagen kommer från näringslivet eller från sektorsorgan. Man måste uppställa klara regler – jag är en bestämd anhängare av sådana. Jag tror emellertid att risken för s. k. mecenatsverksamhet – det var det ord som Björn Samuelson använde – är ganska liten när det gäller sektorsorganen. Jag vill råda Björn Samuelson att studera t. ex. naturvårdsverket, där man redan har gett sig in på en sådan politik. Jag tror att jag vågar påstå att de långsiktiga effekterna för miljöpolitiken kommer att bli mycket goda, och jag tror att det bedrivs en kvalitativt mycket tillfredsställande forskning med anledning av det stöd som naturvårdsverket via sina anslag lämnar till forskningsverksamhet.

Anf. 8 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Statsrådet Carlsson ansåg att jag var bekymrad över interdebatter i politiska partier. Visst inte – jag är intresserad av interdebatter, och i fråga om socialdemokratin och högskolan särskilt intresserad av den interna debattens resultat.

Utgår man från vad Walter Korpi sade i sin artikel i Aftonbladet och jämför det med de resultat i forskningspropositionen som denna interna debatt har lett till, förefaller Walter Korpis inflytande över regeringens forsknings- och högskolepolitik vara mycket begränsat.

Jag vill understryka detta med ett citat som jag tog upp i mitt inledningsanförande. Walter Korpi sade: "Och en stor del av forskarna och lärarnas arbetstid går åt till att sitta på de sammanträden i de förvaltningsorgan som den nya universitetsbyråkratin skapat. I detta land har vi nu fler forskningsadministratörer än forskare."

Min uppfattning är att vi inte kan bedriva bra forskning i det här landet om den underliggande grundläggande högre utbildningen ser ut så som Walter Korpi så riktigt har beskrivit den. Det innebär föga tröst, Ingvar Carlsson, för denna kammare att få veta att Walter Korpi i dag är involverad i verksamheten inom delegationen för social forskning, om regeringen likväl

inte gör någonting åt de helt korrekta synpunkter som han framför på hur den högre utbildningen måste vara organiserad för att de forskningssatsningar som vi vill genomföra skall ha möjlighet till framgång.

Det är utmärkt med debatt, Ingvar Carlsson, men det är ännu mer utmärkt om man tar intryck av debatten och förändrar sin egen politik med utgångspunkt i de kritiska inläggen.

Walter Korpi konstaterar i slutet av sin artikel så riktigt att det är dags för socialdemokratin att tänka om, när reformerna nu uppenbarligen har lett till misslyckanden.

Men socialdemokratin gör ingenting när det gäller linjesystemet på högskolan, och man gör ingenting när det gäller NA-linjen på gymnasiet. Tvärtom undergräver man ytterligare möjligheterna för de universitetsstudera-
nde att i gymnasieskolan få den kunskapsgrund som är nödvändig om forskningen skall ges den grogrund den behöver för att ha en rimlig chans till framgång.

Vi behöver alltså, fru talman, en ny grundläggande högre utbildning, och en ny syn på gymnasieskolan, om forskningssatsningarna skall lyckas.

Beträffande sektorsorganen säger Ingvar Carlsson i polemik med mitt anförande att universiteten faktiskt inte vill ha sig anförtrödda de uppgifter som sektorsorganen har eller genom forskningspropositionen kommer att få. Enligt min mening är detta ett häpnadsväckande uttalande. Regeringen säger i forskningspropositionen att grundläggande forskning nu skall bli ett ansvarsområde också för sektorsorganen. Jag har, min själ, inte mött många företrädare för universiteten som säger att de vill avstå ansvar för grundforskning till sektorsorganen. De företrädare för universiteten som vi i utskottet bl. a. haft anledning att lyssna på säger tvärtom: Låt universiteten behålla och stärka sin roll som vårdare av den grundläggande forskningen och utvecklandet av det kritiska kunnandet.

Anf. 9 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Ingvar Carlsson ägnade ganska mycket av sitt anförande åt att tala om för kammarens ledamöter hur bra alla tycker att regeringens forsknings- och högskolepolitik är. Sådana uttalanden är säkerligen till stor glädje för regeringen, men kanske är de också litet farliga. Vi vet ju att det även finns väldigt många andra synpunkter. En mera självkritisk inställning från regeringen skulle vara fruktbarande och skulle kanske skapa möjligheter till utveckling och problemlösning på områden som man nu försummar en hel del.

Jag saknade många viktiga frågor i de kommentarer som Ingvar Carlsson gjorde här. Han tog inte upp forskningen vid de mindre högskolorna, trots att såväl jag som Björn Samuelson ställt direkta frågor om denna. Jag vill därför upprepa min fråga med anledning av att regeringen har avvisat UHÄ:s förslag till förstärkning av forskningsresurserna till mindre högskolor: Är regeringen beredd att göra någonting för att förstärka de mindre högskolornas forskningsmöjligheter, och i så fall vad?

Vidare talade Ingvar Carlsson om den borgerliga splittringen, och det är ju

ett standardargument som socialdemokrater gärna tar till. Men låt mig konstatera att det även på den socialistiska sidan råder splittring. Det är ju inte bara de icke-socialistiska partierna som har avvägivit reservationer, utan det finns också en rad vpk-reservationer. Det regeringsunderlag som i dag finns är alltså lika splittrat som ett eventuellt icke-socialistiskt regeringsunderlag. Det är en självklarhet när vi har en kammare med fem partier att dessa framför egna uppfattningar. Jag tycker inte att Ingvar Carlsson från denna talarstol skall klaga på detta.

Däremot hade Ingvar Carlsson litet otur när han skulle anföra ett exempel på denna splittring. Han sade nämligen att centern till skillnad från övriga icke-socialistiska partier förespråkar en ökad sektorisering när det gäller forskningsanslagen, något som visar att Ingvar Carlsson har läst utskottsbetänkandet och reservationerna litet slarvigt – vilket i och för sig kan vara ursäktligt. Vår reservation innebär raka motsatsen till detta. Men vad värre är: Ingvar Carlsson lyssnade tydligen också litet slarvigt på vad jag sade i mitt tidigare anförande. Jag framhöll där att vi i framtiden i stället vill ha en koncentration av forskningsresurserna till högskolorna och forskningsråden, dock förenad med ett överförande av ansvar för forskningsområden som sektorsorganen i dag har.

Jag tycker vidare att det är viktigt att det förs en debatt om vilka områden som vi i framtiden vill prioritera i forskningen. Vi har i vår motion och våra reservationer lagt tyngdpunkten vid olika framtidssektorer, vid ekologiska frågor och vid humaniora och samhällsvetenskapliga spörsmål. I synnerhet på det sistnämnda området tror jag att den självbelåtenhet som Ingvar Carlsson utstrålade är ganska obefogad. Det finns stora farhågor bland dem som sysslar med humaniora och samhällsvetenskaplig forskning för att man inte tillräckligt prioriterar dessa områden.

Anf. 10 JÖRGEN ULLENHAG (fp) replik:

Fru talman! När det gällde mina frågor gav Ingvar Carlsson delvis ett klagörande och bra svar. I sitt första anförande försökte han skapa intrycket att en sammanhållen forskningspolitik, en samlad forskningsproposition, långsiktighet osv. var något nytt som socialdemokraterna nu hade hittat på. Men sedan vidgick Ingvar Carlsson ändå att också den forskningsproposition som vi behandlade här i riksdagen 1982 innebar ett samlat grepp och innehöll en långsiktig syn på forskningspolitiken. Det är bra att det blev sagt.

När det gäller de fleråriga medelsramar som jag sade fanns med i propositionen vidhåller jag faktiskt, Ingvar Carlsson, att sådana föreslogs. Låt mig läsa innantill två meningar ur 1982 års forskningspolitiska proposition:

”I propositionen förordas vidare att fleråriga medelsramar införs för forskningsråden inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Planeringsramarna skall avse två år utöver aktuellt budgetår.”

Detta fanns alltså med redan 1982, Ingvar Carlsson.

Ingvar Carlsson undvek att svara mera direkt på mina konkreta frågor, och det vore bra om han återkom och gav mera konkreta svar. Man kan nämligen

inte se politiken en månad för sig och politiken nästa månad för sig. Det är rimligt att man i denna debatt tar fram de illa genomtänkta förslag om nedläggning av forskning och utbildning av hög kvalitet som socialdemokraterna här i riksdagen drev igenom för bara någon månad sedan.

Hur ser Ingvar Carlsson på nedläggningen av den viktiga odontologiska forskning som bedrivs i Malmö i dag? Tycker Ingvar Carlsson att det är bra att den forskningen läggs ned? Eller håller Ingvar Carlsson med regeringen, som i stället ville lägga ned den forskningen i Göteborg? Ge ett klart svar på den frågan, Ingvar Carlsson! Det är många som väntar på det.

Till sist: Vi hade en debatt i förra veckan om regionstyrelsernas roll, och jag ställde en fråga till den socialdemokratiska talesmannen, om man inte kunde tänka sig att resonera om en avveckling av regionstyrelserna. Hur mycket forskning och utbildning av god kvalitet är ni beredda att lägga ned innan ni ens för ett resonemang om nedläggning av regionstyrelserna? Bengt Wiklund stängde då inte dörren, utan förklarade sig beredd att resonera, mot denna svåra ekonomiska bakgrund, om en avveckling av de regionala byråkratierna. Har Ingvar Carlsson samma uppfattning?

Anf. 11 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Fru talman! Det skall skapas klara regler, säger Ingvar Carlsson, när det gäller anslag till forskning över sektorsorgan, och de svåraste problemen kan man nog finna när det gäller den privatfinansierade forskningen. Jag delar Ingvar Carlssons uppfattning, och jag ser fram mot att få ta del av klarare regler på detta område.

Här hoppar de upp och ner i talarstolen och talar om att de träffar massor av folk på högskolan. Jag träffar inte så mycket sådant folk, utan jag träffar mest vanliga människor. De tycker att de har väldigt litet inflytande på och överblick över forskningsvärlden – den är främmande för dem. Det är bl. a. i samband med detta som vi har sagt att det är viktigt att bryta den sociala snedrekryteringen när det gäller forskningsvärlden.

Ingvar Carlsson kanske inte hade tid eller glömde bort att jag ställde en fråga om detta: När har ni tänkt ta itu med detta problem, så att även klasser som i dag är undertryckta och därmed dåligt representerade inom forskningsvärlden kan komma in i denna verksamhet och ta med sig de erfarenheter de har från sitt liv utanför dessa utbildningsanstalter?

Anf. 12 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Fru talman! Jag har inte så mycket att tillägga efter de senaste inläggen. Per Ünckels inlägg tycker jag fortfarande är litet av en ynkedom. Han går här i kammaren i dag, efter drygt ett och ett halvt års socialdemokratiskt regerande, till våldsamt angrepp mot den väldiga administrationen och byråkratin vid universitetet. Min enkla motfråga blir då: Vad gjorde de borgerliga regeringarna under de sex åren för att motverka denna byråkratisering? Det är ändå ett faktum att det är nu som det sker någonting, det är nu som praktiska åtgärder vidtas för att komma åt den byråkrati som jag självfallet också tycker att man skall försöka bekämpa och hålla tillbaka.

Men jag har ett något mer modest tonfall, som kanske uppskattas vid universiteten. Regeringen gör saker, som man ute på universiteten också uppfattar som positiva. Ni gjorde mycket litet under sex år, men i opposition skriker ni väldigt mycket. Detta imponerar inte vare sig i denna kammare eller, ännu mindre, ute på universiteten.

Sedan tvingas jag konstatera att Unckel nu ännu mera avslöjade att han inte satt sig in i frågan om sektorsorgan. De har i viss utsträckning en blandning av forsknings- och utredningsuppgifter. Vad universiteten är rädda för är att de skall få den oklarheten i sin verksamhet, om man lägger ned sektorsorganen; det är ju faktiskt det ni säger – att man skall lägga ned verksamheten. Då konstaterar jag att den utvecklingen vill man på universiteten inte ha. Däremot vill man gärna ha en del av de resurser som finns i sektorsorganen. Dåligt skulle man företräda sin uppfattning om man inte ville det.

Men i stället för ett misstänksamt bevakande av varandra håller man nu på att få i gång en konstruktiv debatt mellan sektorsorgan och universitet. Låt oss inte förstöra den! Unckels uppläggning skulle definitivt förstöra den.

Om jag skall ta Pär Granstedt på orden vill centern inte längre tillämpa sektorsprincipen på energipolitikens område. Jag noterar då det med stort intresse. Jag tror att många utanför det här huset blir förvånade när ni säger att ni vill ge upp sektorsprincipen då det gäller energiforskningen. Det är en intressant upplysning.

Till Ullenhag vill jag säga: Ja, det är riktigt att ni i propositionen talade vackert om fleråriga forskningsramar även inom utbildningsdepartementets område. Skillnaden är att vi genomför sådana ramar, och det är för universiteten det helt avgörande.

När man kommer i det läget att man efter en expansionsperiod måste skära ned utbildning, beroende på att vi har tillräckligt många läkare, tandläkare, etc, innebär det givetvis alltid att inleda en smärtsam process. Om Ullenhag i stället för att tala om var vi inte skall skära ned talar om var vi skall göra det, får vi kanske en mer balanserad debatt. Nedsärningar kommer alltid att möta lokala protester, och de slår sedan i sak mer eller mindre olyckligt. Det är riksdagens och regeringens uppgift att i sådana sammahang försöka finna den minst dåliga lösningen.

Till sist, fru talman, några ord till Björn Samuelson. Det var en viktig fråga han tog upp när han talade om avståndet mellan forskningen och forskarna och de vanliga människorna. Det finns ingen enkel lösning på det problemet. Men det jag tycker är glädjande i dag är att man hos forskarna möter en så fantastisk vilja att delta i den offentliga debatten, att på ett relativt enkelt sätt förklara vad man håller på med. Jag tror att den väg vi skall gå är att försöka få till stånd en debatt, en dialog, mellan människorna och forskarna, även när det gäller ganska komplicerade ämnen. Jag upplever det som oerhört positivt att det intresset nu finns hos forskarna, och jag tror att det finns hos människorna. Då bör den vägen vara framkomlig.

Anf. 13 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Statsrådet Carlsson förefaller göra gällande att den administrativa m. m. belastning vid universiteten som jag tidigare diskuterade efter ett citat av Walter Korpi på något sätt skulle komma att upplösas till följd av de beslut riksdagen står i begrepp att fatta med anledning av forskningspropositionen. Men så är det ju inte!

Strukturen på den grundläggande högre utbildningen får konsekvenser som undergräver möjligheterna att genomföra kvalitativt sett högtstående forskning. Denna struktur gör regeringen inte någonting för att förändra. Detta är min kritik.

Vad Walter Korpi och vi moderater säger, vad folkpartiet säger, och vad en förkrossande majoritet av universitetens människor säger – nämligen att med en sådan grundläggande struktur på den högre utbildningen kan forskningen inte fungera – viftar regeringen bort som irrelevanta ståndpunkter. Vad som sker är platt ingenting.

Vad gjorde vi då under våra sex år i regeringsställning? Vi slogs, Ingvar Carlsson, med näbbar och klor gentemot den högskolereform ni drev igenom i riksdagen 1975. Vi lyckades inte vinna politisk majoritet för vår uppfattning, men bland verksamhetens företrädare är majoriteten kompakt för att ge denna universitetsreform på båten.

När det gäller sektorsforskningen, fru talman, anför Ingvar Carlsson som sitt främsta argument att jag uppenbarligen inte vet vad sektorsforskningen är. Ett motsvarande argument gentemot Ingvar Carlsson är att Ingvar Carlsson över huvud taget inte har läst vad som står i vår motion. De utredningsuppgifter som jag är väl medveten om att många sektorsorgan har fått sig ålagda skall det självfallet finnas utrymme för också i framtiden.

Problemet med den nuvarande sektorsorganisationen är emellertid att den blandar utredningsuppgifter med kvalificerat vetenskapligt forskningsarbete. Vi menar att utredningsuppgifterna skall skötas närmare det politiska beslutsfattandet än vad sektorsorganen i dag står. Dagens sektorsforskning står alltså såväl för nära som för långt ifrån de centrala politiska instanserna. Den står för nära i så måtto att åtskilligt av den forskning dessa instanser initierar riskerar, som jag tidigare sade, att påverkas av modebetonade eller irrelevanta politiska värderingar. Den är för avlägsen, däremot, för att kunna tillgodose de centrala politiska beslutsinstansernas behov av att i preciserade former få ett bättre beslutsunderlag eller att få konsekvenserna av genomförda åtgärder vetenskapligt utvärderade. Vårt förslag löser detta dilemma, samtidigt som det till universiteten återför de resurser universiteten behöver för att utveckla de kreativa miljöer som bra forskning under alla omständigheter är beroende av.

Anf. 14 PÅR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Ingvar Carlsson började sitt anförande nyss med att säga att han inte hade mycket att tillägga. Det blev i och för sig en hel del trots allt, men bland det han hade att tillägga fanns inte något svar på den fråga som jag har ställt två gånger, och som också Björn Samuelson har ställt en gång,

Torsdagen den
7 juni 1984

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

nämigen: Är regeringen beredd att göra någonting för att förstärka forskningsmöjligheterna vid de mindre högskolorna, när man nu har avvisat det förslag som UHÄ har framlagt? När jag nu upprepar denna fråga för tredje gången kan vi kanske få ett svar på den i alla fall.

Det blev tydligen ett litet uppvaknande för Ingvar Carlsson när det gäller vår inställning till sektorsforskningen. Han frågade mig om vi var beredda att avveckla sektorsforskningen på energiområdet. Vi kan mycket väl tänka oss att vi så småningom skall föra över energiforskningen till exempelvis ett naturvetenskapligt eller tekniskt forskningsråd. Däremot har vi avvisat tanken på att lägga ner energiforskningsnämnden och föra över dess arbetsuppgifter på ett annat sektorsorgan, nämligen energiverket. Det tror vi skulle vara förödande för en långsiktigt motiverad forskning på energiområdet.

Vi har också gått emot regeringens försök att strypa resurserna för energiforskningsprogrammet utan att föra över ansvaret för uppgifter på energiforskningens område till andra forskningsorgan. Det är alltså inte så det skall gå till. Vad det handlar om är att så småningom föra över forskningsresurser och forskningsansvar från ett sektorsorgan till ett forskningsråd. En sådan operation skulle vi kunna vara beredda att medverka till.

Sedan tycker jag att det är anmärkningsvärt att Ingvar Carlsson i sitt inlägg inte ansåg sig ha tid att gå in på problemet med den grundläggande utbildningens roll för forskningen. Även om vi inte är lika frestade som väl framför allt moderaterna att gå tillbaka till något slags för-PUKAS-situation när det gäller högskoleutbildningen, så är det alltså helt klart att vi måste ta till ordentliga åtgärder för att förstärka högskoleutbildningen i olika avseenden, om vi vill få en högkvalitativ forskning i framtiden. Som jag framhöll i mitt inledningsanförande går det inte i längden att sätta tumskruvarna på högskoleutbildningen och sedan tro att vi i stället kan prioritera forskningen.

Det här problemet tycker jag att jag saknar kommentarer från Ingvar Carlsson omkring. Det är faktiskt väldigt viktigt, liksom naturligtvis en diskussion om framtidsområden för forskningen, en fråga som vi har försökt aktualisera i vår motion och i våra reservationer.

Anf. 15 JÖRGEN ULLENHAG (fp) replik:

Fru talman! Det hände massor av saker på den högre utbildningens och forskningens område under de sex borgerliga regeringsåren. Ingvar Carlsson. Jag är fullkomligt övertygad om att det finns aktiva forskare, lärare och studerande som kan berätta för Ingvar Carlsson om vad som hände. Jag skall ta ett par exempel.

Vi permanentade systemet med adjungerade professorer och kontaktforskare. Vi satsade mycket pengar i en ekonomiskt besvärlig tid. Vi inte bara kupade handen över forskningen, utan vi satsade mycket nya pengar. Det växte fram ett stort antal tjänster. Vi gav möjligheter för universitetslektorerna att ägna sig åt forskning, av kvalitetsskäl.

Vi avskaffade äktamakeprövningen i studiemedelssystemet, vilket gav

många kvinnor chansen att studera och har gett många kvinnor chansen att ägna sig åt forskning. Socialdemokraternas svar på den propån var att föreslå att man skulle återinföra äktamakeprövningen. Det var socialdemokraternas bidrag till jämställdheten. Tack och lov fick utbildningsministern bakläxa i riksdagen, så det blev inte den förändringen. Men det är viktigt också ur forskningssynvinkel, Ingvar Carlsson.

Jag skulle kunna göra en lång lista, och jag är övertygad om att Ingvar Carlsson väl känner till detta, även om det ibland inte passar att tala om allt som skedde på forskningens område.

När det gäller de fleråriga medelsramarna hänvisar jag till s. 92 i den förra forskningspolitiska propositionen, som jag är övertygad om att Ingvar Carlsson har läst. Där säger föredraganden att fleråriga medelsramar skall införas, och han tillägger att han avser att återkomma i nästa forskningspolitiska proposition med konkreta förslag. Det hade inte socialdemokraterna någon invändning mot vid utskottsbehandlingen.

Ingvar Carlsson gör exakt det som Jan-Erik Wikström fick igenom här i riksdagen och fullföljer alltså på den punkten ett viktigt initiativ.

Ingvar Carlsson undviker på nytt frågan om han tycker att det är bra att lägga ner odontologisk forskning av hög internationell klass i Malmö. Han svarar inte på om han tycker att det är bäst att lägga ned i Malmö eller i Göteborg, men han frågar: Vilka är alternativen? Var skall vi skära ner?

Vårt alternativ, Ingvar Carlsson, är exakt UHÄ:s alternativ, som innebär exakt lika stora nedskärningar i antal platser räknat. Det innebär en halvering i Göteborg och en halvering av antalet platser på barnomsorgsutbildningen i Uppsala. Men skillnaden mellan UHÄ:s och vårt alternativ å ena sidan och socialdemokraternas å den andra är ju att man, om man hade följt vårt förslag, hade undvikit att slå ut hela utbildningen och en hel forskningsverksamhet. Det vill vi inte göra, av kvalitets skull.

Är det bra, Ingvar Carlsson, att man nu slår ut den odontologiska forskningen i Malmö? Ge ett svar på den frågan.

Våra alternativa förslag gav lika mycket i spareffekt men var av kvalitets skull betydligt bättre. Jag tycker att ni borde ha lyssnat på högskolans eget folk när det gäller nedläggningarna. Det gör Ingvar Carlsson och fullföljer en gammal god tradition från den tid när utbildningsministern var liberal, det skall jag hålla Ingvar Carlsson räkning för. Men tala om för utbildningsdepartementet att det är viktigt att förankra också andra förslag som innebär nedläggning av forskning av hög kvalitet.

Anf. 16 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Fru talman! På min fråga om rekryteringen till forskarvärlden, i vad avser det sociala mönstret, svarar Ingvar Carlsson att forskarna och professorerna nu har börjat på att föra en debatt bland allmänheten. De har liksom stigit ner från sina piedestaler. Det var på tiden det! Men måste det nu inte sägas, statsrådet Carlsson, att det är ett värde i sig att ta till vara den kunskap som yrkeserfarenhet innebär?

Det anser vi från vpk:s sida. Därför skriver vi i vårt särskilda yttrande om

Torsdagen den
7 juni 1984

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

detta. Vi anser att man genom ett stipendiesystem borde öppna möjligheter för yrkesverksamma arbetare och lägre tjänstemän att skaffa sig en grundutbildning och kunna rekryteras till forskarutbildning och forskartjänster.

Delar statsrådet den uppfattningen med mig att vi måste göra någonting åt detta system? Avser statsrådet att komma med förslag i denna fråga? Det går att svara ja eller nej, så att vi inte behöver förlänga debatten särskilt mycket.

När det gäller rekrytering spelar också de mindre högskolorna en viktig roll med den närrekrytering som kännetecknar dem. Ta nu tillfället i akt, statsrådet, och ge oss en bild av hur ni uppfattar forsknings- och utvecklingsarbetets möjlighet vid de mindre högskolorna. Jag skall inte ta det som något löfte eller som något statistiskt, men det vore intressant att få en arbetsbild även från er sida.

Anf. 17 LARS GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Per Unckel sade på ett ställe i sitt anförande att det inte var lönt att ens diskutera forskning när enligt hans mening gymnasieskola och grundläggande högskoleutbildning var så dåliga. Jag förstår inte varför han inte följde sin rekommendation och lät bli att tala – då hade vi sluppit 20 minuters prat här.

Den forskningspolitiska proposition vi nu behandlar har för utbildningsutskottets del föranlett 27 motioner med 107 yrkanden. Dessutom har under den allmänna motionstiden väckts 26 motioner med 31 yrkanden som utskottet har behandlat i anslutning till denna proposition. Det blir alltså sammanlagt 53 motioner med 138 yrkanden.

Det skulle naturligtvis i och för sig, fru talman, vara fullt möjligt för mig att utförligt behandla alla dessa yrkanden. Men eftersom riksdagen – enligt min mening dumt nog – redan beslutat att denna sessions arbete skall slutföras före pingst, får jag bli mycket översiktligare än jag hade tänkt.

Det gör att jag över huvud taget inte ens nämner flertalet motionsyrkanden och reservationer. Inte heller hinner jag ta upp allt vad de föregående talarna har sagt här: Tiden skulle annars överskridas alltför mycket.

Av de anföranden som hållits framgår naturligtvis att utskottet inte är enigt. Till betänkandet har fogats 52 reservationer, varav fem är s. k. betingade medelsanvisningsreservationer. Reservationsbilden är annars den att endast två reservationer samlat tre partier, m-c-fp. Fyra är tvåpartireservationer, varav tre är m-fp och en c-fp. Resten, dvs. 46, är enpartireservationer där c och m står för de flesta, nämligen 16 resp. 14, medan vpk och fp har nio resp. sju.

Jag vet inte om sådana här kvantitativa sammanställningar säger så mycket. Som vanligt krävs naturligtvis någon form av kvalitativ analys för att siffrorna skall bli riktigt intressanta. Men helt utan intresse är det väl ändå inte.

Man kan snabbt konstatera att det inte finns någon över hela linjen samlad opposition mot propositionen. Vpk har ett helt eget reservationsmönster. Inte heller bland de tre borgerliga partierna finns i mer än två fall ett samlat

alternativ. – Det gäller införande av examensbenämningen fil. kand., som vi hört här, och det gäller att få en samlad basresurs till institutionerna.

Av dessa två kan det egentligen endast vara den senare som har verkligt central betydelse i sammanhanget, och jag återkommer litet senare i anförandet till den frågan.

Efter denna kvantitativa inledning och överblick tänkte jag ta upp vissa frågeställningar. I valet av dem har jag inte utgått ifrån hur pass kontroversiella de är, utan den betydelse jag tillmäter dem för forskningen. Inte heller här har jag möjlighet att ta upp allt jag själv tycker är viktigt. Det hinner jag inte med av tidsskäl.

Om jag börjar med vad man kan kalla forskningens inriktning med avseende på ämnesområden kan jag konstatera att detta redan varit föremål för en del replikskiften här tidigare. Jag vill bara konstatera att i 1982 års forskningsbetänkande blev det en bred enighet omkring propositionens prioriteringar på de åtta huvudområdena. Det tycker jag var glädjande. Denna enighet har bestått, vilket är värdefullt. Det visar att det finns en stabil majoritet bakom tanken att inte alltför ofta kasta om och ändra prioriteringar i en så långsiktig företeelse som forskning ändå är. Enigheten har naturligtvis underlättats av, det skall sägas, att det är så pass många områden som är prioriterade och att dessa i sin tur är så breda. Detta säger jag inte som kritik, utan jag tycker att det är klokt att just i det här sammanhanget inte vara för specifik och detaljerad utan ange inriktningar och tyngdpunkter i stort. Det finns en del motionsyrkanden, som jag inte tänker gå in på, vilka utskottet i det här avseendet har funnit alltför specificerade och därför avstyrkt.

Jag skall så gå över till att kommentera forskningsresursernas fördelning på dimensionen grundforskning–tillämpad forskning. Här är däremot, som framgår av reservationerna och inläggen tidigare i dag, enigheten inte så stor som i fråga om det förra avseendet. Ser man närmare på reservationerna under denna punkt finner man emellertid att c-fp-reservationens förslag och utskottsmajoritetens förslag inte ligger så långt från varandra. Skillnaden ligger närmast i att centern och folkpartiet vill ha en plan för att föra över forskningsresurser och ansvar från sektorsorganen till högskolan och forskningsråden, medan utskottsmajoriteten inte nu vill binda sig för en särskild plan utan låta resultaten av överläggningarna med sektorsorganen bli utgångspunkt för förslag i nästa forskningspolitiska proposition. Det är emellertid möjligt att de aviserade överläggningarna med vissa sektorsorgan kan leda fram till förslag tidigare. Då är inte vi från vår sida främmande för tanken att pröva vissa ting tidigare än i nästa forskningspolitiska proposition. Jag tycker därför att det inte finns någon anledning att i större utsträckning ta upp en diskussion med centern och folkpartiet. Däremot är skillnaden mellan oss och moderaterna avsevärt större. Därför finner jag det motiverat att ta litet längre tid på mig för att belysa denna skillnad.

Moderaterna föreslår att åtta sektorsforskningsadministrationer skall avvecklas och att möjligheten att avveckla flera sådana skall prövas. Per Unckel förstärkte detta i sitt inlägg. Han sade att merparten av sektorsorganen skall avvecklas. Per Unckel menar naturligtvis inte sektorsorganen utan,

Torsdagen den
7 juni 1984

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

hoppas jag, sektorsforskningsadministrationer. Det var alltså en förstärkning i uttryckssättet, som jag noterade.

Jag utgår från att moderaterna verkligen vill värna om grundforskningen. Gör man verkligen det genom ett förslag av den art som moderaterna lagt fram? Jag för min del tror inte det. I stället kommer man i harnesk mot hela sektorssidan genom detta ganska bryska förfarande. Att då få ett stort antal sektorsorgan som motståndare kan inte underlätta den balansförskjutning till grundforskningens fördel som jag tror att de allra flesta egentligen är överens om. Då kan man fråga sig: Hur kan man åstadkomma denna balansförskjutning? Detta har varit föremål för debatt innan jag kom upp i talarstolen.

Från utskottsmajoritetens sida pekar vi på tre vägar. Man kan höja anslagen till högskolor och forskningsråd. Man kan också tänka sig att minska vissa sektorsorgans anslag. Sedan kan man tänka sig att lägga en större tonvikt på långsiktigt kunskapsuppbyggande inom vissa sektorsorgan. Självfallet kan man och bör man kombinera de här metoderna. Särskilt tror jag det är en klok framgångslinje att kombinera direkta anslagsökningar till högskolor och forskningsråd med omdisponeringar av sektorsorganens resurser till förmån för mer långsiktigt kunskapsuppbyggande. Det sistnämnda är egentligen ingenting nytt eller utopiskt. Ett flertal sektorsorgan är ju i färd med att göra sådana omorienteringar. Syftet med regeringens överläggningar med sektorsorganen i denna fråga är, som Ingvar Carlsson nämnde, att något öka takten i processen och att få genomslag över ett bredare fält. Men här kan man inte, som moderaterna tycks tro, gå fram schablonmässigt. Förhållandena är ju alldeles för skiftande inom denna breda verksamhet. Därför måste givetvis avvägningen kortsiktigt-långsiktigt vara olika från sektor till sektor och inte minst olika vid olika tidpunkter inom en sektor.

Man bör inte heller gå fram för bryskt. Här gäller det att vidmakthålla eller att få till stånd ett förtroendefullt samarbete mellan sektorsorganen och högskola/forskningsråd. Sverige är ett så pass litet land och är inte så rikt att man har råd med helt dubblade uppsättningar av forskningsorganisationer vid sidan av varandra, dvs. en sektorsdel och en högskole-/forskningsrådsdel. Sektorsorgan och högskola/forskningsråd måste ju samarbeta och samverka i större utsträckning. Klimatet för en sådan samverkan raseras om man, som moderaterna nu gör, bara dekretarar att nu skall forskningsadministrationen bort från sektorsorganen. Jag utgår från att moderaterna inte avsåg att hela sektorsorganen i fråga skall bort. De finns ju kvar. Då frågar man sig hur det blir med samarbetet. Man måste, förhoppningsvis, även i fortsättningen kunna beställa forskning och basera sitt handlande till en del på forskning. Det är allmänt omvittnat att t. ex. naturvårdsverket åtnjuter ett mycket gott anseende hos forskarna i högskolan för sina insatser. Liknande kan faktiskt sägas om några andra sektorsorgan, även om moderaterna kanske har svårt att tro det.

I någon mening tycks emellertid moderaterna inse att sektorsorganen behöver forskning som underlag för beslut. Det tycker jag är glädjande. Därför säger man att myndigheter och regeringskansliet skall tillförsäkras

möjligheter att för konkreta och planerade offentliga beslut få forskningsuppgifter utförda. Senare säger moderaterna i sin reservation att i en av dem föreslagen översyn av sektorsforskningen skall man överväga hur kompetensen att beställa forskning skall utvecklas inom myndigheterna. Först vill man avveckla myndigheternas hela forskningsadministration. Sedan vill man i stället bygga upp en kompetens för forskningsbeställning. Det verkar på mig att vara ett bakvänt tillvägagångssätt. Jag betvivlar f. ö. att man kan behålla kompetens värd namnet bara för att vara parat att beställa forskning om man inte själv sysslar med forskning. Jag undrar om moderaterna har tänkt igenom detta särskilt väl.

Problemet med balansen mellan grundforskning och sektorsforskning diskuterar moderaterna fram i sin reservation 19 i termer av politisk styrning eller inte. Moderaterna säger att den väsentliga avsikten bakom deras förslag till att avveckla sektorsforskningens administration är att minska möjligheten till "omedelbar politisk direktivgivning". Det är omöjligt att mot bakgrund av bara denna reservationstext avgöra hur stora skillnaderna mellan moderaterna och utskottsmajoriteten är. Moderaterna medger litet längre fram i sin reservation 19 att även myndigheter och regeringskansli måste ha möjlighet att få forskningsuppgifter utförda som underlag för beslut. Om moderaterna vill, som jag tyckte mig märka litet av i Per Unckels anförande, göra sin reservation till någon stor principiell skiljelinje är det befogat att de mera utvecklar vad de menar med "omedelbar politisk direktivgivning".

Självfallet behöver vi allt från obunden grundforskning med teoribildning och metodutveckling till ganska handfast beställningsforskning. Ibland glömmer man bort att det är fråga om en skala. Man resonerar gärna i dikotomier, alltså i svart och vitt. Antingen är det grundforskning med allt vad som den tillhör eller något slags väldigt bestämt inriktad tillämpad forskning. Men verkligheten är en helt annan. Det är fråga om en glidande skala från det vi kan kalla grundforskning till en mycket bestämd och handfast beställningsforskning. Detta kommer ofta bort i resonemangen på denna punkt.

Sedan vill jag gärna ge en kommentar till det Pär Granstedt talade om i en passus i sitt anförande. Pär Granstedt efterlyste någonting vad han kallar för samlat grepp och raka linjer. Ja, det här med raka linjer låter ju bra. Jag erinrar mig min gamla matematiklärare som gav den kända definitionen av vad en rät linje var: någonting i luften fritt svävande rakt intet. I motsats till detta var definitionen på en yta: någonting i luften fritt svävande platt intet.

Vad är då raka linjer i det här sammanhanget? Det är ju så att verkligheten är mycket komplicerad. Därför är det kanske fel, Pär Granstedt, att köra med raka linjer här. Linjerna skall kanske vara krokiga. Det är litet överraskande att Pär Granstedt intar den positionen att han vill köra med raka linjer i det här sammanhanget.

Jag vill betona den skala av forskning som behövs över hela fältet. Om man försöker tillägna sig den tanken tror jag det skulle kunna föras en mera nyanserad diskussion om detta.

Torsdagen den
7 juni 1984

---

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

Sedan blir det naturligtvis en politisk bedömningsfråga var längs den här skalan man vid olika tidpunkter skall lägga tonvikten när det gäller resursfördelningen. Ytterst blir det en politisk fråga i den meningen att det är en anslagsfråga. Var man lägger tonvikten kan variera vid olika tidpunkter.

Jag får t. v. nöja mig med detta i fråga om avvägningen mellan sektorsforskning och grundforskning.

Ett tredje avvägningsproblem inom forskningen gäller avvägningen mellan teknik och naturvetenskap å den ena sidan och humaniora och samhällsvetenskap å den andra. Här föreligger en stor samstämmighet så långt, att man är överens om att det inte går att satsa enbart på teknik och naturvetenskap, utan att man också måste satsa på humaniora och samhällsvetenskap, bl. a. därför att humaniora och samhällsvetenskap precis som de andra områdena har ett egenvärde. Vari detta består behöver jag inte utveckla här, eftersom det har gjorts tidigare och eftersom jag tror att de flesta känner till det. Satsningar på humaniora och samhällsvetenskap behöver emellertid också göras som en följd av den tekniska och naturvetenskapliga utvecklingen och dess inverkan på samhället och individen. Någon av de borgerliga talesmännen – jag tror det var Per Unckel – menade att man degraderade humaniora och samhällsvetenskap, eftersom man enbart betonade deras betydelse som hjälpmedel att belysa teknikens och naturvetenskapens inverkan på samhället. Det bör noteras att humaniora och samhällsvetenskap inte premieras bara för detta, utan att också deras egenvärde har betonats. Jag tycker att man förenklar det hela när man bortser från den betoning som har gjorts på den här punkten från vårt håll.

Beträffande de konkreta anslagssummorna är meningarna delade. Här föreligger fyra konkreta förslag. Buden känner vi till: 30 miljoner från m, 15 från fp och 10 från vpk. Det är egentligen bara centern som inte har gjort någon påplussning. Centern har uppenbarligen redan gjort sig av med sina pengar på annat håll, till vilket de f. ö. tagit litet av medlen från de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna. Centern gör det lätt för sig och ber redan nu regeringen om hjälp att på tilläggsbudget för 1984/85 lägga fram förslag om ett ökat stöd till de humanistiska ämnena. Klädsamt nog antyder centern inte någon summa.

Om jag bortser från centern i detta sammanhang, vill jag inte ironisera över de olika buden. I den förra forskningspolitiska propositionen – det har erinrats om den tidigare, och det kan vara intressant att erinra om den igen – var rollerna desamma. Oppositionen hade även då mer pengar till humaniora och samhällsvetenskap än regeringen. Det var bara andra partipolitiska etiketter på regeringen och delvis andra på oppositionen. Jag tycker därför att man på ömse håll skall vara litet försiktig när man utnämner "riddare" och utmålar någon som "raserare" i sammanhanget.

Det kan möjligen också sägas att relationerna mellan humaniora och samhällsvetenskap på den ena sidan och teknik och naturvetenskap på den andra inte är sämre i den här propositionen än i den förra. Det är kanske snarast tvärtom. Jag skall inte överdriva betydelsen av det, men jag tycker att detta tyder på att propositionen kanske inte är så usel som somliga har

beskrivit den när det gäller fördelningen mellan de två forskningsgrenarna.

Jag vill gärna säga att det är önskvärt med ökade satsningar på humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Utskottets formulering i första stycket på s. 52 i betänkandet är ett uttryck för det. Att också dessa grenar uppmärksammas av regeringen visar t. ex. att nästa forskningsberedning skall syssla med ett samhällsvetenskapligt ämne, statskunskap. Helt bortglömda är de här grenarna alltså inte.

Utskottet pekar dessutom på att den allmänna volym- och kompetenshöjningen inom det humanistiska och samhällsvetenskapliga området fortfarande hör till det som skall prioriteras. Vidare sägs att forskningen skall tas i anspråk för att belysa konsekvenserna av satsningen på teknisk utveckling. Även här kommer således humaniora och samhällsvetenskap in i bilden, och man kan därför inte säga att de på något sätt är bortglömda.

En fjärde frågeställning som jag vill ta upp, fru talman, gäller var högskoleforskning skall utföras eller – annorlunda uttryckt – hur spridd den skall vara till olika högskoleorter. Det råder betydande enighet om att forskning som använder s. k. tung utrustning och som därmed är kostnadskrävande alltfört måste vara koncentrerad till de högskolor som nu har fasta forskningsresurser. Skälen är så uppenbara att jag knappast behöver utveckla dem närmare.

Även beträffande en rad småämnen, särskilt inom humanistisk fakultet, gäller i huvudsak samma förhållande: forskningsresurserna måste koncentreras till ett fåtal högskolor. Här kan inte ens alla de större, forskande högskolorna komma i fråga med en total uppsättning. Också att koncentration sker till några av dem torde vara i stort sett oomstritt.

Däremot råder det delade meningar om lokaliseringen av övrig forskning, där dessa restriktioner inte är tillämpliga. Det är främst UHÄ:s förslag om att främja forskningsprojekt vid de mindre högskolorna och regeringens förslag om 1,5 miljoner till de mindre högskolorna för viss kontaktverksamhet som har gjort att diskussionerna har tagits upp. Motioner har här väckts från tre partier, men de går – som vi tidigare har hört – åt olika håll. Moderaterna vill avslå regeringens förslag om 1,5 milj. kr. till kontaktverksamhet. Centern vill anslå ytterligare 5 miljoner för forskningsprojekt enligt UHÄ:s förslag. Vpk, som inte har några pengar för det här, ber att regeringen skall lösa frågan genom att anslå 5 milj. kr. på tilläggsbudget.

Låt mig med anledning av dessa motionsyrkanden säga följande:

Jag tycker det är viktigt att inte sprida forskningsresurserna till alltför många högskolor och därmed plöttra bort dem. Den nuvarande fördelningen mellan högskolor med resp. utan fasta forskningsresurser är enligt min mening i stort sett väl avvägd. Det hindrar inte att viss FoU-verksamhet kan förläggas till en del mindre högskolor, företrädesvis verksamhet med regional anknytning. Utskottet erinrar om – jag vill betona det – att högskolor med fasta forskningsresurser, enkannerligen fakultetsnämnderna, har ett speciellt ansvar för hela regionen. Inte minst medel för att finansiera universitetslektorers tjänstledighet för forskning bör komma även de mindre högskolornas lärare till del. Enligt min mening borde kanske fakultetsnäm-

Torsdagen den
7 juni 1984

---

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

derna känna ett större ansvar i det här avseendet.

Det är viktigt att betona att det anslag på 1,5 miljoner som vi nu diskuterar är ett anslag just för att öka kontakterna mellan de mindre högskolorna å ena sidan och intressenter utanför högskolorna resp. högskolor med fasta forskningsresurser å den andra. Det är således inte ett anslag till forskning, snarare till forskningsanknytning, som är en helt annan sak – detta förväxlas ibland.

För att säkra ett nära samband mellan grundläggande högskoleutbildning och forskning behöver man inte främst diskutera nya organisatoriska former. Det går mycket väl att upprätthålla eller att skapa ett sådant samband med den nuvarande organisationen. Här kan de förkättrade regionstyrelserna spela en roll som förmedlare mellan högskolorna med resp. utan fasta forskningsresurser. Högskolorna själva kan naturligtvis också ta direktkontakter och organisera det här sambandet. Men det krävs, trivialt att säga, ömsesidig samarbetsvilja för att åstadkomma detta. Jag anser att högskolorna med de fasta forskningsresurserna också i fråga om det här samarbetet har ett särskilt ansvar.

Ett femte problemområde rör administrationen. Här kan man urskilja frågor om anslagsframställningar, planering och resurser till institutionerna; allt givetvis avseende forskning – när man lyssnat på debatten har man ibland undrat om det är något annat än forskning vi diskuterar, eftersom talarna tagit upp även frågor som vi har avverkat i andra sammanhang och som uppenbarligen är intressantare.

Vissa beslut har av riksdag och regering fattats på detta område för att göra organisationen mera flexibel. Ändå är det naturligtvis en hel del som återstår. Det är lätt att i allmänna ordalag kräva förenklingar och avbyråkratisering, men det är inte så lätt att sätta sig ner och konkretisera det hela. Vi som var med i uppföljningskommittén vet att de här frågorna inte är så enkla. Det senare arbetet har också visat att det är svårt att komma fram till konkreta förslag. Jag menar inte att man skall ge upp de här strävandena. Jag tycker att det är viktigt att man fortsätter att försöka förenkla – kalla det gärna avbyråkratisera.

Av den här propositionen framgår det att chefen för utbildningsdepartementet i annat sammanhang återkommer till frågan om möjligheterna att förenkla anslagsframställningar beträffande forskning och forskarutbildning. Förenklingarna kan göras på olika sätt. Dels kan man förenkla den årliga proceduren, dels kan man tänka sig att inte göra anslagsframställningar varje år. Exakt vilken metod som bör väljas får man ytterligare överväga. Diskussioner med UHÄ om detta pågår och skall fortsätta.

I höstas lades den s. k. förenklingspropositionen, eller vad man nu vill kalla den, fram. I dess efterföljd pågår en del resonemang ute på högskolorna om att förenkla arbetet. Det är naturligtvis för tidigt att yttra sig om vad det kan bli för resultat av detta. Alldeles utan resultat kanske det inte blir.

Även frågan om fleråriga planeringsramar för högskolans forskningsanslag är det angeläget att pröva i positiv anda. Med hänsyn till forskningens långsiktiga karaktär anser utskottet att det – liksom beträffande forsknings-

råden – är önskvärt med fleråriga planeringsramar. Eftersom emellertid fakulteterna och framför allt institutionerna – till skillnad från forskningsråden – ingår i en större organisation, nämligen högskolan, som också har andra uppgifter, är det inte lika lätt att här gå snabbt fram. Därför tarvar detta, enligt utskottsmajoriteten, ytterligare utredning.

Det sjätte och sista problemkomplex jag tänkte säga några ord om är frågan om studiefinansieringen i forskarutbildningen. Jag vill då främst erinra om att beslut fattades om det nuvarande systemet våren 1982, i samband med den förra forskningspolitiska propositionen. Beslutet var faktiskt enhälligt, utom beträffande anslagets storlek – vi föreslog då från socialdemokratiskt håll högre summor. Det skall gärna erkännas att vi alla var litet osäkra om hur studiefinansieringssystemet skulle slå ut. Därför förutsatte vi i riksdagsbeslutet att UHÄ skulle få i uppdrag att följa övergången till det nya systemet och fortlöpande komma med förslag till åtgärder när så ansågs påkallat. Detta uppdrag fick man våren 1983. Den första delrapporten kom på hösten 1983. I rapporten görs vissa påpekanden. Uppsplittringen av utbildningsbidragen nämns som ett problem. Regeringen har därför ändrat förordningen så, att bidrag inte längre kan utgå med mindre än hälften av ett helt bidrag. Vidare skall ledigkungörandet normalt gälla helt bidrag. Tiden för förlängning av bidrag har ändrats från ett till två år.

I vissa fall får det föreskrivas att utbildningsbidrag endast får utgå om doktoranden åtar sig assistenttjänst. Detta har vid en del högskolor tillämpats rent generellt. Erinran om avsikten med bestämmelserna görs därför av regeringen. Avsikten var nämligen inte att högskolorna skulle tillämpa detta generellt, utan då det befanns nödvändigt.

Det har konstaterats att åldersgränsen på 45 år för att få utbildningsbidrag tenderar att missgynna kvinnor. Det föreslås därför att denna gräns upphävs.

Vidare anmäler chefen för utbildningsdepartementet att hon skall ta initiativ till en utredning med inriktningen att öka utnyttjandet av doktorandtjänster. Genom att ge möjlighet till en flexibel reglering av dessa tjänsters innehåll med avseende på fördelningen mellan egen utbildning och institutionstjänstgöring skulle en del problem som man nu har anmält kanske kunna lösas något lättare. En arbetsgrupp som är knuten till departementet, och där bl. a. representanter för SFS ingår, diskuterar den här frågan. En del förändringar har alltså föreslagits, och vissa översyner har aviserats och pågår.

UHÄ:s uppdrag står alltför kvar – att följa reformen och att när det är påkallat komma med förslag. Någon större allmän översyn behöver nu, enligt utskottsmajoriteten, mot den här bakgrunden inte göras. Det har trots allt bara gått två år sedan reformen trädde i kraft. Centerpartiet motiverar i första hand en översyn, vilket man bl. a. föreslår, med att studiefinansieringen för många inte ger en tillräcklig försörjning. Detta tycker vi inte motiverar en särskild översyn. Det är mera en fråga om att öka resurserna. Man kan ha olika åsikter om när något sådant skall genomföras. Det beror litet grand på hur man avväger sina satsningar.

Vi kan av statsfinansiella skäl tyvärr inte öka anslagen utöver de 17

Torsdagen den
7 juni 1984

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

miljonerna i proposition nr 150. Det anser tydligen inte heller centern att man kan göra, av deras reservation som är fogad till detta betänkande att döma. Därför föreslår de inte någon högre summa, vilket de andra partierna gör.

Det här var, fru talman, några kommentarer till en del problem som kan anses knutna till forskningspropositionen och till frågan om forskning i allmänhet. Jag känner emellertid också behov av att göra någon ytterligare kommentar när det gäller det som Per Unckel sade i sitt inlägg.

Han talar om att han är rädd för att den satsning som nu görs med resurser till sektorsorganen för långsiktig kompetensuppbyggnad är ett hot mot forskningen och att detta gör att universitetsforskningen kommer i ett sämre läge. Jag har mycket svårt att följa den tankegången. Jag tror att det förhåller sig tvärtom. Det här är litet underligt. Först har moderaterna hårt kritiserat det förhållandet att sektorsforskningen tenderar att bli för kortsiktig. Detta kan jag hålla med om. När det sedan till följd av denna kritik mot kortsiktigheten visar att sektorsorganen har börjat en omorientering mot mera långsiktigt kunskapsuppbyggande, då är detta enligt moderaterna inte heller bra. Man undrar vad moderaterna egentligen vill.

Uppenbarligen är det en tes att sektorsorgan inte skall syssla med långsiktigt kunskapsuppbyggande. Jag har svårt att förstå att man skall dra upp sådana gränser. Jag trodde att en ökning av långsiktigheten inom sektorsforskningen skulle kunna befrämja samspelet med universitet och forskningsråd. Då skulle de ju i någon mening kunna tala samma språk. Jag har alltså mycket svårt att se att detta skulle hota universitetsforskningen och att det skulle göra att sektorsorganen fick ett mycket stort inflytande på grundforskningen. Av formuleringen i en passus i moderatreservationen skulle man kunna tro att hela den svenska grundforskningen hotas av att man gör en långsiktig kunskapsuppbyggnad i sektorsorganen. Jag tycker att det är ett befängt påstående. Det måste till bättre bevisning för att jag skall acceptera ett sådant generellt, svepande påstående.

Jag tycker alltså att hela det resonemang som moderaterna för, där man går emot den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden i en del sektorsorgan, inte är särskilt väl genomtänkt. Jag tror att det tvärtom är till fördel både för sektorsorganen, för universitet och högskolor och för hela landet att detta sker. Det viktiga måste ändå vara att det kommer till stånd en vettig samverkan mellan sektorsorgan, högskolor och forskningsråd. Att av något slags ideologiska eller andra skäl här spika upp några gränser, som moderaterna försöker göra, tycker jag att det verkar ligga ganska litet av nytänkande i. Det var någon som sade att det saknades nya grepp och att den här propositionen präglades av en viss konservatism. Jag tycker inte att kritikerna på den här punkten har visat upp någon större grad av nya grepp. Naturligtvis kan man kalla moderaternas grepp för nytt, när man med ett raskt snitt vill plocka bort det allra mesta av forskningsadministrationen vid sektorsorganen. Men det är en typ av grepp som jag för min del inte vill tillstyrka.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan på alla

punkter. Jag vill bara göra det med den avrundningen att jag här inte har tagit upp en rad av de frågor och problem som har rests när det gäller andra ting än forskningen. Vi har ju diskuterat både gymnasieskola och grundläggande högskoleutbildning i andra sammanhang, och det får räcka med att nu diskutera forskningen – även om jag är medveten om att det självfallet finns ett samband. Det vore dumt att förneka det. Vi får väl kanske ändå ha varje särskild debatt vid dess rätta tillfälle.

Jag har därför så gott jag har kunnat begränsat mig till forskningen och vad som sammanhänger med den. Det har ändå blivit ett något för långt anförande.

Anf. 18 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! I fråga om sektorsforskningen och vår kritik gentemot den har Lars Gustafsson två ting att anföra från regeringsutgångspunkter. Det ena är att det bästa sättet att åtgärda de bekymmer som vi alla uppenbarligen, åtminstone i någon mån, är eniga om är att ändra balansen mellan anslagen till sektorsorganen å ena sidan och anslagen till universitetsforskningen å den andra.

Det andra är att man dessutom skall ge sektorsorganen ansvar för den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden, dvs. något som ligger grundforskningen nära.

Från våra utgångspunkter ser vi två bekymmer i den ansatsen. Det första bekymret är att man härmed bibehåller de motorer för ökad sektorsforskning som själva organen i sig utgör. Det är ett välkänt fenomen att, om man har organ och administration så är detta i sig en stimulans för att öka just den verksamhet som organen och administrationen ansvarar för.

Parallellt till detta fenomen ser vi inom alla byråkratier.

Det andra problemet är att med den ansats som Lars Gustafsson väljer för att lösa kortsiktigheten, nämligen att föra in den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden i sektorsorganen, så undandrar man i realiteten universitetens grundforskningsresurser, som de skulle kunna ha fått om man hade avstått från att lägga dessa på sektorerna.

Vi menar att det naturliga är att slå vakt om de centra för grundforskning som universitetet i alla tider har varit. Vi tycker inte heller att det ligger någon poäng i att stärka grundforskningen genom att gå via de organ som per definition har kortsiktiga sektorsuppgifter.

När Lars Gustafsson alltså beskyller moderaterna för att föra ett bakvänt resonemang, skulle jag vilja returnera beskyllningen till honom själv. Är vi ense om att grundforskningen i det här landet f. n. är underförsörjd så är det enklaste och mest omedelbara sättet att lösa detta bekymmer att ge universitetet, som centra för just grundforskningen, ett ökat inflytande över denna och ökade resurser till sitt förfogande.

Är då, säger Lars Gustafsson något omskrivet, inte allt detta i realiteten rätt inkonsekvent? Moderaterna medger ju samtidigt, säger han, att det finns ett behov av forsknings- eller kvalificerade utredningsresurser inom departement, myndigheter och liknande organ för att ge beslutsfattare ett kvalitativt

sett fullgott underlag för sina beslut. Men, Lars Gustafsson, i vår motion säger vi att den typen av vetenskaplig utredningsverksamhet som vi alla i egenskap av beslutsfattare har behov av inte skall sammanblandas med den sektorsforskning som denna verksamhet i dag har kommit att bli en integrerad del av. Det är bättre att förse myndigheter och departement med direkta resurser som de i dag i viss utsträckning saknar för att förse oss med bättre beslutsunderlag men lägga över lejonparten av sektorsforskningsresurserna i övrigt till organ som har inomvetenskapliga kriterier som utgångspunkt för bedömningen av hur pengarna faktiskt används.

Den ledstjärna som vi moderater har när vi vill forma ett system för samspelet mellan forskningen och den offentliga makten, är att forskningen först och främst skall dikteras och styras från vetenskapliga utgångspunkter. Tyvärr tillgodoser inte regeringens proposition det önskemålet.

Anf. 19 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Lars Gustafsson ägnade ganska mycket av sin tid åt att diskutera just sektorsforskning eller inte sektorsforskning. Han tyckte sig kunna konstatera att det inte fanns så där förfärligt stor skillnad mellan mittenreservationen och den linje som majoriteten företräder. Den viktigaste skillnaden skulle vara att vi krävde en planerad överföring av resurser till universitet och forskningsråd.

Nu är detta en ganska viktig synpunkt, tycker jag. I varje fall som vi ser det är det väsentligt när man genomför en sådan operation att inte viktiga forskningsfrågor och forskningsuppgifter faller mellan stolarna. Den metod som regeringen försökte sig på när det gällde energiforskningen, då man bara ströp energiforskningen, utan att garantera att motsvarande forskning skulle kunna genomföras någon annanstans, är inte rätt sätt. Det måste ske på ett samlat, planerat sätt, så att forskningsresurser, forskningsarbete och forskningsansvar förenas när man för över resurser från ett organ till ett annat.

Sedan förde Lars Gustafsson ett intressant men något egendomligt resonemang. Han hade hakat upp sig på att jag i mitt anförande hade talat om raka linjer. Vad jag hävdade var att det behövs mera raka linjer i den statliga forskningsadministrationen. Vi har alltså en mycket krånglig och svåröverskådlig statlig forskningsadministration med väldigt många ansvariga organ på olika områden. Detta skapar svårigheter, inte minst för forskarna, som ibland kan ha svårt att veta vilka organ de skall samarbeta med och vart de skall vända sig. Det blir också svårt för politikerna när det gäller att bedöma hur de statliga forskningsresurserna egentligen används. Det är i detta sammanhang som jag efterlyser raka linjer. Jag är inte alldeles säker på att det var där Lars Gustafsson ville ha mera krokiga linjer – i så fall får han kanske utveckla det vidare.

Under en tidigare debattsväng fick Ingvar Carlsson fem gånger frågan hur regeringen ser på forskningen på de mindre högskolorna. Vid intet av tillfällena ansåg han sig ha tillfälle att svara. Nu kom i stället Lars Gustafsson med ett svar, och detta tyckte jag var litet oroväckande, måste jag säga. Han tyckte att det var viktigt att inte "plottra bort" forskningsresurserna och fann

den nuvarande fördelningen väl avvägd. Det är klart att ingen vill plöttra bort några resurser, men jag anser inte att förstärkta forskningsmöjligheter vid mindre högskolor behöver innebära ett bortplöttrande av resurser. Vi har många goda erfarenheter av forskningsinsatser vid de mindre högskolorna att falla tillbaka på.

Jag tror alltså att det är viktigt, dels för att garantera en hög kvalitet i den utbildning som bedrivs vid de mindre högskolorna, dels för att stärka de mindre högskolornas möjligheter att göra insatser för sina regioner, att förbättra möjligheterna till forskning vid mindre högskolor. Jag trodde att vi hade stöd från socialdemokraterna i det fallet, men det verkar inte så.

Anf. 20 JÖRGEN ULLENHAG (fp) replik:

Fru talman! Jag skall fatta mig mycket kort och egentligen bara ställa en enda fråga till Lars Gustafsson som gäller just sektorsforskningen. Jag tycker att det ändå är en viktig skillnad mellan majoritetstexten och den reservation som folkpartiet och centerpartiet har avlämnat. Det finns ett par nyckelmeningar i vår reservation 20. De lyder: "Riksdagen bör därför ge regeringen i uppdrag att upprätta en plan för överförande av forskningsresurser och forskningsansvar från sektorsorganen till högskolan och forskningsråden. Det kommande beredningsarbetet bör ha som utgångspunkt de fakultetsprogram som redan finns och som är under utarbetande." Vi tycker alltså att riksdagen skall säga det här och sätta press på regeringen, så att det konkret kommer att hända någonting.

Nu är det ju möjligt – och Lars Gustafsson höll en öppning för det – att man även utan något riksdagsuttalande kommer att utforma någon form av plan för detta arbete. Jag tror det är nödvändigt. Min fråga är: Kan man tänka sig att regeringen på egen hand kommer att ta initiativ till att göra en sådan plan? Det vore mycket bra i så fall. Vad är Lars Gustafssons bedömning av det?

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 21 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Statsrådet Carlsson valde att inte kommentera de frågor jag ställde till honom om de mindre högskolorna och forsknings- och utvecklingsarbetet vid dem. Från Lars Gustafsson däremot fick vi ett litet kompassutslag. Han sade att det är viktigt att inte sprida forskningsresurser. Det är väl ingen för all framtid allenarådande sanning. Det är väl snarare det sammanlagda resultatet av resursinsatserna som är intressant, Lars Gustafsson.

Lars Gustafsson fortsatte med att säga att viss forsknings- och utvecklingsverksamhet vid de mindre högskolorna kunde få vara kvar. Inte med ett ord berörde han dock möjligheten till forsknings- och utvecklingsverksamhet vid de mindre högskolorna i framtiden. Ej heller nämnde han ett ord om nödvändigheten därav. Det är oroande, framför allt för folket runt omkring de mindre högskolorna.

Jag konstaterar, herr talman, att det även i denna fråga med stor sannolikhet kan befaras att vi kommer att få den konstellation här i riksdagen som funnits i en del andra utbildningspolitiska frågor, nämligen en majoritet bestående av socialdemokrater och moderater. Det är inte bra för de mindre högskolorna – inte heller för regionalpolitikens utformning eller för den sociala rekryteringen till forskningen och forskarutbildningen.

Anf. 22 LARS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Först ett par ord till Per Unckel om avvägningen mellan sektorsforskning och grundforskning. Det är uppenbart att moderaterna och vi har delade meningar om hur denna avvägning skall ske. Jag tycker fortfarande att moderaterna har en något för schabloniserad bild av förhållandena. Det verkar som om moderaterna har en modell där de ser verkligheten som likartad inom alla sakområden.

Jag däremot menar att förhållandena är olika inom olika sektorer. Det gör det befogat att på vissa sektorer ha en långsiktig kunskapsuppbyggnad inom sektorsorganen. Jag tror inte alls att det på något sätt undandrar universitetens resurser. Metoden är att både öka resurserna till grundforskningen och baxa om sektorsorganens forskning så att det blir mer av långsiktig kunskapsuppbyggande. Den här propositionen är ett exempel på denna metod, och vi stryker i utskottet under att det är dessa två åtgärder tillsammans som vi vill gå fram med. Vi vill alltså inte bara göra ombaxningen inom sektorsforskningen till mer långsiktighet, utan också öka resurserna till grundforskningen. Om man ser hela det sambandet, behöver man inte vara så orolig för att universiteten skall bli något slags andraklassinstitutioner eller bli beroende av sektorsorganen.

Det talas här om inomvetenskapliga kriterier. Om man nu t. ex. kan förmå sektorsorganen att syssla mer med långsiktighet kan väl även de när de tar ställning till olika projekt – visserligen inom sin sektor, men den kan vara ganska bred – också göra bedömningar av detta slag. Det är ju inte vattentäta skott mellan forskningsvärlden och sektorsvärlden. Det sitter t. ex. med forskare i olika organ inom sektorerna. De kan där företräda synsättet att man vid val av projekt eller inriktning skall gå på s. k. inomvetenskapliga kriterier. Inte heller här kan man göra en uppdelning i svart och vitt. Det behöver inte vara bara inom högskolan som man talar om inomvetenskapliga kriterier. Det går att i vissa avseenden föra över det resonemanget också på sektorsforskningen.

Anf. 23 PÅR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Sektorsforskning eller inte: Även om man kan klara en större långsiktighet i sektorsorganen, är just den stora mångfalden av forskningsansvariga myndigheter och den stora uppsplittringen på olika anslag och olika myndigheter, för den delen också olika departement, ett problem för forskningen. Jag tror att detta innebär att det många gånger blir svårare att få den forskning utförd som är angelägen ur samhällets synpunkt och ur inomvetenskaplig synpunkt. Det är viktigt att man arbetar med dessa frågor

och försöker få till stånd en enklare och mer överskådlig struktur.

Jag konstaterar att även Lars Gustafsson nu har drabbats av tunghäfta när det gäller frågorna om de mindre högskolorna. Detta är faktiskt ganska viktigt. De signaler som nu kommer från socialdemokratin, att man tydligen inte är intresserad av att förbättra forskningsmöjligheterna vid de mindre högskolorna, är oroväckande och kommer förmodligen att noteras runt om i landet och innebära ett stort bekymmer.

Det är helt klart att de mindre högskolorna – både när det gäller deras utbildnings- och forskningsinsatser – har inneburit en stimulans för många regioner i landet. Det vore mycket olyckligt om detta gick om intet. Om vi inte kan vidareutveckla forskningen vid de mindre högskolorna, tror jag att deras möjligheter som utbildningsanstalter i framtiden kommer i fara – det är också bekymmersamt.

Anf. 24 LARS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall passa på att replikera Pär Granstedt, så att han inte tror att jag har tunghäfta när det gäller de mindre högskolorna, men jag hann inte replikera alla tre talarna på en gång i den förra repliken. Jag får be om överseende för detta.

Jag håller inte med Pär Granstedt om att utbildningskvaliteten vid de mindre högskolorna kommer att raseras eller bli mycket dålig därför att man inte får fasta forskningsresurser där. Jag betonar att de högskolor som har fasta forskningsresurser har ett ansvar för att ta med de andra högskolorna i bilden. Det har betonats tidigare, att detta ansvar måste vara mycket stort. Jag tror inte att man behöver riskera någon utarmning, eller hur det nu var Pär Granstedt uttryckte sig.

När jag har talat om forskning vid de mindre högskolorna har jag sagt att det är fråga om de fasta forskningsresurserna. Vi vet att det bedrivs viss forskning vid de mindre högskolorna. Det är ingen som tänker förbjuda den. Det står ingenting därom i propositionen, utan den kan fortsätta. Men vi är inte beredda att nu tillföra fasta forskningsresurser. Jag vidhåller att vi har förhållandevis knappa resurser även till forskningen och att man då inte kan sprida ut dessa resurser för mycket på olika håll i landet – detta tror jag är ganska vettigt.

Vi kan se hur det har gått med den högre grundläggande utbildningen. Om man är ärlig skulle man kunna säga att det inte var så bra att göra denna långtgående spridning. Om man skulle sprida fasta forskningsresurser mer är jag rädd för att man skulle få motsvarande problem när det gäller forskningen. Det är angeläget att man inte sprider denna för mycket utan har den ganska koncentrerad.

Till Jörgen Ullenhag, för att inte bli anklagad också av honom för att ha tunghäfta: Han frågade om regeringen kommer att lägga fram en plan. Det är sagt att man nu har bokat in överläggningar med sektorsorganen för att diskutera denna överföring. När detta är färdigt får man en överblick över reaktionerna, och då kanske det kan vara tid att ta nästa steg. Om detta får formen av en plan eller inte kan jag inte säga i dag. Men om överläggningarna

Nr 166

Torsdagen den
7 juni 1984

---

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

kommer in i ett sådant skede att det kan finnas konkreta ting att göra, är vi inte främmande för att ta upp detta. Då kanske det kommer olika förslag vid olika tidpunkter, det behöver inte vara en plan där man tar allting på en gång.

Anf. 25 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! När man talar med studenter, lärare och professorer på högskolorna och universiteten om de problem som de har i dag – utöver de välkända om byråkratin – kommer de snabbt fram till tre huvudproblem. Dessa problem nämns av alla, oberoende av vilken grupp personerna tillhör. Möjligen kan rangordningen mellan de tre problemen variera något.

Det första problemområdet som nämns är de magra basresurserna. Visserligen stiger basresurserna inom högskolan med 4 % under den närmaste tiden, men de kan tänkas minska senare; i varje fall fruktar man en minskning inom högskolans värld. En väg att komma till rätta med det problemet vore att överföra resurser från den något vildvuxna och framför allt till volymen stora sektorsforskningen, tillbaka till universiteten för att förstärka basresurserna där. Per Unckel har tidigare i dag tagit upp det problemet.

Det andra problemet gäller studiefinansieringssystemet. Av lättförståeliga skäl är det oftast studerandegruppen som tar upp den frågan. Men i allt större utsträckning hör man även lärare och professorer nämna studiefinansieringen. Det beror helt enkelt på, att man med rätta är orolig för utvecklingen. Vi kan i Sverige mista en del av en generation forskarstuderande om vi inte kan ge dem bättre ekonomiska förhållanden under den tid de forskarstuderar. Det räcker helt klart inte med dagens utbildningsbidrag. De studerande vill ha doktorandtjänster.

Det tredje problemområdet som alla nämner är tjänstestrukturen inom högskolan. Förhoppningsvis kommer det problemet att lösas i höst när förslaget till en ny tjänsteorganisation läggs fram av regeringen. Låt mig bara säga att jag avvaktar det förslaget med stor spänning. Såsom en av ledamöterna i lärartjänstutredningen har jag väntat på det alltför länge – men bättre sent än aldrig.

Herr talman! Vi har här, i kammaren vid flera debatter diskuterat antagningssystemet till forskarutbildningen och de problem som hör samman med rekryteringen till den. Allt färre studenter läser fördjupningskurser, och därmed blir basen för rekrytering till forskarutbildningen allt smalare. Dessutom anser många att det är mindre lönsamt att satsa på en osäker forskarkarriär när man kan få ett arbete som ger samma lön omedelbart efter grundexamen. Samtidigt är meriteringsvärdet av att ha disputerat inte så stort utanför högskolans värld som man skulle önska. Om man till detta lägger de osäkra och otillräckliga ekonomiska förhållandena under den tid man forskarstuderar, hyser jag full förståelse för att många avstår från att satsa på en forskarkarriär. Om inte insatser görs är risken stor att utvecklingen i Sverige halkar efter i den internationella konkurrensen på det här området.

Ett av de moment som vi från moderat sida skulle vilja se en skärpning av

är förkunskapskraven för antagning till forskarutbildning. Vi har utvecklat de kraven i reservation nr 3, där vi säger att en studerande för att vara behörig att antas till forskarutbildning bör ha en fullständig grundexamen om minst 120 poäng och med minst 60 poäng i det aktuella ämnet. För de linjer som inte omfattar 120 poäng bör utbudet av överbyggande kurser utökas så att de studerande kan uppnå nivån 120 poäng. Med dessa krav bör den forskarstuderande ha uppnått den mognad och den kunskapsnivå som behövs för att han på ett tillfredsställande sätt skall kunna tillgodogöra sig forskarstudier vid dagens universitet.

Vi har i andra sammanhang framfört kritik mot det nuvarande linjesystemet inom vissa fakulteter, och den kritiken kvarstår. Vi tycker också att de nuvarande examensbenämningarna inte fyller de krav som kan ställas på dem. Vi har funnit att starka skäl talar för att filosofie kandidatexamen skall återinföras som examensbenämning. Enligt de nuvarande bestämmelserna skall examensbenämningar utformas så att de ger meningsfull information om utbildningens omfattning, innehåll eller huvudsakliga inriktning. Detta kan naturligtvis ske i någon form av tillägg till benämningen filosofie kandidatexamen. Vi tycker från moderata samlingspartiets sida att det saknas en samlande examensbenämning för dem som har läst kurser om sammanlagt minst 120 poäng på filosofiska fakulteten och där det ingår fördjupningsstudier.

När den studerande antagits till forskarutbildningen måste han på något sätt försörja sig under de fyra eller i regel betydligt fler år än fyra som han håller på med sin forskarutbildning. Den 1 juli 1983 trädde ett delvis reformerat studiefinansieringssystem i kraft för doktoranderna. Assistent- och amanuensjänsterna, som tidigare hade utgjort en försörjningskälla för många, avvecklades och ersattes med ett system bestående av tre delar: för det första utbildningsbidrag, för det andra doktorandtjänst och för det tredje arvodestjänst som assistent. Den nya assistenttjänsten omfattar 20–50 % tjänstgöring och måste kombineras med antingen utbildningsbidrag eller doktorandtjänst. I det senare fallet kunde man tänka sig högst 20 % tjänstgöring. Dessa kombinationer tillsammans ger en bättre studiefinansiering – högre än utbildningsbidraget – och ger även samma försäkringskydd som övriga statliga tjänster.

Doktorandstudier måste under en väsentlig del av utbildningstiden enligt min mening vara ett heltidsengagemang för att vara framgångsrika. Det kan alla intyga som har sysslat med forskarstudier. Studiestödet bör därför ligga på en sådan nivå att inte extra arbete vid sidan av studierna krävs för en dräglig försörjning. Finansieringen måste också kunna framstå som ett någorlunda konkurrenskraftigt alternativ till förvärvsarbete. Vi menar att doktorandtjänsterna uppfyller de kraven. Däremot är utbildningsbidraget i flera avseenden otillräckligt. Vi anser därför att utbildningsbidragen successivt bör ersättas med doktorandtjänster, vilka emellertid kostar mer pengar.

Om valet måste ställas mellan doktorandtjänster och forskningsbidrag å ena sidan och tjänsternas antal å andra sidan, tycker vi att det är bättre att ge något färre doktorander en god försörjning än att ge många ett otillräckligt

bidrag. Och när man talar med forskarstuderande så är deras första krav att doktorandtjänster skall inrättas. För att påskynda omvandlingen till doktorandtjänster, som nu i och för sig kan ske, vill vi därför öka anslaget med 15 milj. kr. Den summan medger att ungefär 280 utbildningsbidrag kan omvandlas till doktorandtjänster eller också att 125 nya doktorandtjänster kan inrättas.

Nu måste högskolans verksamhet också kunna variera med hänsyn till de olika förutsättningarna på skilda orter och skilda ämnesområden. I syfte att öka flexibiliteten föreslår vi att arvdestjänst som assistent, om särskilda skäl föreligger, skall kunna innehas även av forskarstuderande som inte har utbildningsbidrag eller doktorandtjänst, vilket tyvärr nuvarande regler kräver. I dag är antagna forskarstuderande utan vare sig utbildningsbidrag eller doktorandtjänst för sin försörjning hänvisade till studiemedel, timarvoderad undervisning, tjänst som lärare eller projektstöd av olika slag. Det är oftast alltför kortvariga och osäkra förordnanden för de här grupperna.

Dessutom finns det inom vissa områden med stor grundutbildningsvolym ett behov av att för undervisningsändamål och för annat institutionsarbete engagera forskarstuderande på en fastare bas än genom timarvodering. På detta sätt kan undervisningens kvalitet upprätthållas, samtidigt som de forskarstuderande tillförsäkras en tryggare försörjning. Naturligtvis bör målet fortfarande vara att främja rörlighet bland de forskarstuderande och motverka att forskarstuderande för längre tid innehar anställning som assistent vid en institution. Vi har utvecklat de här tankegångarna i reservation nr 6.

När en doktorand har disputerat hamnar han ofta i en besvärlig situation. Det finns inga tjänster för honom på institutionen, och han måste, om han inte vill missa en universitetskarriär, på något sätt hålla sig kvar där. Vi vill från moderata samlingspartiets sida, för att underlätta övergången och dessutom göra det möjligt för mycket forskarbegåvade människor att stanna kvar vid universiteten under några år efter disputationen, att särskilda postdoktorala stipendier inrättas.

Alla forskarstuderande behöver inte nu läsa fram till en doktorsgrad, men vill ändå skaffa sig någon form av forskarutbildning. Möjligheten finns numera att genom etappavgångar i forskarutbildningen avlägga en s. k. licentiatexamen. Vi vill från moderata samlingspartiets sida att det skall finnas en fristående licentiatexamen avsedd för grupper som av arbetsmarknadsskäl inte har behov av en fullständig forskarutbildning. Vi anser det olyckligt att licentiatexamen har gjorts till en etapp i forskarutbildningen. Det skulle tvärtom vara en fördel om examen blev formellt fristående. Om en studerande väljer att fortsätta med forskarutbildningen efter examen skall emellertid tillämpliga delar av den kunna tillgodoräknas inom ramen för forskarutbildningen. Dagens forskarutbildning är i de flesta fall ensidigt inriktad mot en renodlad universitetskarriär. Många önskar en kortare påbyggnad inriktad mot en karriär utanför högskoleväsendet. Genom att föreskriva att mellanexamen, specialistexamen eller, som den nu kallas, licentiatexamen skall betraktas som ett slutmål och inte utgöra en etapp i

utbildning för doktorsexamen, skulle mellanexamen kunna bli ett intressantare alternativ än den f. n. är. Någon risk att den nya examen skulle innebära en studieförlängning för dem som avser att avlägga doktorsexamen skulle inte heller föreligga när det gäller vårt förslag.

Herr talman! Vi kan dela regeringens uppfattning att det inte är lämpligt med en fast reglering av hur doktorsexamen skall värderas vad gäller urvalskriteriet skicklighet. Utredningens förslag till förordning innehåller emellertid också en passus gällande doktorsexamen som behörighetsvillkor. Där föreslås att myndigheterna med jämna mellanrum ser över för vilka tjänster doktorsexamen bör uppställas som behörighetsvillkor. Tyvärr blir antalet tjänster med doktorsexamen som behörighetsvillkor allt färre, och det är enligt vår mening mycket negativt.

I detta sammanhang vill vi moderater framhålla vikten av att lektorstjänster vid gymnasieskolan besätts med kompetenta sökande.

Låt mig, herr talman, ta upp en punkt till. Det gäller det internationella forskarsamarbetet. Svensk forskning är ju för sin utveckling beroende av vad som händer internationellt. De resultat som svenska forskare åstadkommer relateras till vad utländska forskare gör. Kontakter med forskningsvärlden utanför Sveriges gränser är därför utomordentligt nödvändiga. De i propositionen föreslagna resursförstärkningarna för att åstadkomma ett förbättrat forskarutbyte mellan Sverige och andra länder samt för att förstärka svenska forskarstuderandes möjligheter till internationella studier och impulser måste ses som ett första steg på vägen mot förbättrade internationella kontakter. Regeringen konstaterar att det f. n. också finns vissa andra hinder av praktisk-ekonomisk natur för ett internationellt forskarutbyte, bl. a. i form av den svenska skattelagstiftningen. Regeringen avser därför att tillkalla en särskild utredargrupp, vilken skyndsamt skall föreslå former för ett system med vissa skattenedsättningar för högt kvalificerade utländska forskare som under begränsad tid tjänstgör i svenska företag eller inom högskola.

Låt mig, herr talman, bara säga att det är glädjande att regeringen nu kommit till insikt om att skatterna i Sverige är för höga. Detta problem löses emellertid inte genom det nämnda utredningsuppdraget. Lägre marginalskatter är angelägna inte bara för att skapa möjligheter för att få utländska forskare till Sverige utan i minst lika hög grad också för att motverka att svenska forskare flyttar från Sverige. Att sänka skatterna enkom för en speciellt utpekad grupp är emellertid från många utgångspunkter en högst tveksam åtgärd. Enligt vår uppfattning behövs det lägre marginalskatter för alla.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till samtliga moderata reservationer till utbildningsutskottets betänkande nr 28 om forskning.

Anf. 26 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag brukar med intresse lyssna till jordbruksutskottets debatter. De flesta som yttrar sig där vet vad de talar om, av egen erfarenhet.

Hur är det då med dagens debatt? I riksdagen finns det fyra professorer, tre

Torsdagen den
7 juni 1984

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

docenter, fyra filosofie doktorer och tre hedersdoktorer – dvs. personer med egen erfarenhet av forskning.

I kammaren har i dag funnits en professor, en docent, en filosofie doktor och två hedersdoktorer. På åhörarläktaren fanns till en början tre personer, sedermera ett halvt dussin. Bland talarna: en filosofie doktor.

I dag är det alltså den stora forskningsdebattdagen i Sveriges riksdag.

Jag hade inte alls tänkt att begära ordet, eftersom jag är mer för att lyssna än för att tala. Men något litet bidrag känner jag mig skyldig att lämna, inom ramen av fem minuter, för att det inte skall framstå som om forskning bara var en angelägenhet för ledamöter av utbildningsutskottet.

Högskolereformen var en "reform" baklänges. Jag sade det år 1976, och fler säger det i dag. Vi som var verksamma inom "högskolan" då slog våra pannor blodiga mot en mur av socialdemokratisk och centerpartistisk förstockelse. Men låt oss glömma det! Det var ett utflöde av en populistisk, antiintellektuell rörelse, som nu är övergiven. Studentmössan har kommit tillbaka, underifrån.

Låt oss ta fasta på den nya ungdomens villighet att lära. Bland medicinarna har den dess bättre alltid funnits och berett oss lärare stor glädje. Det har nämligen varit en förmån att få studera medicin, inte en självklarhet.

Låt mig avslutningsvis ändå få lämna ett testamente, efter 24 år som professor och med erfarenhet från ett femtiotal avhandlingsarbeten och numera ett halvdussin professurer i de yngre medarbetarnas krets.

För det första: Se till att återknyta den högre utbildningen till grundutbildningen! Professorerna borde alltid finnas bland de unga och stimulera dem – och hålla sig själva unga genom att stimuleras av dem. Vid universitetet i Padua, som var sin tids mest lysande, valde – och avsatte – studenterna sina professorer och betalade deras löner, för att försäkra sig om de bästa lärarna.

För det andra: Se till att även här och nu få de bästa professorerna, inländska eller utländska, sådana som är intresserade av lärjungar – för det är genom lärjungar som professorer för forskningens olympiska eld vidare genom generationerna! I USA och Tyskland söker universitetet själva aktivt förvärva de bästa professorerna och bemödar sig om att tillgodose deras villkor.

För det tredje: Tag reda på vad som driver unga människor att forska! Jag har gjort ett sådant försök för några år sedan och redovisat det i Läkartidningen år 1978 under rubriken "Beställd forskning och forskandets bevelkesgrunder" – om nu någon skulle vara intresserad.

I korthet kan jag säga att vad som kom fram som de förnämsta drivkrafterna var: spontan nyfikenhet – att man inte funnit de konventionella svaren på sina frågor tillfredsställande – och den personlighetsutvecklande effekten av helhjärtat, systematiskt sanningssökande, i en miljö av likasinnade, och den därigenom förvärvade förmågan till kritiskt tänkande. Att inlåta sig på detta och utvinna glädje och stimulans ur hårt arbete kräver förmodligen att uppgiften är självvald, att den upplevs som meningsfull och att den ger emotionell tillfredsställelse. Men det är också rimligt att det i förlängningen av dessa strävanden skall finnas en chans till en framtida

verksamhet där det man lärt kan föras vidare i den egna verksamheten och till nya generationer.

Människorna – deras förmåga och deras behov – är det viktigaste i forskningen och forskningspolitiken, inte organisationscheman, allra minst sådana som i riksrevisionsverkets broschyr "Styrning av högskolans forskning", del 1 s. 8. Forskningen skall inte styras *uppifrån* utan av de kunskapsförståndes och sanningssökandes *inre* behov. Det är endast så vi kan finna de nya sanningarna i en värld underkastad snabb förändring.

Anf. 27 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det har under debatten visat sig att en betydande enighet torde kunna uppnås kring en begäran om en förstärkning av forskningen på det humanistiska och samhällsvetenskapliga området.

Jag yrkar därför

att riksdagen med anledning av motionerna 1983/84:2634 yrkandena 2 samt 10 i denna del, 24. och 25, 1983/84:2595 yrkande 11, 1983/84:2601 yrkande 1, 1983/84:2623 i denna del och 1983/84:2627 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till kända följande uttalande:

En allmän volym- och kompetenshöjning inom det samhällsvetenskapliga och humanistiska ämnesområdet samt forskning som avser kulturyttringar och kulturfrågor i övrigt anges i proposition 1983/84:107 även fortsättningsvis som tillhörande de prioriterade områdena. Regeringens satsning på denna forskning är emellertid alltför liten. Starka argument finns för en förstärkning av våra möjligheter att studera samtidskulturen och utforska viktiga inslag i vår kulturmiljö, både nationellt och internationellt. Det behövs en vital humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning som vårdar och för vidare de olika vetenskaperna på detta område. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag till en förstärkning av den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningen.

Med detta, herr talman, ber jag samtidigt att få dra tillbaka mitt yrkande om bifall till reservation 26.

Anf. 28 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få instämma i det yrkande som just framställts av Per Unckel. Eftersom detta i huvudsak är i överensstämmelse med vad jag och Larz Johansson anfört i reservation nr 27, vill jag också ta tillbaka mitt yrkande om bifall till denna reservation.

Anf. 29 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Också jag instämmer i Per Unckels yrkande. På väsentliga punkter stämmer det överens med vad som anförs i min egen reservation 28. Jag tar därför tillbaka mitt yrkande om bifall till den reservationen.

Anf. 30 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! Jag instämmer i Per Unckels yrkande. Det överensstämmer i det väsentligaste med vår reservation 29, och jag drar härmed tillbaka mitt yrkande om bifall till denna.

Torsdagen den
7 juni 1984

*Forsknings- och ut-
vecklingsverksam-
het*

Anf. 31 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Jag tycker att detta är ganska belysande för villrådigheten, osäkerheten och oförmågan hos oppositionspartierna i deras sätt att bedriva forskningspolitik. Om ni anser att den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningen borde ha detta stöd, hade ni då inte under motionstiden och under utskottsbehandlingen kunnat lägga fram konkreta förslag härom? I stället gör ni en undanmanöver och begär att regeringen skall komma tillbaka i en kompletteringsproposition. Har ni en uppfattning, stå också för den i kammaren när ni skall rösta om den proposition som vi har lagt på riksdagens bord.

Anf. 32 LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag vill säga två saker.

Det ena är att det i och för sig skulle vara intressant att diskutera en del av det som Rune Rydén men framför allt det som Gunnar Biörck i Värmdö sade – inte minst för att bemöta Gunnar Biörcks angrepp på oss som har deltagit i debatten och hans nedvärdering av alla som inte råkar vara filosofie doktorer och professorer – men jag skall avstå från att göra det. Jag har nämligen fått en admonition från vår egen kvittningsman för att jag redan har talat för länge, och att jag därför enligt hans mening i stort sett skall hålla käften i fortsättningen. Det är förklaringen till att jag inte tar upp en diskussion med anledning av Rydéns och Biörcks anföranden. Jag tycker att det är angeläget att offentligt redovisa varför jag inte bemöter sådant som där framfördes.

Det andra som jag skall säga har att göra med den sista vändningen i debatten, där de fyra oppositionspartierna nu enats om ett slags uttalande. Jag kan i stort sett instämma i vad Ingvar Carlsson sade – jag tycker att det är ett ynkligt skådespel som vi här får bevittna.

Om man vill stödja humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning mer än man tycker att regeringen gör genom sin proposition och mer än utskottsmajoriteten vill göra, borde man kunna ställa konkreta yrkanden på grundval av detta. Det är inte farligt att göra det. Varför inte ställa dem direkt i stället för att göra den här kringelkroken? Det är ett mycket konstigt sätt att agera. Jag trodde att utskottets beredningsarbete var färdigt och att de ståndpunkter som man redovisar skriftligt i sina reservationer resp. i utskottsmajoritetens skrivning var klara och att man kunde lita på dem. Det kan man tydligen inte.

Utskottets beredningsarbete kommer i fortsättningen att bli litet underligt, om sådana här saker skall hända. Jag hoppas att det är fråga om en engångsföreteelse.

Jag ber å den socialdemokratiska partigruppens vägnar att få yrka avslag på Per Unckels yrkande.

Anf. 33 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det kan knappast vara en överraskning för Ingvar Carlsson eller Lars Gustafsson att beslut i viktiga frågor faktiskt inte skall fattas i riksdagens utskott utan i kammaren. Om det visar sig att en debatt i

kammaren ger underlag för en majoritet till förmån för ett viktigt ståndpunktstagande, vore det att illa svika de åsikter som kommer fram i debatten, om man inte samtidigt ställde ett yrkande innebärande att åsiktsyttringarna kan omsättas i verklig handling. Det är just detta som yrkandet syftar till.

Anf. 34 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Jag är mycket förvånad över Ingvar Carlssons sura reaktion. Det som har hänt är ingenting märkvärdigt. Vi har från fyra partier i utbildningsutskottet markerat att vi vill satsa mer på humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning fast vi har gått olika vägar. Sedan visade det sig under resans gång och under debatten att det finns möjlighet att göra en gemensam skrivning och att vi genom detta kan få en majoritet för en mycket viktig markering i riksdagen, som regeringen sedan får hålla sig till. Det är inte märkvärdigt alls.

Jag vidhåller yrkandet om bifall till det yrkande som Per Unckel nyss ställde.

Anf. 35 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Till yttermera visso vill jag påpeka att det uttalande som vi nu föreslår att kammaren skall göra överensstämmer med text som är gemensam för alla reservationer som vi nu har dragit tillbaka. Det är alltså inte någonting som kommer som en blix från klar himmel, utan det är en gemensam ståndpunkt som samtliga partier utom regeringspartiet har intagit och som vi tycker bör komma till uttryck i ett ställningstagande för riksdagen.

För vårt vidkommande är detta yrkande praktiskt taget identiskt med vad vi tidigare har framfört i en reservation. Det är alltså inte fråga om några uppskakande sensationer, utan vi manifesterar en klar majoritet i denna kammare. Vi beklagar bara att socialdemokraterna inte ingår i denna majoritet.

Anf. 36 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! Låt mig först konstatera att riksdagen är landets högsta beslutande organ.

Lars Gustafsson säger att vi gör kringelkrok. Vi har föreslagit 10 milj. kr. till humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Vi har föreslagit olika forskningsobjekt som skulle kunna ha användning för dessa pengar som ytterligare kan anslås inom humanistisk forskning.

När det gäller pengar och anslag skall man nog tala ganska tyst om det från regeringsbänken. Det är inte länge sedan vi här i kammaren anslag ett visst antal kronor till gymnasieskoleanslaget. Sedan plockar regeringen 5 milj. kr. ur samma anslag som allmosor till företagen för lärlingsutbildning. Det var ingen som sade någonting då om att det fanns vissa reserver i detta anslag. Om vi nu säger att regeringen skall återkomma i denna fråga är det ganska ärligt och öppet, herr talman.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om bostadsutskottets betänkande 31.)

Anf. 37 TALMANNEN:

Till utrikesutskottets betänkande 14 om forskning finns ingen talare anmäld. Kammarén övergår därför nu till att debattera försvarsutskottets betänkande 19 om försvarsforskning.

Försvarsforskning**Anf. 38 PER PETERSSON (m):**

Herr talman! För att spara tid kommer jag i detta inlägg att endast tala om den del av den flygtekniska forskningen som berör vindtunnlar, en fråga där försvarsutskottet haft delade meningar. Som framgår av betänkandet råder dock enighet i utskottet om att det är en viktig fråga för svensk flygteknisk forskning, svensk flygplansutveckling och flygplansproduktion hur de svenska behoven av vindtunnelprov skall tillgodoses i fortsättningen.

När vi fattade 1982 års försvarsbeslut behandlades frågan om vindtunnlar. I det läget hade regeringen förberett en utredning, varför riksdagen beslöt att avvakta kommande förslag.

Den utredningsman som utsågs kunde senare i ett betänkande konstatera att den flygtekniska forskningen minskar av ekonomiska skäl och att befintlig utrustning inte har tillräckliga prestanda, vilket har medfört att provverksamhet måste förläggas utomlands. Han föreslog åtgärder för att säkerställa svensk kunskap och kompetensuppbyggnad, bl. a. anskaffande av en transonisk vindtunnel och en låghastighetstunnel samt viss annan avancerad utrustning.

Det ansvariga statsrådet och remissinstanserna har instämt i utredarens uppfattning om behovet av nya vindtunnlar. Regeringen anser sig emellertid inte kunna föreslå byggande av en sådan tunnel. Detta ställningstagande kommer att resultera i ökade problem för svensk flygindustri. Flygindustrin kommer att tvingas att förlägga en ännu större del av sina beställningar utomlands, därför att flygtekniska försöksanstalten saknar moderna vindtunnlar.

Herr talman! Det är väl känt att vi i vårt land har en högstående flygteknisk forskning och att vi har en mycket kvalificerad industri som utvecklar och bygger såväl civila som militära flygplan. Därför behöver Sverige tidsenliga vindtunnlar. Den utrustningen skulle också ge goda möjligheter att få kunder även från andra länder, vilket skulle gagna svenskt flygtekniskt kunnande men också svensk sysselsättning och handelsbalans.

Moderater, centerpartister och folkpartister i försvarsutskottet föreslår därför i en reservation med anledning av en moderat motion att 1984 års försvarskommitté skall få i uppdrag att göra en långsiktig bedömning av frågan om svenska vindtunnlar, allt i syfte att säkra framtida tillgång av god kapacitet för forskning, utveckling och produktion i Sverige inom det flygtekniska området.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 i försvarsutskottets betänkande nr 19.

Anf. 39 GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Det råder stor enighet om den inriktning vi skall ha på forskningen på försvarsområdet. Det är viktigt att också komma ihåg att det i många av materielprojekten ligger betydande forskningsanslag i industrin, som också bör räknas dit.

När det gäller det betänkande vi nu behandlar instämmer jag i vad Per Petersson i Gäddvik har sagt om reservation nr 1. Jag vill också hänvisa till det ansvar som jag anser att vi har för de till Linköping och Umeå utlokaliserade delarna av FOA:s verksamhet. Med detta vill jag yrka bifall till reservation nr 2.

Anf. 40 BARBRO EVERMO (s):

Herr talman! Det betänkande från försvarsutskottet som vi nu behandlar grundar sig på regeringens proposition 1983/84:107, som rör dels riktlinjer för flygteknisk forskning, dels försvarsforskningen samt samordning mellan forskningen inom olika samhällssektorer.

En viktig fråga för svensk flygteknisk forskning är, som Per Petersson här har nämnt, hur de svenska behoven av vindtunnelprov skall tillgodoses i fortsättningen.

Det råder inga delade meningar om behovet av vindtunnelresurser, och då närmast av en transsonisk vindtunnel. Vi kan dock konstatera att försvarets ekonomiska situation inte ger utrymme för någon sådan investering. För en sådan skulle det krävas ett väsentligt ekonomiskt stöd från intressenter utanför försvaret. Något sådant stöd kan inte påräknas, konstaterar försvarsministern.

Den statsfinansiella situationen medger inte att han förordar en anskaffning av vare sig en ny transsonisk vindtunnel eller en låghastighetsvindtunnel. Saab-Scania AB prioriterar nämligen numera, med hänsyn till sitt civila utvecklingsprogram, en ny låghastighetsvindtunnel, före investering i en ny transsonisk vindtunnel.

Frågan om att investera eller ej i en ny transsonisk vindtunnel har under utskottets beredning fått ett ytterligare alternativ. Regeringen har nämligen uppdragit åt flygtekniska försöksanstalten att före den 1 september i år i samråd med försvarets materielverk klarlägga kostnader, tidsplan m. m. för en ombyggnad av FFA:s befintliga vakuumvindtunnelsystem. En sådan ombyggnad ökar inte tunnelns prestanda men ger, enligt uppgift, möjlighet att genomföra en del av de framtida vindtunnelproven för JAS-systemet vid FFA i stället för i utlandet.

Herr talman! Utskottet anser att övervägande skäl talar för att riksdagen bör godkänna vad försvarsministern har anfört om resurser för vindtunnelprov. Som framkommit kan en ombyggnad av befintlig vindtunnel vid FFA bli aktuell. Det är ju tråkigt att de borgerliga ledamöterna inte har tagit tillräckligt allvarligt på detta, som ett gott alternativ till den transsoniska vindtunneln. Det är här fråga om en ny transsonisk mätsträcka. Men någon investering i en ny transsonisk vindtunnel för försvarets behov är av ekonomiska skäl ej möjlig.

Nr 166

Torsdagen den
7 juni 1984

Försvarsforskning

Det är lämpligt att låta det flygtekniska rådet göra en samlad bedömning av bl. a. de resurser som behövs för den av regeringen förordade inriktningen av den flygtekniska forskningen i landet. Enligt utskottsmajoritetens mening bör därför riksdagen inte uttala sig för att 1984 års försvarskommitté skall överväga behovet av vindtunnelresurser.

Därmed yrkar jag avslag på den gemensamma borgerliga reservationen nr 1.

Vad försvarsministern i övrigt har anfört om riktlinjer för flygteknisk forskning och om inrättande av ett flygtekniskt råd är utskottet enligt om.

Jag övergår nu till försvarsforskningen och samordningen. Utskottet anser i likhet med försvarsministern att samverkan mellan försvarets forskning och annan forskning i samhället är angelägen och bör utvecklas. Härigenom skulle forskningskompetensen såväl på försvarets som på andra områden kunna bibehållas eller ökas, samt de totala kostnaderna för nödvändig forskning begränsas.

Riksdagen kommer att i 1987 års försvarsbeslut kunna ta ställning till den långsiktiga inriktningen av försvarsforskningen, prioriteringar av olika forskningsområden, lämpliga större samverkansområden m. m.

Av propositionen framgår att försvarets forskningsanstalt har fått regeringens uppdrag att utarbeta ett underlag för 1987 års försvarsbeslut med en samlad syn på försvarsforskningens långsiktiga utveckling. Frågan kommer därmed upp till en bedömning av 1984 års försvarskommitté. Något uttalande av riksdagen i detta sammanhang om vissa forskningsområden eller om utvecklingen av forskningskompetens på vissa orter vill utskottsmajoriteten inte tillstyrka.

Därmed yrkar jag avslag på centerns och folkpartiets reservation nr 2.

Herr talman! Med det anförda vill jag slutligen yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 41 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag vill göra några kommentarer till försvarsdepartementets del av forskningspropositionen och till detta utskottsbetänkande.

Det är ju väldigt tunna aktstycken, och man saknar – och jag vill härmed efterlysa – en samlad framställning av de militära forskningsanslagen. Det får vi inte vare sig i propositionen eller i utskottsbetänkandet. De siffror som nämns exempelvis i proposition 107 är mycket för låga – de stämmer inte med verkligheten. I utskottsbetänkandet finns över huvud taget inga anslagssiffror nämnda. Det är väl symptomatiskt för försvarsdebatten i detta land att här står man och diskuterar detaljfrågor, som transsoniska vindtunnlar till flygtekniska försöksanstalten, i stället för att tala om forskningsanslagen till det militära systemet. Det är en svaghet och, tycker jag, ganska ynkligt.

Nu vill jag i alla fall referera litet. Här sägs alltså i proposition 107 försvarsgrensforskningen – för armé, marin och flyg – belöper sig till ungefär 1 500 milj. kr. per år, alltså 1,5 miljarder.

Men om vi tittar i proposition 112, om det militära försvarets fortsatta utveckling, som vi behandlade för en tid sedan, ser vi att armén har 300 milj.

kr. för forskning och utveckling, marinen 110 miljoner och flygvapnet 1 308 miljoner. Det blir tillsammans 1 727 milj. kr., alltså betydligt över den översta gräns som nämns i proposition 107.

I budgetpropositionen, bilaga 6, finner vi att anslaget till gemensam försvarsforskning, dvs. FOA:s anslag, inte uppgår till 287 miljoner, som det sägs i proposition 107, utan det är uppe i närmare 302 milj.kr. Vidare finns det ett anslag för anläggningar åt FOA på närmare 17 milj. kr.

Sammantaget, om vi snabbt räknar ihop de här siffrorna, finns det militära forskningsanslag på omkring 2,5 miljarder, och det är inte redovisat någonstans. Jag tycker att försvarsutskottets ledamöter kunde ha gjort sig omaket att ställa upp en enkel tabell och redovisa de militära forskningsanslagen och inte hålla dem undan på det sätt som har skett här.

Därutöver finns de s. k. bemyndigandena, som de olika försvarsgrenarna får. De pengarna kan också användas för att lägga ut beställningar på utveckling och forskning, och detta bör väl också redovisas i sådana här sammanhang. Där har armén 647 miljoner, marinen 269 miljoner, flygvapnet 1 184 miljoner, tillsammans 2,2 miljarder kronor i bemyndiganden som kan användas för forskningsuppdrag.

Sammanlagt kommer vi upp i mycket höga militära forskningsanslag. I den här debatten har det talats om anslag till humaniora och naturvetenskaplig forskning, där man har slagits om tiotals miljoner hit eller dit, men de stora anslagen till militär forskning, vem talar om dem?

Är det inte er uppgift i försvarsutskottet att redovisa vilka belopp det handlar om? I stället tar ni fram detaljer som transsoniska vindtunnlar och debatterar dem här i kammaren. Redovisa fögderiet och tala om hur mycket pengar som i Sverige går till den militära forskningen, när vi nu skall diskutera forskningspolitik!

Herr talman! Jag har inget yrkande utan kommer i voteringen att ansluta mig till utskottets förslag.

Anf. 42 BARBRO EVERMO (s):

Herr talman! Det måste ju då glädja Oswald Söderqvist att vi vid 1987 års försvarsbeslut kommer att få ta ställning till den långsiktiga forskningen inom försvaret.

Detta redovisade jag också i inledningsanförandet. Samtidigt vill jag säga att någon medveten strävan att undanhålla siffror, vilket Oswald Söderqvist menade på, har inte funnits från utskottets sida.

Anf. 43 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det här är ju inte någonting nytt, och att hänvisa till vad som kommer att hända 1987 är ganska dåligt. Den militära forskningen har pågått i årtal här i Sverige och den har sällan redovisats öppet.

Nu har vi en stor forskningsdebatt, där alla andra departement får redovisa sina anslag i detalj. Men från försvarsdepartementet och från försvarsutskottet, antingen det nu är medvetet eller inte, ges ingen sådan redovisning. Det

Nr 166

Torsdagen den
7 juni 1984

Försvarsforskning

är väl bra om det kommer en sådan 1987, men varför har den inte kommit tidigare?

Med de erfarenheter jag har bedömer jag det så att man tycker att det är obekvämt att redovisa de stora militära forskningsanslagen, därför att de ifrågasätts av stora delar av den vetenskapliga världen i Sverige, av andra forskningsinstanser och av det svenska folket också.

Anf. 44 PER PETERSSON (m):

Herr talman! För att ingen oklarhet skall råda vill jag nämna att forskningsanslagen ingick även i 1982 års försvarsbeslut, och varje år när vi behandlar försvarets anslagsfrågor har vi också forskningsfrågorna uppe.

Någonstans i öppna handlingar har Oswald Söderqvist tagit sina siffror. Jag garanterar inte att de är riktiga, men han har i alla fall tagit dem någonstans.

Anf. 45 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är inte min uppgift att plocka ihop siffror. När försvarsutskottet förbereder en stor debatt om forskningen inom sitt fögderi, är utskottet också skyldigt att redovisa vilka anslag det rör sig om. Vem som helst kan plocka rätt på siffror ur olika försvarspropositioner, så som jag har gjort. Det tar fem minuter, och det torde inte ta längre tid för utskottet heller. Siffrorna borde ha varit med i betänkandet – det är en brist att de inte finns där.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om bostadsutskottets betänkande 31.)

Anf. 46 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialutskottets betänkande 24 om forskning inom socialdepartementets verksamhetsområde och inom arbetsmiljöområdet m. m.

Socialpsykiatrisk forskning, m. m.

Anf. 47 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Socialutskottet har i betänkande 24 behandlat en centermotion som bl. a. tar upp forskningen angående psykiatrin och alternativa icke konventionella vårdformer. Det torde inte råda några delade meningar om vikten av att vi har en bra forskning och att forskningen skall kunna ta till vara alla möjligheter att komma till rätta med sjukdom och lidande. Den snabba utvecklingen ger vården och omsorgen ständigt nya möjligheter och öppnar perspektiv mot helt nya inriktningar och behandlingsätt.

Den psykiatriska vården har genomgått betydande förändringar under senare år. Vi har en fortgående utveckling från slutet till öppen vård. Detta är positivt för patienterna och för samhället. Men det är klart att det också

finns vissa risker. Det fordras att denna vård följs upp med insatser av olika slag, så att patienterna kan klara den nya situationen.

I vår motion har vi gett uttryck för att det på detta område finns en viktig uppgift för beteendevetenskaplig forskning, så att de allmänmänskliga konsekvenserna av vårdens utveckling följs upp för att vi skall få en bättre social grund för fortsatt övergång till öppen vård.

Socialutskottet vitsordar de problem som vi i motionen tar upp och framhåller att det är angeläget att vi får ökad kunskap inom området. Utskottet hänvisar till att både socialberedningen och hälso- och sjukvårdsberedningen har att följa förändringar som sker. Likaså hänvisar utskottet till ett antal projekt som delegationen för social forskning stöder.

Vi motionärer har accepterat denna utskottets skrivning, och vi kommer att följa utvecklingen på detta område med fortsatt intresse. När det gäller alternativ till den konventionella sjukvården vet vi att det under senare år har utvecklats en rad olika vårdformer. Många människor sätter stor tillit till dessa, men i många fall finns det ingen eller mycket bristfällig grund för dessa behandlingsformer.

Enligt vår uppfattning är det fel att avfärda sådana behandlingsmetoder utan att först ha prövat dem. Om samhället vänder de alternativa behandlingsformerna ryggen finns det risk för att de bedrivs i mindre kvalificerade former. Därför menar vi motionärer att riksdagen bör uttala att medicinska forskningsresurser i ökad utsträckning inriktas mot de alternativa behandlingsformerna inom hälso- och sjukvården.

Denna del av motionen har enligt vår uppfattning inte fått en tillräckligt positiv behandling av utskottet, varför vi fogat en reservation till utskottsbetänkandet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 i utskottets betänkande 24 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 48 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! I socialutskottets betänkande 24 om forskning behandlas två vpk-motioner från allmänna motionstiden. Den ena har undertecknats av Inga Lantz och mig och den handlar om forskning om amning. Eftersom utskottet i sak är överens med mig om att det är viktigt med en sådan här forskning, skall jag inte i debatten upprepa alla de argument vi har fört fram i motionen för en sådan forskning. Jag vill bara ta upp en sak. Jag tycker att utskottet har refererat motionen på ett ofullständigt sätt. Utskottet skriver så här:

”Enligt socialstyrelsen uppger i stort sett alla kvinnor att de vill amma sina barn och de börjar också amma på BB. Trots detta slutar, enligt motionärerna, många kvinnor mot sin vilja att amma redan under de första månaderna. Motionärerna anser att orsaken härtill är otillräckligt känd.”

I motionen citerar vi olika skrifter från socialstyrelsen. Jag vill återge ett av dessa citat också nu, för att visa att det faktiskt inte är enbart vi motionärer som anser att det finns frågetecken och outforskade områden i samband med amning.

Socialstyrelsens h-fakta nr 4 En bok om amning och bröstmjök är en bok som riktar sig framför allt till personal på barna- och mödravårdscentralerna och på BB. Där står:

"Så gott som alla kvinnor kan producera mjök. Vi vet emellertid att ett litet fåtal kvinnor inte verkar kunna bilda tillräckligt med mjök. Orsaken till detta är otillräckligt känd."

Så det var inte, som utskottet skriver, motionärerna som ansåg att orsaker fanns som var otillräckligt kända, utan faktiskt socialstyrelsen i sin lärobok om bröstmjök och amning. Det finns fler citat i motionen som visar att det finns mycket kvar att forska om på detta område.

Som jag sade, har utskottet behandlat motionen välvilligt och skriver: "Utskottet delar således motionärernas uppfattning att det är viktigt att det bedrivs forskning kring amning och amningsproblem." Så långt är det bra. Jag tycker emellertid att utskottet därefter drar felaktiga slutsatser. Utskottet fortsätter så här:

"För att sådan forskning skall kunna komma till stånd krävs dock i första hand att fler forskare är villiga att ägna sig åt problemet. Är denna förutsättning uppfylld tar utskottet för givet att anslagsbeviljande myndigheter ser positivt på stöd till vetenskapliga undersökningar kring amning. Motionen avstyrks därför."

Men det är ju faktiskt precis tvärtom. Om presumtiva forskare vet att politiker och myndigheter prioriterar en viss forskning, finns det ju större möjligheter att dessa forskare börjar planera för denna typ av forskning och gör alla de förberedelser som krävs innan man begär anslag. Vet man att man troligen beviljas anslag, är det ju mycket större chans att man ger sig in på detta forskningsområde. Om utskottet verkligen hade velat prioritera forskning om amning borde det ha bifallit vår motion och begärt initiativ från regeringen.

Som utskottet uttrycker saken skulle forskningsinriktningen helt ligga i forskarnas egna händer. Jag tror inte att det är så och vill därför yrka bifall till motion 1625 för att ytterligare understryka det utskottet också är enigt om, nämligen att det är viktigt med forskning kring amning och amningsproblem.

Den andra vpk-motion som behandlas handlar om ytterligare forskning på det socialpsykiatriska området. Det handlar om att ytterligare utforska bl. a. samhällsförändringars inverkan på människors psykiska hälsotillstånd.

I betänkandet räknas fyra projekt upp som stöds av delegationen för social forskning. Samtliga forskningsprojekt är intressanta i och för sig, men det är bara ett av dem som kan betecknas som socialpsykiatrisk forskning, nämligen det projekt som leds av Johan Cullberg. Det andra ligger närmare området socialmedicin och miljö. Vi efterlyser en bättre balans mellan å ena sidan den biologiska forskning som ofta är inriktad på användning av olika läkemedel och å andra sidan socialpsykiatrisk forskning.

Det finns en hel katalog utgiven om projekt med biologiskt inriktad forskning, ungefär 300-400 projekt, varav f. ö. en del är ganska tvivelaktiga. Det är mot denna bakgrund vi anser det nödvändigt med en annan balans mellan den biologiska och socialpsykiatriska forskningen.

Det finns många områden som det är angeläget att forska kring. Självmoordsforskningen är fortfarande underutvecklad. 2 000 människor tar livet av sig varje år, trots detta anslås inte resurser till detta forskningsområde i tillräcklig omfattning. Detta kan jämföras med att 700–800 människor omkommer i trafiken varje år, vilket givetvis också är en alltför hög siffra, men man har dock ett helt statligt verk som sysslar med dessa olyckstal. Det bedrivs heller ingen forskning om hur människor med psykiska problem lever, och hur de har det i vårt samhälle.

Övergången till öppna vårdformer inom psykiatrin har kritiserats från vissa håll. Man har anfört att det bara är välsituerade människor som nås av den. Man påstår att arbetarklassen och utslagna fortsätter att hänvisas till mentalsjukhusen. Det är mot den bakgrunden viktigt att få en undersökning som visar hur den öppna vården fungerar och vilken vård de s. k. utslagna människorna får.

Detta var några exempel på den forskning vi tycker är viktig och som måste prioriteras.

Jag vill slutligen yrka bifall till Inga Lantz reservation 2 i betänkandet.

Anf. 49 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! Socialutskottet behandlar i sitt betänkande 24 de allmänna riktlinjerna för forskning inom socialdepartementets verksamhetsområde, vad som i propositionen anförts beträffande arbetsmiljöforskning och tre motioner som rör forskningsfrågor.

I den del av propositionen som avser socialdepartementets verksamhetsområde betonas forskningsinsatser rörande de sociala konsekvenserna av utvecklingen inom arbetslivet samt forskning inom socialförsäkringsområdet. Socialt behandlingsarbete, miljömedicin och primärvård anges som områden där forskningen behöver breddas och fördjupas. Forskning rörande förebyggande insatser på folkhälsopolitikens områden betonas och fortsatta åtgärder för att rekrytera forskare till socialforskningssektorn föreslås.

Utskottet biträder de riktlinjer för detta område som läggs fram i propositionen och föreslår därför att den också får riksdagens godkännande.

I den del av propositionen som avser arbetslivs- och arbetsmiljöforskning redovisas bl. a. arbetarskyddsfondens forsknings- och utvecklingsverksamhet och verksamheten vid arbetarskyddsfondens forskningsavdelning. Det som anförs i propositionen i den här delen påkallar enligt vår mening inte något riksdagens uttalande.

Till betänkandet har fogats två reservationer.

Reservation 1 gäller forskning kring alternativa behandlingsmetoder. Som exempel på sådana nämns i den motion som ligger till grund för reservationen kostvanor och fasta, akupunktur, kiropraktik, zonterapi och THX.

Utskottet har nyligen haft att ta ställning till motioner som gällde dels försöksverksamhet med kiropraktorer och naprapater, dels alternativa behandlingsmetoder, varmed avsågs bl. a. zonterapi och bindvävsmassage.

När det gällde kiropraktorer och naprapater hänvisade utskottet till att en försöksverksamhet med kiropraktorer avsågs komma i gång i april i år vid

Huddinge sjukhus. När resultaten var klara fick det övervägas om en motsvarande försöksverksamhet borde bedrivas med t. ex. naprapater. Utskottet avstyrkte den då aktuella motionen.

Vad gäller frågan om alternativa behandlingsformer hänvisade utskottet då till den arbetsgrupp som 1979 tillsattes av socialstyrelsen och som fick i uppgift att göra en utvärdering av hälsohemmens verksamhet m. m. Avsikten var att ställa samman kunskapsunderlag beträffande s. k. alternativa behandlingsmetoder som bedrivs vid hälsohemmen. Utredningsarbetet omfattar bl. a. fysikaliska behandlingsmetoder, såsom olika manipulationsmetoder, massage och liknande. Synpunkter på fotzonerterapi och bindvävsmassage kommer att redovisas i arbetsgruppens rapport. Socialstyrelsens utredningsarbete omfattar även behandlingsmetoder såsom kostvanor och fasta.

Motionsförslag om forskning om akupunktur har behandlats i tre tidigare betänkanden från socialutskottet.

1982 överlämnades rapporten Akupunktur vid smärta och sjukdom till socialstyrelsen. På grundval av denna rapport och yttranden över den utarbetas f. n. inom socialstyrelsen förslag till föreskrifter och råd om akupunkturbehandling inom sjukvården.

Utskottet anser nu liksom tidigare att det finns skäl att ha en öppen attityd inför alternativa behandlingsmetoder. Med hänsyn till den försöksverksamhet och det utredningsarbete som jag här har beskrivit anser vi emellertid inte att det nu finns anledning för riksdagen att ta initiativ till sådan forskning som begärs i motion 2620.

Reservation nr 2 gäller socialpsykiatrisk forskning. Enligt den motion som ligger till grund för denna reservation bör statsmakterna genom riktade insatser och via forskningsråden på olika sätt stimulera forskning som rör sambanden mellan samhällsförändringar och psykisk hälsa.

Till detta är att säga att i den forskningsproposition vi i dag behandlar betonas en offensiv folkhälsopolitik och behovet av att öka kunskaperna om den fysiska och psykosociala miljöns inverkan på hälsa och välbefinnande. Forskningsinsatserna rörande de sociala konsekvenserna av utvecklingen inom arbetslivet betonas särskilt i propositionen.

Det är också angeläget, framhålls det i propositionen, att konsolidera den tillgängliga kompetensen inom det miljömedicinska fältet. Då avses bl. a. organ som statens miljömedicinska laboratorium och institutet för psykosocial miljömedicin.

Som tidigare har sagts stöder delegationen för social forskning f. n. en rad projekt, bl. a. ett i Olofström om otrygghet i arbetslivet, ett i Köpmanholmen och ett i Luleå, för att nämna några.

Mot bakgrund av den verksamhet som pågår och det som har sagts i propositionen finner vi i utskottet inte anledning begära att riksdagen nu skall vidta några åtgärder, och vi avstyrker således yrkandet i motion 1067.

Så några ord om det yrkande gällande amning som Marie-Ann Johansson framställde under överläggningen. Till det har jag bara att säga att utskottet i betänkandet skriver:

”Utskottet delar således motionärernas uppfattning att det är viktigt att

det bedrivs forskning kring amning och amningsproblem.”

Vi får väl ändå hoppas, och tro, att det kan ha någon betydelse vad riksdagens socialutskott säger i denna fråga. Det är genom detta betänkande helt klart att vi ställer oss positiva till forskning kring amning. Därmed uppnås det som Marie-Ann Johansson efterlyste i sitt inlägg.

Herr talman! Mot bakgrund av detta resonemang yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande nr 24, avslag på de båda reservationerna och avslag på det under överläggningen framställda yrkandet om bifall till motion 1625.

Anf. 50 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tycker faktiskt, precis som jag sade tidigare, att vi har fått en ganska positiv behandling av motionen, men samtidigt anser jag att det är viktigt vad riksdagen säger. Båda vpk-motionerna handlar om att också riksdagen skall uttrycka en viljeinriktning.

Jag undrar ibland varför utskottet inte kan tillstyrka motioner när man ändå är överens. Det verkar som om socialutskottet till varje pris måste avstyrka motioner.

När det gäller amningen vill jag nämna ytterligare ett argument. Forskning är fortfarande ett manligt dominerat område. Det konstateras bl. a. i jämställdhetskommitténs betänkande Om hälften vore kvinnor. Också det är ett skäl för att riksdagen tar sitt ansvar och lyfter fram forskningsområden som kanske inte är så intressanta i denna manliga forskningsvärld. Det är betecknande att två av de tre forskningsprojekt om amning som ändå finns och som utskottet nämner leds av kvinnor.

I båda frågorna skulle faktiskt utskottet ha kunnat vara mer positivt vid behandlingen av själva motionerna. Även om det finns positiva skrivningar i betänkandet, innebär utskottets hemställan att riksdagen skall avslå båda vpk-motionerna.

Anf. 51 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! Med anledning av det sista vill jag bara säga att jag har intrycket att vpk till varje pris måste reservera sig, även om utskottet är överens i sak. Det kan också vara en ovana som vpk bör fundera litet över.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om bostadsutskottets betänkande 31.)

Anf. 52 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera kulturutskottets betänkande 24 om forskning, såvitt avser Kulturverksamhet m. m.

Nr 166

Torsdagen den
7 juni 1984

---

*Socialpsykiatrisk
forskning, m. m.*

Torsdagen den
7 juni 1984

*Forskning såvitt
avser kulturverk-
samhet m. m.*

Forskning såvitt avser kulturverksamhet m. m.

Anf. 53 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! I den allmänna debatten om forskning glöms gärna den forskning bort som äger rum på olika kulturinstitutioner. Där forskas om vårt folks historia, bostäder, redskap, musiktraditioner, språk, ortnamn, markanvändning, näringar och mycket annat. Därtill kommer arkivforskning av olika slag, och naturligtvis den forskning som ligger till grund för byggnadsminnesvården och den sektorsforskning som utförs på museer som Tekniska museet och Naturhistoriska museet.

Våra museer och arkiv har mycket begränsade resurser för forskning, och man blir ofta imponerad när man läser olika publikationer från dessa institutioner och ser vilket forskningsarbete som trots allt bedrivs. En stor del av museernas och arkivens ordinarie verksamhet är av forskningskaraktär. Låt mig som exempel peka på hur Nordiska museets årsskrift Fataburen visar hur forskningen är integrerad i museets dagliga arbete. Många fler exempel finns.

I forskningspropositionen föreslås nu att 1 milj. kr. skall anslås till i huvudsak verksamhetsinriktad forskning. Det är med andra ord inte mycket pengar som kulturministern haft att spela med, särskilt med beaktande av att 400 000 kr. därav skall gå till Naturhistoriska museet för basforskning av grundforskningskaraktär. 600 000 kr. återstår alltså att fördela till övriga museer och arkiv.

Moderata samlingspartiet tillstyrker att ett särskilt forskningsanslag kommer kulturforskningen till del. Denna forskning måste emellertid i första hand förstärkas genom ett utökat samarbete mellan kulturinstitutioner och högskolor och universitet. Det måste vara självklart att institutionerna står öppna för forskningsstuderande från högskolorna, men därtill att museer och arkiv skall kunna vara initiativtagare till sådan forskning.

Låt mig ta ett exempel. Vid Emigrantmuseet i Växjö forskas mycket beroende på att museet ställer sitt material till förfogande, och en stor del av forskningen utgörs av enskilda som släktforskar. Nästa steg måste vara att museet har resurser nog för att i samarbete med högskola och universitet ta initiativ till forskning som gagnar museets egen verksamhet.

Kulturministern har i propositionen föreslagit att fördelningen av de 600 000 kronorna skall göras av kulturrådet, riksarkivet och riksantikvarieämbetet. Det tycker inte vi moderater. Vi tycker att medlen skall fördelas av humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet.

Vi har tidigare många gånger varnat för den ensidighet som drabbar kulturpolitiken när hela ansvaret för fördelningen av kulturmedel läggs på en enda organisation. Hur skall då mångfald kunna garanteras? Vilken kompetens besitter kulturrådet när det gäller att avgöra det vetenskapliga värdet av olika forskningsprojekt? Risken för styrning bort från inomvetenskapligt motiverade projekt uppkommer också.

Våra forskningsråd däremot har god vetenskaplig kompetens. Det humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet har hittills haft begränsade

möjligheter att särskilt beakta ansökningar om forskningsmedel från kulturinstitutioner av olika slag. Genom detta nya anslag sker en viss förbättring, samtidigt som det vetenskapliga värdet av projekten säkerställs genom vårt förslag.

Herr talman! Låt mig göra ytterligare en kommentar. För första gången får vi uppleva att företagsstöd till kulturell verksamhet blir avdragsberättigat vid beskattningen. Det gäller då anslag till Tekniska museet. För dem av oss som haft möjlighet att se Tekniska museet växa fram under Torsten Althins och Sigvard Strands ledning är det naturligt att det råder ett nära samband mellan svenskt näringslivs teknologiska uppbyggnad och museets dokumentation av denna. Här kan man verkligen tala om ett verksamhetsinriktat forskningsarbete. Det är glädjande att också regeringen har insett detta.

Ett från yttervärlden avgränsat museum kan aldrig bli ett levande museum. Jag ser fram emot en vidare utveckling där det blir en naturlig sak att näringsliv och museer samarbetar till fromma för forskning, dokumentation och näringslivsutveckling. Herr talman! Det första steget är taget, och det glädjer oss.

Jag yrkar bifall till reservation 2 som är fogad till kulturutskottets betänkande 24.

Anf. 54 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Låt mig först uttrycka min tillfredsställelse över att riksdagen förhoppningsvis senare i dag kommer att efterlysa mer forskning inom humaniora och mer samhällsvetenskaplig forskning. Jag hoppas vidare att detta kommer även kulturdelen till godo.

Jag har i anslutning till forskningspropositionen skrivit en motion om att det inte skall göras någon ändring i kommunalskattelagen på den punkt som är aktuell. Ingrid Sundberg var inne på detta när hon i sitt anförande nyss uttryckte sin glädje över att kostnader för sponsring för första gången skall bli avdragsgilla. Hon såg fram mot en fortsatt utveckling på det här området.

Jag skall inte ta upp en lång diskussion om sponsring. Vi har tidigare behandlat denna sak, och vi får anledning att återkomma till den. Men jag vill ge uttryck åt den bestämda uppfattningen, att vi inom vpk inte delar moderaternas glädje över att det görs en ändring i kommunalskattelagen så att kostnader för sponsring blir avdragsgilla. Det gäller inte bara Tekniska museet – man kan ju inte stifta en lag för *ett* museum – utan det kommer att gälla samtliga museer.

Jag fruktar att utvecklingen kan gå i den riktning som Ingrid Sundberg uttryckte sin glädje över, och därför vill jag yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 55 ING-MARIE HANSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på de två reservationer som avgivits.

När det gäller Ingrid Sundbergs inlägg noterar jag med tillfredsställelse att hon uttrycker sin uppskattning av den forskning som sker inom museerna och att hon understryker betydelsen av att kulturinstitutionerna verkligen

Torsdagen den
7 juni 1984

*Forskning såvitt
avser kulturverk-
samhet m. m.*

bedriver en seriös forskning och aktivt riktar sig ut mot samhället. Jag tycker emellertid att detta uttalande av Ingrid Sundberg rimmar illa med den slutsats som moderaterna kommit fram till, när de inte vill tillstyrka förslaget att kulturrådet skall fördela dessa forskningsresurser direkt till kulturinstitutionerna inom museisektorn. Jag tror att det ligger ett värde i att den myndighet som har överblick över hela kulturområdet kan, på basis av olika tankar som förs fram, initiera en samverkan som leder till att utnyttjandet av den här forskningen vidgas, så att det blir ökade möjligheter att nå effekt. Jag kan inte förstå varför man i detta fall skulle gå vägen över humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet.

I propositionen föreslås ju ökade anslag just till humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, och vi säger från utskottets sida att vi förutsätter att kulturinstitutionerna kan komma i fråga också när det gäller fördelningen av dessa medel. Vi tror att det ligger ett värde i att kulturinstitutionerna utifrån sina egna förutsättningar och villkor kan bedriva en forskningsverksamhet inom viktiga sektorer. Vi anser att det i detta fall ligger en viss tvetydighet i moderaternas inställning. De har ju tidigare under debatten i dag starkt kritiserat sektorsforskningen. Men när det kommer till kritan uppskattar de – åtminstone inom det här området – den verksamhet som bedrivs och inser betydelsen av den. Detta är ju i och för sig tillfredsställande.

Eva Hjelmström uttalade farhågor när det gällde den förändring som föreslagits i fråga om Tekniska museets möjligheter att ta emot stöd och att samarbeta med näringslivet. Jag tror att det skulle vara omöjligt att göra på något annat sätt med hänsyn till de stora kostnader som just Tekniska museet har. Det gäller också ett område där samhället inte kan gå in och bekosta allt. Det har ju samhället inte gjort tidigare heller, utan just för Tekniska museets del har man haft goda erfarenheter av ett samarbete med näringslivet. Vi är därför inte så oroliga på den här punkten. I utskottsskrivningen har vi även noterat att Tekniska museet är en stiftelse. Det är alltså inte helstatligt huvudmannaskap, utan näringslivet står också som stiftare.

Anf. 56 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Inom moderata samlingspartiet tycker vi att det är viktigare att man har en överblick över forskningsområdet, om man skall fördela medel till vetenskapligt bruk. Jag skulle kunna dra en parallell till den föregående debatten och säga att om man skall bedriva forskning kring amning är det faktiskt viktigare att vara vetenskapligt medicinskt välmeriterad än att ha ammat. Jag kan använda samma liknelse när det gäller kulturpolitiken.

Anf. 57 ING-MARIE HANSSON (s):

Herr talman! Drar Ingrid Sundberg den parallellen när det gäller museernas forskningskompetens så får den stå som ett uttryck för moderaternas insikter på kulturområdet. De insikterna tycker jag är mycket dåliga, och jag skulle vilja rekommendera Ingrid Sundberg att litet närmare tränga in i förutsättningarna och i ämnet.

Anf. 58 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Det rörde inte museerna utan kulturrådet, eftersom vi talade om dem som fördelar medlen. Jag vidhåller att kulturrådet inte är sammansatt för att ha någon vetenskaplig kompetens.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om bostadsutskottets betänkande 31.)

Anf. 59 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera jordbruksutskottets betänkande 30 om vattenbruk och forskning m. m.

Vattenbruk och forskning m. m.**Anf. 60 LENNART BRUNANDER (c):**

Herr talman! Den forskningsproposition som vi har fått är ett viktigt dokument, eftersom forskning är en förutsättning för våra möjligheter i framtiden. Det var med ganska stor förväntan som vi såg fram mot forskningspropositionen, eftersom regeringen både i budgetpropositionen och i andra sammanhang talat om att man skulle göra stora satsningar på forskning. Utan tvivel är en hel del av de satsningar som föreslås bra; vi är nöjda med mycket, men vi är också litet besvikna och missnöjda med vissa delar.

I sitt betänkande nr 30 behandlar jordbruksutskottet den här propositionen liksom också den proposition om vattenbruk som lades fram tidigare. En rad motioner har väckts i hithörande frågor. De gäller jord- och skogsbruk, miljöforskning, vattenbruk och även djurförsök. Jag skall här beröra det som har med jord- och skogsbruk, miljövärd samt djurförsök att göra, medan Elving Andersson senare kommer att plädera för våra reservationer beträffande vattenbruk.

När det gäller jord- och skogsbruket tycker vi inom centerpartiet att det är väsentligt att vi har en forskning som utgår från sambandet mellan jord och skog, eftersom det svenska jordbruket i huvudsak är uppbyggt på detta samband. Men det förekommer i dag också en debatt i samhället om hur stor del av vår jordbruksmark som skall brukas. Det förs också en debatt om i vilken mån vi skall använda kemikalier.

När det gäller frågan om jordbruksmarkens användning har centerpartiet den inställningen att jordbruksmarken är en resurs som vi måste vårda och bevara. Vi anser att det därför är viktigt att forskningen tar fram alternativa möjligheter att utnyttja marken.

För några dagar sedan hade vi här en debatt om möjligheterna att framställa energi ur jordbruksprodukter. Det gäller en bit av forskningen som är mycket viktig men som jag inte nu skall gå närmare in på, eftersom den frågan redan är debatterad och kanske kommer att debatteras ytterligare längre fram. Det är emellertid viktigt att vi satsar mer på den delen av

Torsdagen den
7 juni 1984

*Vattenbruk och
forskning m. m.*

forskningen på jordbrukets område.

Vi har också möjligheter att i större utsträckning än i dag förse oss med proteinråvaror. Man skulle för den produktionen kunna ta i anspråk en ganska stor del av den areal som i dag diskuteras. Det skulle leda till att vi blir mer självförsörjande och mindre sårbara i ett avspärrningsläge. Detta är en av de viktiga frågor som livsmedelskommittén arbetar med.

Ett område som inte har diskuterats så mycket och kanske inte heller forskats så mycket inom är jordbrukets möjligheter att förse industrin med råvara, s. k. fotokemisk verksamhet, som helt enkelt innebär att man genom kemisk teknik utnyttjar delar av växtvärlden för att framställa produkter för industrin. Här skulle vi kunna bli betydligt mer självförsörjande än f. n. inom det petrokemiska området.

Vi från centerpartiet anser att betydligt mera borde satsas på att få fram resultat inom det här forskningsområdet. Jag har tidigare sagt att det diskuteras väldigt mycket hur mycket kemikalier som bör användas. Propositionen behandlar forskningen även i den delen. Det går att få fram medel, och det finns positiva skrivningar i detta avseende. Men från centerpartiets sida tycker vi ändå att man borde ha satsat litet mera.

Det är ungefär 0,1 % av odlarna som sysslar med olika typer av odling där man inte använder vare sig kemiska bekämpningsmedel eller handelsgödsel. Dessa odlare har betydande kunskaper. Det gäller även andra människor som är engagerade i detta sammanhang. Det är viktigt att de här kunskaperna tas till vara och att man försöker så att säga kanalisera ut kunskaperna i det konventionella jordbruket. På det sättet kan man få till stånd en minskad användning av bekämpningsmedlen. Men för den skull krävs det mera forskning och en större satsning på detta område. Man kanske skulle kunna säga att det behövs en ökad status för den här typen av forskning. Därför säger vi i vår reservation att det vore naturligt att redan nu uttala att det behövs en professur på detta område vid Lantbruksuniversitetet.

De synpunkter jag här anlagt framförs även i reservation 5.

Socialdemokraterna talar mycket ofta om att man vill göra väldigt mycket på det här området. Men man är inte riktigt beredd när det gäller att verkligen vidta åtgärder. Dessutom ställs det fortlöpande hårda krav på jordbruket. Rationaliseringen där måste öka. Men en ökad rationalisering innebär också en ökad användning av de aktuella produkterna i stället för en minskad användning. Det råder inte alltid överensstämmelse mellan ord och handling.

I måndags fattade vi ju beslut om vad avgifterna för handelsgödsel och bekämpningsmedel skall användas till. En majoritet i riksdagen beslöt att pengarna skall användas till åtgärder på just detta område. Här finns alltså en betydande möjlighet att göra någonting, utöver det som regeringen hade tänkt att göra. Det borde alltså finnas goda möjligheter och egentligen också goda motiv för riksdagen att följa centerns förslag i reservationen i detta avseende.

Även när det gäller miljövardeforskning har vi en reservation. I denna reservation säger vi att det principiellt sett inte är riktigt att en myndighet

skall fördela pengarna. Det är ju vad naturvårdsverket i dag gör. Vi har ingenting emot naturvårdsverket, och vi har heller ingen kritik att rikta mot dess forskning. I stället tycker vi att det man gör är mycket bra. Men vi tycker att det vore naturligt och riktigt, och även bättre för forskningen som sådan, om det fanns ett forskningsråd – motsvarande vad som finns inom skogs- och jordbruksforskningen – som hade att fördela de här pengarna. Forskningen skulle då bli litet friare. Kanske skulle vi då också få till stånd en forskning inom områden som vi i dag inte funderar över men som kan vara oerhört viktiga för framtiden. Det gäller ju att inte bara möta och att forska i de problem som vi i dag upplever, utan vi måste också försöka ta reda på vilka problem vi kan stöta på i framtiden. Vi måste således ha en forskning som är inriktad på framtiden.

I reservation 1 har vi tagit upp frågor som gäller djurförsök. I forskningspropositionen talar man en hel del om alternativa metoder. Man satsar en del pengar. Dessutom har regeringen vidtagit en del åtgärder i efterhand. Det är vi nöjda med. Vi tycker att det är bra att man lyssnat. Däremot tycker vi att man borde ha varit litet mera radikal när det gäller att komma bort från användningen av de s. k. LD 50-testerna, som ju faktiskt inte har den betydelse i dag som vi kanske hade trott. Allt fler forskare menar att de inte är särskilt bra. Dessutom kräver forskningen på detta område väldigt många försöksdjur. Vi menar att Sverige måste vara synnerligen aktivt, mera aktivt än tidigare, när det gäller arbetet med att få fram en annan testmetod.

Vidare har vi reserverat oss i fråga om sammansättningen av de etiska nämnderna där lekmannainflytandet blir större. Pär Granstedt har tidigare något talat en del om det här med djurförsök. Jag går därför inte närmare in på den saken, utan jag skall avsluta mitt anförande med att yrka bifall till reservationerna 1, 5, 7, 8 och 10 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 61 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! I den del av forskningspropositionen som gäller jordbruksdepartementets verksamhetsområde bör miljövårdsforskningen, eutrofieringen och försurningsforskningen särskilt uppmärksammas.

Jag vill här kommentera de reservationer från folkpartiet som finns med i jordbruksutskottets betänkande 30.

Först återkommer jag till den principiella diskussion som vi från folkpartiet fört vid flera tillfällen om angelägenheten av att de miljöavgifter som tas ut återförs till aktiva miljöinsatser. Här har miljövårdsforskningen en grundläggande och accelererande betydelse. Det är synnerligen angeläget att orsakssammanhangen beträffande försurning och luftföroreningar klarläggs.

I samband med årets budgetproposition föreslogs från folkpartiet att ett ytterligare anslag på 10 milj. kr. skulle anvisas för att inventeringsarbetet i anslutning till den forskning som pågår om skogsdöden skulle säkerställas. Vi konstaterade då att i budgetpropositionen redovisades att det tas ut en försurningsavgift på mer än 100 milj. kr., under det att anslaget till åtgärder mot försurningen var endast 85 milj. kr. Riksdagens majoritet gjorde vid behandlingen av budgetpropositionen ett uttalande om att medel för

Torsdagen den
7 juni 1984

---

*Vattenbruk och
forskning m. m.*

inventeringsarbetet skulle tas ut genom omprioriteringar. Vi ställde oss bakom detta beslut, eftersom det var angeläget att mycket snabbt få fram resurser till det oundgängligen nödvändiga inventeringsarbetet. Behovet av ett särskilt anslag kvarstår dock, och vi har därför motionerat om att det skall beviljas i samband med behandlingen av forskningspropositionen. Vi ser nu med beklagande att det är endast vpk som ställer upp bakom ett likartat yrkande. Men det gäller att inte endast tala om de problem som försurningsforskningen står inför, utan också att ställa resurser till förfogande. Jag yrkar därför bifall till reservation 16.

I måndags beslutade riksdagen, bl. a. med anledning av en motion från folkpartiet, att de avgifter som tas ut på handelsgödsel och bekämpningsmedel skall öronmärkas för bl. a. insatser inom forskningen. Socialdemokraterna reserverade sig mot detta beslut, men det är nu angeläget att regeringen fullföljer beslutet om användningen av avgifter på handelsgödsel och bekämpningsmedel.

Folkpartiet har i reservation 11 tagit upp försurningsforskningen och i reservation 14 eutrofieringen. I den sistnämnda reservationen tar vi speciellt upp de problem som finns kring Ringsjön i Skåne. Sjön är ett extremt exempel på vad som händer när för mycket växtnäring drabbar sjöar och vattendrag. Två socialdemokratiska motioner av Bengt Silfverstrand m. fl. resp. Sture Thun och Torsten Karlsson, som utskottet föreslår skall lämnas utan åtgärd, bör kunna bli tillgodosedda genom det beslut som riksdagen fattat om att miljöavgifterna inom jordbruket bl. a. skall gå tillbaka till forskningen. Jag yrkar bifall till reservationerna 11 och 14, där yrkandena sålunda fått ökad styrka genom beslutet om användningen av avgifterna på handelsgödsel och bekämpningsmedel.

I reservation 15 tar vi från folkpartiet upp tidigare förslag om förhandlingar med danska staten om föreningarna i Öresund och yrkanden om åtgärder mot de stranderosioner som fortgår längs den skånska sydkusten. Det behov av åtgärder som tidigare redovisats kvarstår, och jag yrkar bifall till reservationen i frågan.

Problemen med den byråkratiska hanteringen av tillståndsprövningen vid odling av fisk och skaldjur kvarstår. Det borde vara möjligt att ge generell eftergift från avgift för provning i fråga om musselodlingar. Det är rimligt att länsstyrelsen får göra en samlad bedömning av de faktorer som påverkar lokalisering av fiskodlingar. Jag yrkar bifall till reservation 7.

I motion 2613 har jag tillsammans med Lars Ernestam tagit upp angelägenheten av forskning kring modifierade bruksmetoder i skogsbruket. Speciellt gäller detta lövskogens roll. Det hade varit angeläget att riksdagen ännu klarare än i utskottets betänkande redovisat behovet av detta. Jag yrkar därför bifall till reservation 3.

Djurskyddsfrågorna är angelägna att bevaka för folkpartiet. Kerstin Anér kommer senare att redovisa folkpartiets syn på dessa frågor, och jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr talman! Som sammanfattning av folkpartiets syn på forskningspropositionen inom detta område vill jag slutligen anföra: Folkpartiet anser att

åtgärder behöver vidtas utöver vad regeringen föreslår. De miljöavgifter som tas ut bör återföras till insatser. Det brådskar, och det gäller speciellt frågeställningarna kring luftföroreningar och försurning. Det är därför vi anser att större resurser måste ställas till förfogande än vad regeringen nu har föreslagit i propositionen om forskning.

Anf. 62 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas dels två propositioner, dels ett fyrtiotal motioner. En del frågor som tas upp i motionerna och som har följts upp med reservationer är föremål för beredning eller utredning. Vi har därför ansett oss kunna avvakta resultatet av detta, och det är anledningen till att vi i en del fall inte har anslutit oss till reservanterna. Vi delar exempelvis den uppfattning som framförs i reservation nr 8 om statligt stöd till odlingsföretag. Men eftersom fiskeristyrelsen skall utreda den här frågan, får vi väl eventuellt återkomma när detta är gjort.

Jag vill ha detta sagt för att det inte skall uppstå oklarheter om hur vi ser på vissa frågor. Att vi anslutit oss till utskottsmajoriteten beror således på att vi vill avvakta en pågående behandling av frågorna.

När vi nu behandlar frågor om vattenbruk kan jag inte undgå att erinra kammarens ledamöter om att frågan om musselodling i bohuslänska kustvatten redan på 1970-talet drevs mycket envetet av vpk-aren Gustav Lorentzon, eller som han benämndes på den tiden, herr Lorentzon i Kramfors. Att det har skett en attitydförändring på det här området kan man i dag konstatera – när Lorentzon motionerade i frågan var intresset från riksdagens sidan ganska svalt.

Herr talman! Förslagen i forskningspropositionen om medelförstärkning för forskning och forskarutbildning inom jordbruksdepartementets område hälsar vi med tillfredsställelse, och vi har inget att erinra mot dem. Det får därför ses som en komplettering när vi i vår motion, som vi följt upp med en reservation, vill att forskning och praktisk tillämpning måste ske jämsides i vissa projekt. Det är i fråga om alternativa produktionsformer i jordbruket som vi anser detta vara angeläget. Vi anser att vissa försöksprojekt måste startas, där praktisk tillämpning bedrivs jämsides med forskning.

Vi har också föreslagit ett par ändringar när det gäller anslagsfrågor. För det första vill vi att naturvårdsverket bör få de pengar man äskat under anslaget miljövårdsforskning. För det andra vill vi ha ett särskilt projektanslag där medel kan sökas för forskning, angelägna förundersökningar eller andra åtgärder när det gäller försurningen och dess skador. Det kan inträffa att nödvändiga åtgärder faller utom ramen för befintliga anslag, och vi anser därför att ett särskilt anslag bör inrättas, där medel ställs till förfogande för projekt vilka inte kan finansieras genom de i propositionen föreslagna anslagen.

Herr talman! Detta blev en snabb genomgång av utskottets betänkande, något som väl bör mottas tacksamt av kammarens ledamöter åtminstone så här "klockan fem i tolv". Med detta vill jag yrka bifall till de reservationer i betänkandet som jag skrivit under.

Anf. 63 ULF LÖNNQVIST (s):

Herr talman! Framtiden – det okända – kan alltid både skrämra och stimulera. Mycket av det som skall gälla för framtiden beslutas och utvecklas i nuet. På det sättet påverkar vi framtiden. Långt in i framtiden kommer en stor del av det som redan finns att vara kvar. På det sättet lämnar vi ett arv till framtiden.

En del av den framtida utvecklingen kan förutsägas med en viss grad av sannolikhet. Vi vet t. ex. i dag att naturens begränsningar måste komma att sätta gränser för framtidens utveckling. Men framtiden är aldrig obeveklig. Den både kan och måste påverkas. Men då måste vi också ha kunskap och vetande, och därför spelar forskning och vetenskap en stor roll vid formandet av såväl nuet som framtiden.

I den proposition som i dag diskuteras i kammaren föreslås för jordbruksdepartementets verksamhetsområde förstärkta resurser för forskning och forskarutbildning. Jag vill peka på tre områden där särskilda insatser initieras. Det gäller livsmedelsområdet, miljöområdet och vattenbruket.

På livsmedelsområdet finns det anledning att ställa följande frågor: Producerar vi i dag de livsmedel som människor önskar och behöver? Eller är drivkraften för produktionen i stället de produktionsresurser som för stunden står till buds? Uttryckt med andra ord: Styr behovet produktionen, eller skapar produktionsresursernas möjligheter behov? Är livsmedlens kvalitet anpassad till 1980-talets önskemål? Kan förädlingsindustrin på rätt sätt ta till vara råvarans kvalitet? Är distributionen upplagd på ett sådant sätt att livsmedlen håller den kvalitet konsumenterna har rätt att kräva?

Så kan vi stapla frågeställningarna på varandra. Svaren på en del av dem vet vi, inför andra åter står vi mera tvekan.

Mot den bakgrunden föreslås i propositionen att ett forskningsprojekt skall läggas ut, där vi skall söka finna lösningarna på dessa problem, söka finna vägarna fram till den livsmedelsproduktion som människorna önskar och behöver i 1990-talets Sverige. Men det är också fråga om de former för denna produktion som vi kan anse acceptabla.

Visst kan vi se åtskilliga negativa effekter ur samhällssynpunkt med de nuvarande produktionsformerna inom jordbruket. Den kraftiga användningen av gödningsmedel har medfört ökade föroreningar i grund- och ytvatten och bidrar på ett påtagligt sätt till försurningen av mark och vatten och till övergödning av vattendrag.

Vi vet att den omfattande användningen av bekämpningsmedel kan innebära risker ur hälso- och miljösynpunkt. Vi vet att den tillämpade brukningstekniken ibland gått ut över naturvårdens intressen. I fråga om växtodlingen har framförts farhågor om att dagens odlingsformer på lång sikt kan försämra markens produktionsförmåga. Inom animalieproduktionen har effektivitetssträvandena i stor utsträckning inriktats på teknisk utveckling för att spara arbetskraft och för att genom avel och utfodring öka djurens avkastningsförmåga. Men kanske man inte vid produktionens utformning har beaktat djurens naturliga beteende i tillräcklig omfattning. Det kan då få negativa effekter i fråga om djurens motståndskraft mot sjukdomar. För att

motverka produktionssjukdomar har vid utfodringen använts olika medel som vi sedan via livsmedlen kan få i oss och som på sikt kan påverka människors hälsa.

Våra kunskaper om hur produktionen i stället bör utformas, för att negativa effekter skall kunna undvikas, är ofta otillräckliga.

Hur skall vi alltså kunna inrikta våra ansträngningar och vår strävan för att bygga upp den framtidens livsmedelsproduktion som kan ge oss goda och bra livsmedel utan att de negativa effekterna behöver uppkomma? Man skulle kunna säga till forskarna: Ta fram de livsmedel som man utifrån olika utgångspunkter kan bedöma att den svenske konsumenten på 1990-talet har behov av i fråga om näringsfysiologiska och hälsomässiga betingelser! Se till att dessa livsmedel kan produceras på ett sådant sätt att negativa miljöeffekter undviks! Se till att den förädlingsteknik och den transportteknik som används icke försämrar livsmedlens kvalitet! Med andra ord: Sätt konsumentens intressen i förgrunden vid utformningen av livsmedelsproduktionen!

Det är detta uppdrag som läggs ut, och tanken är att skogs- och jordbrukets forskningsråd skall hålla samman ett sådant här program. Det gäller en integrerad forsknings- och utvecklingsverksamhet med alternativa produktionsmetoder på jordbrukets och trädgårdsnäringens område, ett sammanhållet program, där man tar till sig kunnande och teknik från olika områden, där man drar upp de organisatoriska riktlinjerna och där man sedan söker finna lösningen på dessa väsentliga frågor.

Odling av matfisk i Sverige har gamla anor. Det är emellertid inom fiskevårdens område som Sverige varit mycket aktivt. Här har Sverige ofta framstått som ett föregångsland.

Utbytet av det svenska fisket är ungefär en tredjedel av den svenska konsumtionen. Resten måste vi importera. Vårt handelsunderskott för fiskprodukter var nära 600 miljoner under 1978. Nettoimporten av lax och sötvattenskräfter uppgick till 160 miljoner. Det finns alltså goda skäl för en utökning av inhemsk fiskodling.

I detta sammanhang bör inte heller glömmas bort de stora möjligheter vi har till export av t. ex. blåmusslor. Få länder i Europa har så goda betingelser för musselodling som vi har. Därför har vi kunnat notera ett starkt ökat intresse för bl. a. odling av fisk och skaldjur. En snabb uppbyggnad av sådan odling som en ny areell näringsgren förutsätter emellertid en samordning av de satsningar som behövs. Vidare kan det understrykas att de satsningar som måste göras skall täcka hela behovsområdet. Annars riskerar man dyrbara bakslag.

Erfarenheterna från utlandet av försöken att etablera vattenbruk visar att det finns svårigheter inom olika områden. Det är först och främst brister i våra tekniska och biologiska kunskaper på olika nivåer som det gäller.

Det är mot den bakgrunden regeringens föreslagna satsningar på uppbyggnad av forskning rörande odling av fisk och skaldjur skall ses. Det har nämligen tidigare varit svårt för svenska forskare att få medel för att arbeta inom detta område. Det är självklart att det är nödvändigt med biologiska baskunskaper rörande fysiologi, ekologi och etnologi. En förutsättning för

Torsdagen den
7 juni 1984

*Vattenbruk och
forskning m. m.*

framgångsrika odlingar är vidare goda insikter i näringsfysiologi, reproduktion, avelsarbete och kunskap kring sjukdomsproblem. Också när det gäller detta läggs det ut uppdrag. Tanken är att de skall samordnas även inom skogs- och jordbrukets forskningsråd.

På miljöområdet prioriteras bl. a. försurningsforskning. Vi har vid tidigare tillfällen här i kammaren diskuterat försurningsfrågorna. Jag skall därför inte nu ta upp kammarens tid med dem utan kan i det avseendet hänvisa till vad som tidigare sagts.

Men jag vill med några ord beröra den fråga som tas upp i en reservation av bl. a. Einar Larsson; den handlar om organisationen av miljöforskningen. Reservanterna menar att man borde ha ett fristående forskningsråd på miljöforskningsområdet.

Skälet till att miljöforskningen så nära knutits till naturvårdsverket som skett, med det särskilda forskningsorgan som naturvårdsverket har, är behovet av korta vägar mellan forskningsresultatet och handlingen. Det är därför vi motsätter oss de tankegångar och förslag som redovisas i denna reservation.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan i fråga om vattenbruk och forskning med anledning av regeringens proposition i ämnet och avslag på de reservationer som fogats till betänkandet.

Anf. 64 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Ulf Lönnqvist sade att man kan känna en viss tveksamhet inför de odlingsformer som finns i dag – användningen av handelsgödsel och användningen av bekämpningsmedel, den tekniska utvecklingen inom jordbruket osv. Skall jag behöva påpeka för Ulf Lönnqvist att det jordbruk vi har faktiskt är en produkt av den jordbrukspolitik som förts och de krav som har ställts på jordbruket – med stordrift och specialisering.

Jag kan dela Ulf Lönnqvists tveksamhet i dessa frågor. Detta kan ha sina konsekvenser för framtiden, och jordbruksmarken är en av de viktiga resurser som vi har att slå vakt om. Det är också därför som vår motion om de alternativa produkter som kan odlas inom jordbruket är så viktig. De problem som uppstår kommer i många fall att gälla växtföljdsfrågor. När man får en alltför ensidig produktion kommer det antagligen att uppstå problem, och det är därför viktigt att man får in andra produkter som man kan alternera med.

Alternativet är ju att vi får en ökad djurproduktion, och det vill nog varken Ulf Lönnqvist eller jag plädера för. Möjligen kan man fördela djurproduktionen något bättre över landet.

Jag kommer då in på nästa spörsmål som Ulf Lönnqvist tog upp, nämligen olika medel i fodret för att förbättra djurhälsan. Djurhälsan står också i stor utsträckning i proportion till storleken på anläggningarna. Vid större anläggningar är det större problem och svårigheter när det gäller att få en bra djurhälsa. Därmed har också dessa tillsatser i fodret kommit. Vi får i höst behandla en motion från centerpartiet om förbud mot användning av

kemoterapeutika. Jag hoppas att socialdemokraterna då – i konsekvens med vad Ulf Lönnqvist sade här – kommer att stödja den motionen.

När det gäller miljöforskningens organisation är det naturligtvis mycket bra att ha en miljöforskning inom naturvårdsverket, så att man får korta vägar. Men de korta vägarna blir ju inte längre därför att man genom ett forskningsråd fördelar pengar också till andra som forskar på detta område. Jag delar alltså Ulf Lönnqvists uppfattning att det är bra att ha denna forskning vid naturvårdsverket. Men det är inte sagt att naturvårdsverket för den skull behöver fördela pengarna. Det kan finnas annat som vi missar genom att bara gå de korta vägarna. Det finns litet grand att vinna utanför dem också.

Anf. 65 BÖRJE STENSSON (fp) replik:

Herr talman! Ulf Lönnqvist tog upp frågan om livsmedelskvalitet i framtiden. I samband därmed vill jag ställa en fråga. Livsmedelskommittén skall ju behandla hela kedjan i sitt arbete. Vad blir nu följden, när livsmedelskommittén åläggs att lägga fram resultatet av sitt arbete redan i höst? Det är av intresse att veta om kravet kvarstår att livsmedelskommittén skall beskriva hela livsmedelskedjan från råvara till konsument. Vilka relationer kommer det att finnas mellan livsmedelskommitténs uppdrag och det forskningsprojekt som aviserats i propositionen och i det anförande som Ulf Lönnqvist har hållit?

Sedan vill jag påpeka att vi har ett krav på särskilt anslag om 10 milj. kr. till skogsinventeringen med hänsyn till de problem som finns därvidlag. Det råder, tycker jag, bristande kännedom om orsakssammanhangen i samband med luftförorening, försurning och skogsdöd. Det finns en stor samstämmighet om att den kraftiga ökningen av svavelutsläppen som ägt rum under 1900-talet är en betydande anledning till miljöförstöring. Kunskapen i övrigt om anledningarna till skogsdöden är emellertid otillräcklig. Sannolikt råder det ett komplext samband mellan naturliga variationer i klimatet och föroreningar av olika slag, inkl. försurning.

En koncentrerad forskningsinsats under några år, där relevanta universitet, högskolor, myndigheter, branschinstitut, företag m. fl. medverkar i samordnade former, ter sig mycket angelägen. Inventeringar av skogsbeståndet har ju påbörjats av skogsstyrelse och universitet. Dessa inventeringar har hittills på grund av bristande resurser fått utföras mycket översiktligt. Inventeringsarbetet måste utföras noggrannare, med uppföljning av konstaterade skadegörelser, provtagningar samt beskrivning av hastigheten i pågående förändringar av skogsbeståndet. Av den anledningen har vi hela tiden drivit förslaget att ytterligare anslag på 10 milj. kr. skall utgå för forskningsinsatser. Vi har fått ytterligare tyngd i detta krav genom beslutet i måndags om att avgifterna från handelsgödsel och bekämpningsmedel skall användas just till forskning.

Nr 166

Torsdagen den
7 juni 1984

*Vattenbruk och
forskning m. m.*

Anf. 66 ULF LÖNNQVIST (s) replik:

Herr talman! Till Lennart Brunander vill jag säga att det naturvårdsverkets forskningsanslag framför allt används till är mera direkt målinriktade uppgifter. Självfallet måste det till en omfattande grundforskning på olika områden som ett underlag, men det förringar inte behovet av de direkt målinriktade åtgärderna. Det är, som jag sade, därför som närheten mellan resultatet och handlandet är väsentlig.

Sedan vill jag säga till Börje Stensson att självfallet kvarstår livsmedelskommitténs uppdrag att dra upp riktlinjerna för livsmedelspolitiken. Det har ingenting att göra med det forskningsprojekt som aviseras i propositionen och som jag uppehöll mig vid en del här.

Forskningsprojektet skall förhoppningsvis kunna ge oss bättre kunskaper om utformningen av ett framtida jordbruk, bättre kunskaper om hur den produktionsapparat skall vara uppbyggd som skall kunna ge konsumenterna de livsmedel konsumenterna önskar och har behov av, bl. a. utifrån näringsfysiologiska utgångspunkter.

Skall man kunna svänga en stor och tung skuta, som det svenska jordbruket är, tar det en viss tid, och man måste ha vissa manövreringsinstrument. Det är förhoppningsvis detta som forskarna skall kunna ge oss hjälp med att få fram. Det är förhoppningsvis detta som skall göra det möjligt för oss att forma ett framtida jordbruk utifrån 1990-talets behov. Det är inte det som livsmedelskommittén just nu arbetar med.

Anf. 67 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Ulf Lönnqvist envisas med att säga att det är viktigt att den forskning som ligger på naturvårdsverket också ligger där. Det är mycket möjligt att det är så, och det är inte det vi har angripit i vår reservation, utan vad vi har angripit i reservationen är det sätt på vilket man fördelar pengarna. Med ett fristående forskningsråd skulle vi rimligtvis få en säkrare bedömning av hur mycket som skall sättas på målforskning och hur mycket som skall gå till grundforskning. Det är grundforskningen och forskning kring de problem som ligger framför oss som är det viktiga.

Ulf Lönnqvist sade avslutningsvis att man vill genom forskningen få fram modellerna för 1990-talets jordbruk och jordbrukspolitik. Låt oss hoppas att det blir så. Tyvärr upplever jag i dag väldigt mycket att det är 1960-talets jordbrukspolitik som socialdemokraterna håller på att uppväcka.

Anf. 68 BÖRJE STENSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tackar Ulf Lönnqvist för klarläggandet beträffande livsmedelskommitténs uppdrag och forskningsprojektet som aviseras. Det måste väl i så fall betyda att uppgiften för livsmedelskommittén var för stor och att kommittén har fått för kort tid på sig. Man får väl då anta att det livsmedelskommittén kommer med inte har den tyngd som kanske var tänkt från början, med hänsyn till de direktiv som ändå gavs till kommittén.

Anf. 69 ULF LÖNNQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag har en större tilltro till naturvårdsverkets forskningsråds möjligheter att göra bedömningar om hur anvisade medel bäst används än vad Lennart Brunander har, och jag tror för min del mer på forskningsrådets bedömningar än på Lennart Brunanders.

Livsmedelskommittén, för att nu beröra den igen, Börje Stensson, arbetar ju med dagens produktionsformer och hur dessa bäst skall komma till användning för att dels ge konsumenten så billiga och bra livsmedel som möjligt, dels skapa bättre förutsättningar för producenten. Forskningsprojektet skall ha uppläggning och inriktning på vilka produktionsformer som vi behöver ta fram för att kunna undvika de problem vi i dag möter inom jordbruksproduktionen, problem som sammanhänger med användningen av gödningsmedel och bekämpningsmedel och de former för djurhållning vi har osv.

En statlig utredning som livsmedelskommittén kan inte ge svar på den sortens frågor. Det står inte heller i dess direktiv. Forskningsprojektets uppläggning skall förhoppningsvis leda till att vi så småningom får en del besked på dessa områden.

Naturligtvis har livsmedelskommittén exakt samma tyngd och berättigande i dag som när den tillsattes. Det är ett väsentligt och viktigt material den utredningen kommer att redovisa. Men förhoppningsvis skall detta forskningsprojekt kunna ge en redovisning så småningom av ett material som gör att vi kan få pröva om andra produktionsformer än dagens behövs inom svenskt jordbruk.

Anf. 70 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! I det föreliggande betänkande från jordbruksutskottet med anledning av den s. k. forskningspropositionen behandlas även en del frågor med anknytning till vattenbruk.

Vattenbruk är den samlande benämningen på fisk-, mussel-, skaldjurs- och algodling. Detta är en näring som starkt expanderar i Sverige. I t. ex. Bohuslän sker just nu en expansion på framför allt musselsområdet. Algodling är också en verksamhet som med all sannolikhet kommer att bli omfattande inom en nära framtid. Vattenbruket är en framtidsnäring som kommer att få stor betydelse för att skapa jobb i framför allt glesbygder. För Bohusläns del har redan näringen fått stor betydelse för sysselsättningen i länets skärgårds- och glesbygdsområden. I dessa områden, där arbetslösheten är mycket hög, är det ont om nya jobb i andra näringar, och förhoppningarna på vattenbruket är stora.

Ulf Lönnqvist talade tidigare här om forskningsinsatser på detta område. Det är bra. Men det räcker inte med bara forskningsinsatser. Det gäller också att vidta åtgärder för att eliminera och minska olika praktiska och byråkratiska hinder.

Beträffande tillståndsprövning för odling av fisk och skaldjur är det av mycket stor vikt att ett förenklat förfarande kommer till stånd. Den i dag både krångliga och ofta kostsamma prövningen främjar inte näringens

framväxt. Ett sådant förenklat prövningsförfarande borde innebära att den som vill ägna sig åt vattenbruk skall kunna ställa sin ansökan till länsstyrelsen som i sin tur gör en samlad bedömning av alla de faktorer som kan påverka lokaliseringen.

När det gäller avgifterna för prövning och tillsyn enligt miljövardslagen är det beklagligt att vi inte tidigare vunnit gehör i riksdagen för en generell befrielse från dessa avgifter när det gäller vattenbruket. Detta avgiftssystem är särskilt inkonsekvent när det gäller musselodlingar. Ur miljösynpunkt kan inga negativa effekter på miljön påvisas. Musslorna lever på växt- och djurplankton som de filterar ur vattnet. Det förekommer alltså ingen som helst tillsats av näring till odlingarna. Tvärtom tar musslorna alltså hand om en del av den näring som finns i vattnet. Det är ju just övergödning som är ett av problemen vid våra kuster. I den mån som det förekommer någon miljöpåverkan från musselodlingarna är det alltså en positiv sådan. Det bör också nämnas att den mängd musslor som berörs är en försvinnande liten del av alla de musslor som finns. Det är ju bara några få tusen ton som odlas jämfört med de hundratusentals ton som finns i naturligt tillstånd i kustvattnen. Det är därför helt orimligt att en sådan verksamhet skall belastas med s. k. miljöskyddsavgifter.

En ny näring som är under uppbyggnad har oftast mycket snäva ekonomiska ramar, och vattenbruksverksamheten är inget undantag. För att stimulera näringens fortsatta framväxt är det viktigt att vattenbruksutövarna ges ökade kreditmöjligheter på fördelaktiga villkor. Detta torde bäst ske genom införande av särskilda vattenbrukslån. Ett annat sätt kan vara att någon av de stödformer som redan finns, t. ex. glesbygdssstödet, ges ökade resurser för att tillgodose vattenbrukets behov.

Både jordbruksministern och utskottsmajoriteten anser att det behövs ytterligare underlag för bedömning av om det finns behov av ytterligare stödformer för vattenbruket. Jag anser för min del inte att det behövs ytterligare utredande på denna punkt – vad som behövs är att pengar ställs till förfogande så att näringen kan utvecklas. Den erfarenhet som redan finns är fullt tillräcklig för att göra detta ställningstagande.

Herr talman! Beträffande fiskeristyrelsens laboratorier har jordbruksministern tillkallat ytterligare en utredare som skall lämna förslag om den framtida organisationen och lokaliseringen. Jordbruksministern har tidigare fört fram tanken på att en viss del av havsfiskelaboratoriet, som i dag finns i Lysekil, kan flyttas till syd- eller ostkusten. Även om utredningen skall komma med sitt förslag redan den 1 augusti, vill jag redan nu slå fast att det inte finns några hållbara skäl som talar för en flyttning av dessa resurser från västkusten. Tvärtom finns det en mängd sakskalet som talar för en fortsatt lokalisering till Lysekil. Med tanke på arbetsituationen i riksdagen skall jag inte närmare utveckla skälen för bibehållande av verksamheten i Lysekil, utan hänvisar till motion 1983/84:2599 där jag tillsammans med Kjell A. Mattsson ingående redovisar dessa skäl.

Låt mig avslutningsvis påpeka att det med hänsyn till bl. a. arbetsmiljöförhållandena är av största vikt att investeringen i havsfiskelaboratoriet

kommer till stånd så snart som möjligt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till centerns reservationer nr 7 och 8 i jordbruksutskottets betänkande.

Anf. 71 KERSTIN ANÉR (fp):

Herr talman! Jag står här som vanligt – sedan 1971 – för att tala för djurens rätt, och i det här sammanhanget för försöksdjurens. Mycket har hänt sedan 1971, och djuren har faktiskt fått det något bättre. Antalet försöksdjur har kraftigt gått ner, och jag hoppas att utskottets optimism är berättigad när man tror att vi i framtiden skall få säkrare statistik om hur många djur som faktiskt går åt. Etiska nämnder bevakar djurens rätt – eller borde åtminstone göra det. Varje år kan man få höra forskare tala om typer av djurförsök som inte längre görs, därför att de numera anses oetiska. Något sådant sades alltså inte för några år sedan om samma försök. Det finns alltså utan tvivel en mängd experiment som pågår i dag, som om några år kommer att ha avskaffats som oetiska.

Men allt detta sker inte av sig självt. Några måste arbeta för det, och arbeta hårt.

De som bevisligen lägger ner mest av ideellt och obetalt arbete på detta är de djurskyddsföreningar som uttryckligen talar för försöksdjurens rätt och mot plågsamma djurförsök. Jag vill därför kraftigt understryka det krav som uttrycks i reservation 1 om de etiska nämndernas sammansättning i framtiden. Jordbruksministern har nyligen i annat sammanhang lovat att de djurskyddsföreningar som jag nämnt icke skall diskrimineras vid tillsättandet av etiska nämnder. Jag är väldigt glad för det, men jag tror att det blir mycket lättare att hålla det löftet om inte antalet ledamöter i nämnderna dras ner alltför mycket. Riksdagen bör uttrycka de krav på regeringen som finns i reservation 1, om inte de etiska nämndernas arbetsmöjligheter skall bli sådana att djurvännerna får alldeles för svårt att göra sig hörda.

Herr talman! I den debatt om djurförsöken som förs både här i riksdagen och på andra håll är det ofta svårt för argumenten att mötas. Det blir en sorts goddag-yxskaft-debatt. Jag kan inte se att det är vetenskapsfientligt att vilja ha bra vetenskap. Jag vill tvärtom säga att det vore bra om forskarnas kreativitet användes bättre än i dag, nämligen till att finna nya effektiva metoder att avlura naturen hennes hemligheter, utan att nödvändigtvis plåga levande varelser under tiden.

Låt mig, som ett enda exempel på vad jag kallar dålig vetenskap, citera en reservation från en av de etiska nämnderna för djurförsök:

”Efter att i ca 13 år ha drogat duvor och råttor och tränat dem att välja rätt sida för drogat resp. odrogat tillstånd, ansöker nu forskaren om att få droga och träna ytterligare 270 djur för att se om ’drogstimuli kräver en annan teoretisk begreppsapparat för sin beskrivning’.

Eftersom det tydligen gått bra att göra dessa experiment i 13 år, och t. o. m. att doktorera på en avhandling rörande droger som signaler för djurs beteenden utan veta vilken ’teoretisk begreppsapparat drogstimuli behöver för sin beskrivning’, är det svårt att förstå varför det nu plötsligt blivit av nöden.

Då jag dessutom starkt betvivlar att dessa djurförsök har någon som helst betydelse för att lösa drogproblemen i samhället, vill jag reservera mig mot nämndens beslut att godkänna försöket.”

Dessa ord kommer från en lekman och är därför givetvis suspekta för det vetenskapliga etablissemanget. Jag skall därför referera vad som skrivs i en amerikansk lärobok från 1977, som handlar om experimentella modeller för psykopatologi.

Där säger författarna att det troligen i all framtid kommer att bli omöjligt att finna användbara djurmodeller för en mängd psykosomatiska och somatiska mänskliga sjukdomar. Men detta hindrar dem inte från att med intresse och entusiasm beskriva en rad former av fysisk och psykisk tortyr på djur – hundar som utsätts för elchocker de inte kan komma undan, för att man skall se om de blir deprimerade av det, och apungar som isoleras från all kontakt och stimulans i brunnsliknande burar och som givetvis blir svårt deprimerade av det, värre ju längre de har suttit där. Hur detta kan förväna någon eller betraktas som ett vetenskapligt framsteg är naturligtvis totalt obegripligt för varje utomstående.

Jag yrkar bl. a. mot den här bakgrunden bifall till reservation nr 2 av John Andersson och Lars Ernestam, som kräver en utredning av djurförsökens relevans för humanbiologiska förhållanden.

Jag vill i detta sammanhang också yrka bifall till reservation 1, på den punkt som gäller avskaffandet av LD 50-tester.

Utskottet är, som det brukar, nöjt med vad regeringen gör för att påverka den nationella och internationella utvecklingen mot ett sådant avskaffande. Jag anser att regeringen bör uppmanas att ta ett ökat ansvar för att bevaka detta arbete.

Den amerikanska federala myndigheten för livsmedel och medicin, alltså motsvarigheten till vår socialstyrelse, arrangerade i november i fjol ett möte med ansvariga myndigheter, industri och forskning, varvid konstaterades att denna amerikanska myndighet, FDA, icke kräver LD 50-tester för att fastställa akut giftighet. Det gör ingen annan amerikansk myndighet heller, med några sällsynta undantag.

Den amerikanska federala miljöförvaltningsmyndigheten, EPA, har också på fråga från 75 kongressledamöter sagt att den tänker upphöra med att kräva LD 50-tester och att den kommer att ta kontakt med OECD för att få sina ändrade bestämmelser internationellt godkända.

Under tiden utför flera läkemedelsföretag i Sverige LD 50-tester, under förberedande av att sådana krävs av myndigheterna, bl. a. i USA. Detta är inte längre med sanningen överensstämmande.

Sverige har alltså allt skyndsamt sluta upp bakom det som USA har bestämt – och som vi hade kunnat vara först med, om den tidigare regeringens initiativ på det här området följts upp. Sverige måste också besluta samt påverka OECD och andra internationella instanser, så att ingen skall kunna skylla på andra länders krav när man utför LD 50-tester. Hur plågsamma dessa tester är och hur många djur som därvid används i onödan hoppas jag att jag inte än en gång behöver tala om vare sig för utskottet eller för kammaren.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 3, 11, 14, 15, och 16 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Nr 166

Torsdagen den
7 juni 1984

---

*Vattenbruk och
forskning m. m.*

Anf. 72 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Långsamt börjar den insikten sprida sig, att försök med levande djur inte bara är etiskt tvivelaktiga utan också vetenskapligt diskutabla. Med det ökande antalet substanser i kemisamhället och det allt starkare och mer komplicerade samspelet mellan deras verkningar kan dessa vetenskapliga brister bli en fara för hälsa och miljö.

Kort uttryckt är djurförsökens brister och irrelevans beroende på följande omständigheter:

Levande varelser utgör komplicerade organismer. Det är ett faktum som i alla experiment av mer subtil natur inför ett starkt element av nyckfullhet och variation, vilket när det gäller djur helt enkelt inte kan vare sig mätas eller förutses.

Levande djur uppvisar både genetiskt och i sina miljöanpassade funktioner vanligen mycket olikartade reaktioner jämfört med människor. Deras toleransnivåer, graden av bakgrundspåverkan innan experimentet görs, deras livslängd och deras vana vid exposition för omgivningssubstanser är vanligen helt annorlunda än vad som gäller för människor. Hit hör också det enkla faktum att försöksdjuren i regel inte ens tillhör de högre djurarter som ur biologisk utvecklingsynvinkel står någorlunda nära människan.

Som särskilt uppenbart framstår det vetenskapligt stötande i att dra slutsatser när det gäller psykiska reaktioner på kemiska ämnen. Förutom att djurens högre nervsystem kvalitativt sett är helt olika människans är djurens sätt och förmåga att bygga psykiska strukturer i grunden olika – olika intill ojämförbarhet.

Det krävs, för de farliga och komplicerade problem som forskningen i kemisamhället ställs inför, helt andra metoder. Man måste kunna renodla experimenten, abstrahera från ovidkommande faktorer. Man måste garantera noggrann kvantitativ mätbarhet för påverkansgrad och påverkansnivåer. Djurförsök saknar teoretiska och praktiska förutsättningar att uppfylla sådana krav. Därför bör man – och det är hög tid – utreda deras allmänna vetenskapliga relevans. Riskerna för misstag i det moderna kemisamhället kan eljest komma att stå oss dyrt.

Det finns ett särskilt skäl att uppmärksamma allt detta just nu. Utskottet bedyrar visserligen sitt intresse för alternativa försöksmetoder, men vi vet också att det finns krafter i rörelse för att utöka djurförsöken. Det finns t. o. m. de som hävdar – i en aktuell utredning, som snart kommer att presentera sitt slutbetänkande – att man just för att skydda oss mot de ökande farorna och problemen i kemisamhället måste utöka djurförsöken och som aktivt förespråkar detta. Detta är något man bör se upp med.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 2. Jag yrkar också bifall till reservation 13, som innehåller krav på inrättande av en forskningsstation för skogsmiljöproblem i Ronneby.

Jordbruksutskottet skriver visserligen i sin kommentar till det kravet att

naturvårdsverket genom propositionen har fått i uppdrag att tillsammans med alla berörda organ planera för framtiden när det gäller den här typen av forskning. Vet man något om svensk förvaltning, kan man emellertid räkna med att det kommer att gå många år innan vi får se några resultat av detta uppdrag. Det hade därför varit bra – inte minst med tanke på situationen på skogsmiljöområdet just i Blekinge – om man redan nu hade kunnat få fram en inriktning att det åtminstone skall organiseras en ordentlig materialinsamling och ordentliga studier i den intressanta och problematiska del av den svenska skogsmiljön som Blekinge ju erbjuder. Jag tror att det hade inneburit både en tidsvinst och en vetenskaplig vinst om så hade kunnat ske.

Blekinge är ju också ur andra synpunkter än när det gäller skogsdöden en drabbad landsända, och jag vill sluta med att just i egenskap av Skåneriksdagsman konstatera att det är beklagligt att hela denna landsända med sina många svåra ekonomiska och miljömässiga problem – i synnerhet kanske när det gäller högre utbildning som har anknytning till forskning, men även i andra avseenden – alltför mycket hamnar vid sidan om i svensk regionalpolitik.

Anf. 73 LISBET CALNER (s):

Herr talman! Jag tar till orda i anledning av motion nr 1034, skriven av Kurt Hugosson, Inga-Britt Johansson och av mig. I fjärde att-satsen begär vi att havsfiskelaboratoriet genom samarbete med Kristinebergs marinbiologiska station – båda belägna i Lysekil – skall kunna få möjligheter att fortsätta sin verksamhet i Lysekil.

I proposition nr 10, Svensk havsresursverksamhet, föreslår jordbruksministern att en utredning skall tillsättas föra att studera frågan närmare, på grund av att det fortfarande råder osäkerhet om hur den framtida utformningen av fiskeristyrerelsens laboratorieverksamhet bör vara.

Motiveringarna och skälen till osäkerheten – vilka vi motionärer inte håller med om, eftersom vi är säkra på att den bästa platsen för den aktuella verksamheten är Lysekil – finns uppräknade såväl i propositionen som i utskottets betänkande. Jag hänvisar till och rekommenderar en läsning av dessa skrifter.

Eftersom utredningen redan är tillsatt, finner utskottet icke skäl föreligga för riksdagen att under pågående utredningsarbete göra något uttalande om den här frågan och avstyrker således motionen, något som vi motionärer accepterar i detta läge.

Herr talman! Jag vill ändå tala om varför vi tycker att havsfiskelaboratoriet skall ligga kvar i Lysekil.

Ett skäl är att det redan ligger där. I den fysiska riksplaneringen på 1970-talet betecknades Gullmarsfjorden som ett område av riksintresse för bl. a. den vetenskapliga och kulturella naturvården. Den 21 mars 1983 fastställde länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län Gullmarsfjorden som naturvårdsområde. Syftet är bl. a. att i kombination med andra åtgärder bevara Gullmarsfjorden som ett marinbiologiskt värdefullt referensområde för vetenskaplig forskning samt att slå vakt om Gullmarsfjordens betydelse som

reproduktions- och uppväxtområde för åtskilliga värdefulla fiskarter.

I konsekvens med detta har de fem kommunerna runt Gullmarsfjorden gjort stora ekonomiska åtaganden för t. ex. avloppsrening och bebyggelse. Regionalpolitiska skäl finns naturligtvis, men eftersom jag förutsätter att de är väl kända för kammaren anför jag inga dylika här och nu. Jag vill bara konstatera att "visst finns de med i huvudet på en f. d. kommunalpolitiker". Men här tycker jag att sakskalet för var forskningslaboratoriet från rationell havsforskningssynpunkt skall ha sitt säte är tillräckliga.

I Lysekil finns således rent vatten. Rent vatten är nödvändigt om man vill göra experiment med fisk och skaldjur samt miljövårds- och redskapsundersökningar. Man slipper t. ex. stora investeringar i saltvattenreningsverk och vattenledningar. I Lysekil finns salt vatten, som ju också är en tillgång för havsforskningen – för att inte säga nödvändigt!

Gullmarsfjorden erbjuder för svenska förhållanden mycket goda möjligheter att studera marina organismer. Det är också det historiska skälet till att så många havsanknutna laboratorier lokaliserats till Lysekilsområdet. Vid sidan av de två stora havsforskningsinstitutionerna, havsfiskelaboratoriet och Kristinebergs marinbiologiska station, bedrivs verksamhet vid de marinbiologiska stationerna på Klubban i Fiskebäckskil och på Stora Bornö längre in i fjorden. Tillsammans utgör dessa en för Sverige unik koncentration av havsforskningsresurser. Dessutom bedrivs ett nära samarbete med berörda institutioner inom högskolan i Göteborg, liksom med internationell fiskeriforskning, främst då genom Internationella havsforskningsrådet och bilateralt med Norge och Danmark.

Gullmarn är Sveriges enda egentliga tröskelfjord. Innebörden av det är att det innanför den s. k. tröskeln finns en djuphåla, som är 120 meter djup. Tröskeln gör att den normala vattencirkulation som en fjord utsätts för förhindras, varför en flora och fauna liknande djuphavsförhållanden har utvecklats där. Följaktligen kan man i Gullmarn bedriva studier av samma flora och fauna som ute i Västerhavet, men med den avgörande fördelen att studieplatsen finns alldeles intill laboratoriet. Denna tillgänglighet finns inte någon annanstans i Sverige – om ens i världen.

Utanför Lysekil, i Skagerrak, finns nästan alla de marina arter som över huvud taget fiskas i Sverige. På syd- och östkusten finns endast ett fåtal fiskar i den totala svenska havsfaunan. En lokalisering till Lysekil innebär att man är nära den svenska havsfaunan där den är som rikast.

Herr talman! Ännu många fler skäl och motiveringar för en lokalisering till Lysekil finns dokumenterade i såväl utredningar av kommunen som av personalorganisationerna vid de båda laboratorierna. Och vid tidigare behandling av andra att-satsen i vår motion framfördes här i kammaren ytterligare argument, som stöd för vårt ställningstagande.

Herr talman! Av det anförda hoppas jag att det har framgått att min bestämda uppfattning är att västkusten bör vara och utvecklas till havsforskningens centrum i Sverige.

I detta anförande instämde Kurt Hugosson och Inga-Britt Johansson (båda s).

Torsdagen den
7 juni 1984

*Vattenbruk och
forskning m. m.*

Anf. 74 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Då Elving Andersson redan på ett förtjänstfullt sätt har kommenterat utskottets behandling av fyra av de sex problemområden avseende vattenbruk som jag aktualiserat i motionerna 1983/84:510 och 511, finns ingen anledning att belasta vare sig kammarens protokoll eller tiden med ytterligare argumentation på de punkterna. Jag nöjer mig därför med att kort understryka behovet av tvärvetenskaplig forskning och fiskhälsokontroll. När det gäller bekämpningen av fisksjukdomar säger utskottet litet sangviniskt: Visst, det är väldigt betydelsefullt att man kommer till rätta med detta. Men så nöjer man sig med att säga att det bör ankomma på odlarna själva att ta initiativ i den riktningen.

Jag skulle vilja fråga: Vad tror ni hade hänt med yngelrötan som drabbade bina, om inte samhället hade tagit initiativ? Vad tror ni hade hänt med salmonellainfektionerna, om man skulle ha väntat passivt på att de som drabbades själva skulle ta initiativ till att lösa problemet? Man kan inte lösa sådana frågor utan att samhället ställer resurser till förfogande.

När det gäller tvärvetenskaplig forskning nöjer jag mig med att citera vad styrgruppen för vattenbruk i dessa dagar har skrivit när man redovisar en av sina sista publikationer: "Det måste dock beklagas att idén om en sammanhållande, tvärvetenskaplig forskning ej funnit gehör i Sverige. I flera länder som t. ex. Norge, Kanada samt inom EG har just en sådan satsning getts hög prioritet.

Utvecklingen av vattenbruket i Sverige kommer ej att få det stöd som kommer att bli fallet i andra länder. För närvarande pågår en dynamisk utveckling där nya metoder och idéer provas. Förutom satsningen på laxfiskar är arter som torsk, rödspätta, piggvar och tunga aktuella. Bland kräftdjuren är flera sötvattensarter attraktiva. Men även hummerodlingar är aktuella bl. a. för odling av hummer för utsättning, som på sikt skall förstärka det naturliga beståndet.

Satsningarna i Sverige är att betrakta som försiktigt avvaktande."

Jag måste tyvärr göra samma konstaterande.

Jag tänker inte utmana kammaren genom att gå emot ett enigt utskott, men jag får återkomma till dessa frågor i sinom tid.

Anf. 75 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Ytterligare några ord om lokaliseringen av fiskeristyrelsens havsfiskelaboratorium:

Om det ligger allvar i de tankar som sägs förekomma hos regeringen om att flytta verksamheten från västkusten till ost- eller sydkusten, är det beklagligt. Kenth Skårvik och jag har i motion 1983/84:2351 framfört att vi trots att fisket i Östersjön ökat har en betydande del kvar i vattnen utanför västkusten. Ur fiskets synpunkt, ur marinbiologisk synpunkt och av arbetsmarknadsskäl bör man bibehålla verksamheten i Lysekil. Jag vill också framhålla de personalpolitiska skälen, som är synnerligen starka, för att man skall skrinlägga alla planer på omlokalisering.

Den tillsatta utredningen må arbeta, men jag förutsätter att man ändå bibehåller havsfiskelaboratoriet i Lysekil.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om bostadsutskottets betänkande 31.)

Anf. 76 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 45 om forskning.

Teknisk forskning och energiforskning

Anf. 77 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Av regeringens förslag i propositionen om forskning behandlar näringsutskottet i sitt betänkande nr 45 främst de förslag som gäller styrelsen för teknisk utveckling, STU, och energiforskning. Vidare behandlas också budgetpropositionens förslag i vad avser processutveckling i Ranstad. Min kollega Per-Richard Molén kommer i ett senare anförande att redovisa våra synpunkter på energiforskningsdelen, medan jag i detta anförande skall kommentera STU-frågorna och forskningen i Ranstad. Men först skall jag redovisa några grundläggande principiella synpunkter ur moderat näringspolitisk synvinkel.

Det svenska näringslivet besitter en omfattande teknisk och ekonomisk kompetens. Många företag tillhör de främsta på världsmarknaden inom sina resp. områden. Det är mycket angeläget att ytterligare utveckla den framtidskridande delen av näringslivet. Här finns stor skicklighet och stort kunnande. Den utvecklingskraftiga delen av näringslivet måste bli större.

Sverige måste behålla sin framskjutna plats inom industriell teknisk utveckling. Företagens forsknings- och utvecklingsverksamhet skall understödjas, bl. a. genom att de av socialdemokraterna avskaffade FoU-avdragen återinförs. Skatte- och valutaregler måste, som Rune Rydén nyss mycket riktigt påpekade, förändras så att bl. a. utländska forskares verksamhet vid svenska företag och läroanstalter underlättas.

Av avgörande betydelse för viljan att satsa på forskning och utveckling är det näringspolitiska klimatet i vårt land. Exempelvis den senaste höjningen av förmögenhetsskatten får närmast förödande verkningar. En attack på skattekomplexet och ett undanröjande av fondsocialismen är mycket angelägna åtgärder för att förbättra innovationsklimatet i vårt land.

För svensk industri är det en livsnödvändighet att kunna följa den internationella forskningen och snabbt anpassa och vidareutveckla sin produktionsapparat till produkter och metoder framtagna i andra länder. Det är därför viktigt att vi vid sidan av en bred och även djup grundforskning vid våra universitet och högskolor har forskningsinstitutioner – privata eller halvstatliga – som ligger väl framme på olika områden. Det är minst lika angeläget att det internationella utbytet underlättas genom att den svenska

forskningen får ekonomiska förutsättningar att betala utländska forskare marknadsmässiga löner när de arbetar i Sverige. Det svenska skattesystemet – med sina höga marginalskatter – är ett i det närmaste oöverstigligt hinder för att knyta utländska forskare till oss. Här måste omedelbara åtgärder vidtas, om inte svenskt näringsliv skall komma på efterkälken eller – vilket redan skett i några fall – flytta hela eller delar av sin forskningsverksamhet utomlands.

En viktig förutsättning för ett långsiktigt FoU-arbete inom företagen är en tillfredsställande lönsamhet. Om de tillgängliga finansiella resurserna krymper i ett företag är det sannolikt att de mest långsiktiga aktiviteterna först får stryka på foten, varigenom den bas som företagen skall stå på i framtiden försvinner. De skatter och andra pålagor som den socialdemokratiska regeringen under kort tid lagt på företagen begränsar deras möjligheter att anslå medel till forskning och utveckling.

De mindre företagen spelar en mycket viktig roll för teknikförnyelsen i industrin. Detta gäller i första hand de företag som startas för att exploatera ny teknik. Etablering av nya högteknologiföretag har ökat i Sverige, men brist på riskkapital kan dock göra det svårt för företagen att utvecklas. Tillkomsten av speciella riskkapitalföretag och OTC-listan har visserligen underlättat kapitalanskaffningen, men ett nytt skattesystem med lägre marginalskatter samt ändrade regler för kvittning av underskott i en förvärvskälla mot överskott i en annan förvärvskälla är angelägna åtgärder för att öka utvecklingsinsatserna hos de mindre industriföretagen.

Regeringens omotiverade åtgärd att avskaffa de särskilda forskningsavdragen kommer att allvarligt försämra industrins möjligheter att expandera sin FoU-verksamhet. Vi moderater anser det ytterst angeläget att de särskilda forskningsavdragen, som nu börjar införas i allt fler industriländer, ånyo kan komma företagen till del.

Selektivt FoU-stöd leder ofta till felinvesteringar och misshushållning med tillgängliga FoU-anslag. Selektiva stöd från STU, Industrifonden m. fl. organ är mindre lämpliga än det generellt verkande särskilda FoU-avdraget. Ansökan om och fördelning av stöd är samhällsekonomiskt dyrbart, bl. a. genom att projekten försenas jämfört med om tillräckliga finansiella resurser kunde avsättas direkt inom företagen. Riskerna är uppenbara att man bara premierar "säkra" projekt, dvs. sådana som är tillräckligt konkreta och konventionella för att kunna beskrivas för och bedömas av utomstående. Vi anser att det särskilda FoU-avdraget skall återinföras och finansieras genom neddragning av de resurser som tilldelas Industrifonden, STU och de regionala utvecklingsfonderna.

STU har emellertid gjort en värdefull insats genom att finansiera verksamhet inom flera nya tekniska områden. STU:s anslag har i stor utsträckning fått fylla tomrummet efter det tekniska forskningsråd som en gång fanns. Därmed har dock bedömningen av forskningsprojekt i mindre grad kommit att göras av forskare.

Ett nytt forskningsinriktat organ inom STU föreslås nu inrättas. Enligt propositionen om forskning skall stöd till forskningsprojekt om sammanlagt

20 milj. kr. i framtiden avgöras *efter rekommendation* från detta forskarsammansatta råd med en från STU fristående huvudsekreterare.

Rådets uppgift förutsätts alltså bara vara rådgivande. Dessutom utgör 20 milj. kr. endast en liten del av STU:s anslag till forskning. Det vore enligt vår uppfattning en styrka om huvuddelen av anslagen till teknisk forskning i stället fördelades av ett forskningsråd.

Den konstruktion med ett speciellt organ inom STU som regeringen har föreslagit bör därför – som vi anför i reservationen nr 1 – ersättas med att ett självständigt tekniskt forskningsråd inrättas för att i STU:s ställe fördela medel till teknisk grundforskning. Regler för sammansättning, arbetsformer etc. bör svara mot dem som gäller för redan befintliga forskningsråd.

Finansieringen av forskningsarbetet inom teknisk fakultet sker i dag i alltför hög grad över STU. Dels låser detta STU:s resurser, dels innebär det onödiga kostnader och problem när forskningsanslag som automatiskt borde vara tillgängliga för institutionerna måste sökas externt. Det vore avgjort bättre om dessa forskningsmedel gick över utbildningsdepartementets anslag. Medel till det av oss föreslagna rådet, 70 milj. kr., bör sålunda, som vi beräknar i reservationen nr 3, anvisas under denna huvudtitel.

STU har expanderat kontinuerligt sedan starten 1969. En översyn av STU:s verksamhet genomfördes i slutet av 1970-talet. STU:s administrationskostnader, även som andel av totalbudgeten, har fortsatt att öka och överstiger nu motsvarande kostnader inom t. ex. de naturvetenskapliga och medicinska forskningsråden. En ny översyn av STU:s organisation och verksamhet är därför motiverad.

Bildandet av ett fristående tekniskt-vetenskapligt forskarråd enligt vårt förslag aktualiserar dessutom hur den resterande delen av STU:s verksamhet skall organiseras.

Under delprogrammet Industriservice anslås via STU medel för diverse regionalt anknutna projekt. Huvuddelen av denna verksamhet skulle kunna utföras av fristående konsultbolag eller av näringslivets egna branscher och regionala organisationer. Projekten saknar den direkta anknytning till allmän forskning och teknikutveckling som bör finnas om finansiering med offentliga anslag skall vara motiverad.

Dessa synpunkter följer vi upp i reservation 8. Den översyn som vi nu utan dröjsmål vill få till stånd skall syfta till att STU klart skall skiljas från de frågor som gäller teknisk grundforskning och att verkets roll i förhållande till industrin skall vara stödjande – icke styrande!

I propositionen uttalar industriministern att statens finansieringsandel för kollektiv forskning skall dras ned till 40 %. Under ärendets beredning i utskottet har Industriförbundet i en skrivelse påpekat att det blir de mindre företagen som riskerar att förlora mest på denna förändring. Detta är ett allvarligt memento för statsmakterna. Liksom folkpartiet anser vi att en i princip lika fördelning av finansieringen mellan staten och industrin bör vara regel även i fortsättningen – detta anför vi i reservation 10. Denna ordning har också rekommenderats av STU och svarar bättre mot de hävdvunna regler som finns på detta område.

Nr 166

Torsdagen den
7 juni 1984

*Teknisk forskning
och energiforskning*

Torsdagen den
7 juni 1984

*Teknisk forskning
och energiforsk-
ning*

På ytterligare en punkt har vi riktat kritik mot medelsfördelningsprinciperna bland propositionsförslagen. Det gäller medel till flygteknisk forskning. I reservation 7 understryker vi det nära samband som det även talas om i propositionen, nämligen mellan den civila och den militära flygtekniska forskningen. Detta motiverar att medelsfördelningen för denna sektor i sin helhet sker på departemental nivå. Regeringen kan därvid utnyttja de experter som finns hos olika instanser och sålunda få bästa möjliga underlag för de komplicerade bedömningar som det kan bli fråga om.

På alla dessa punkter som jag nu tagit upp bör alltså riksdagen uttala sig för avvikelser från de organisatoriska riktlinjerna i propositionen.

Till sist skall jag ta upp frågan om forskningsverksamheten vid Ranstadsverket, där utskottsmajoriteten förordar en avvikelse från vad regeringen har föreslagit.

Det utvecklingsarbete som hittills har bedrivits vid Ranstadsverket innebär bl. a. att förgasningsprocesser har studerats för utvinning av oljeinnehållet i alunskiffern. Vidare har utvinning av metaller bearbetats med hydrometallurgiska processer. Inom båda dessa områden har vid Ranstadsverket kommit att utföras banbrytande insatser inom för Sverige nya teknikområden under uppbyggande av en unik kompetens.

Med hänsyn till denna utveckling och det faktum att staten hittills har lagt ned drygt en halv miljard kronor i Ranstad, kan det inte anses rimligt att skingra de anläggningstillgångar, den tekniska expertis, kompetent personal och resurser i övrigt som byggts upp under en följd av år.

EK 81 anser att staten inom ramen för tillgängliga energiforskningsmedel bör stödja ett fortsatt utvecklingsarbete när det gäller s. k. slaggande förgasning för utvinning av fossilt bränsle och att staten inom ramen för tillgängliga mineralforskningsmedel bör stödja fortsatta rekultiveringsförsök i Ranstad.

Det är angeläget att nödvändiga medel reserveras för uppföljning och utvärdering. Stora miljövinster för landet kan här finnas att hämta genom fortsatt utveckling av denna teknik.

Näringsutskottet anser att de befintliga resurserna i form av anläggningar och kompetens som finns vid Ranstadsverket bör utnyttjas för fortsatta forsknings- och utvecklingsinsatser. Denna uppfattning ligger helt i linje med vad riksdagen uttalade som sin mening till regeringen för omkring ett år sedan.

Utskottet anser därför, till skillnad från energiministern, att en viss forsknings- och utvecklingsverksamhet inom området förgasning bör drivas vidare under åtminstone den närmaste treårsperioden. Inom området vätkemisk metallutvinning torde en fortsatt verksamhet kunna bedrivas med klart affärsmässiga utgångspunkter. Vidare har bolaget att förvalta vissa fastigheter.

Ett enhälligt utskott fastslår att staten har ett långsiktigt ansvar för återställningsarbetena i Ranstad. Jag vill i det sammanhanget understryka detta och samtidigt upprepa vad jag flera gånger tidigare anfört i motioner och här från talarstolen, nämligen att verksamheten skall tillgodose alla de

krav som naturvårdsmyndigheterna ställer. Ett oeftergivligt krav är att förhindra påverkan av Hornborgasjön. Enbart den aspekten motiverar, herr talman, ett statligt forskningsengagemang i området under lång tid framöver.

Det är sålunda med tillfredsställelse som jag konstaterar att utskottsmajoriteten har kommit fram till att riksdagen nu skall begära av regeringen att den verkar för en fortsättning av verksamheten vid Ranstad i enlighet med vad näringsutskottet har anfört i sitt betänkande.

Herr talman! Jag ber därför att på denna punkt få yrka bifall till utskottets hemställan. I övrigt yrkar jag bifall till samtliga moderata reservationer som fogats till näringsutskottets betänkande 45.

Anf. 78 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 45 om forskning behandlar två stora forskningssektorer, nämligen STU och energiforskning. Tidsperspektivet är tre år. Det är inte möjligt att på 15 minuter göra en fullständig och rättvisande genomgång av betänkandet och de olika meningar som framförs, utan det blir ett axplock som förhoppningsvis skall stämma väl med den heltidsbild som en mer inträngande analys skulle ge. Forskning och utveckling är något av ett roder, med vilket vi efter bästa förmåga söker styra mot en så positiv framtid som möjligt.

Alla vill vi genom forsknings- och utvecklingsarbete skaffa oss den kunskap som behövs för att göra de rätta förändringarna och därmed skapa en god utveckling.

Självfallet kommer de politiska målen och partiernas olika ideologiska synsätt att prägla de konkreta ställningstagandena.

Det är inte svårt att i centerns reservationer spåra en stark vilja till decentralisering, hushållning och effektivisering i samklang med det ekologiska system som vi lever i. Flertalet av de 31 reservationer som har fogats till betänkandet kan härledas till politiska åsiktsskillnader, där centralisering står mot decentralisering och varsamt brukande mot ett mera påtagligt förbrukande.

Herr talman! Jag har velat göra detta enkla konstaterande för att fästa uppmärksamheten på att reservationerna inte i så hög grad följer höger-vänster-skalan utan mer de olika värderingar jag här skisserat.

När det gäller STU:s verksamhet så stöder centern utskottsmajoriteten i förslaget att en teknisk forskningsrådsfunktion inrättas. Moderaterna vill här gå längre och inrätta ett fristående forskningsråd. Vi i centern anser att det finns övertygande skäl för att här skynda långsamt. Inget har framkommit som motsäger att den tekniska forskningsrådsfunktionen inom STU skall få avsedd positiv effekt.

När det gäller resurstilldelningen till STU så har centern med oro konstaterat den minskade tilldelningen av resurser till stöd för teknisk utveckling hos de mindre företagen. Enligt centerns uppfattning är detta ett av STU:s viktigaste verksamhetsområden, som har stor betydelse för näringslivets utveckling och möjligheterna att nå målsättningen arbete åt alla. Det är i första hand i de små unga företagen som de nya arbetstillfällena

skapas. Vi i centern föreslår därför att 50 miljoner per år flyttas från industrifonden till STU för att något förstärka STU:s resurser på detta område. Vi beklagar att inget annat parti förstått eller velat förstå vikten av denna åtgärd.

Den praktiska tillämpningen har visat att storföretagen sällan utnyttjar lånemöjligheterna hos STU utom i de fall ett projekt inte når mognad och lönsamhet. I en tid med knappa resurser anser vi i centern att man måste ta konsekvenserna av detta och enbart erbjuda det stöd som företagen i regel efterfrågar, nämligen en projektförsäkring. Majoriteten har inte velat följa med ända fram, utan stannar för att bibehålla lånemöjligheterna parallellt med den nya formen av projektförsäkring. Vi tror att det i praktiken kommer att visa sig att centerns linje är den enda riktiga.

När det gäller den kollektiva forskningen så har centern inte motsatt sig en successiv övergång till att kostnaderna fördelas med 40 % på staten och 60 % på företagen. Utskottsmajoriteten, i vilken vi ingår, är enig om att övergången måste ske i sådan takt att inte värdefull forskning försenas eller över huvud taget inte kommer till stånd. Vi beklagar att vi inte fick med oss utskottsmajoriteten på att flytta över pengar från industrifonden för att ge STU de resurser som krävs för det varsamma agerande i denna fråga som utskottet förutsätter.

Herr talman! Jag övergår nu till energiforskningsprogrammet. Centern kan inte acceptera den nedskärning av energiforskningsprogrammet som regeringen föreslår. Det är framför allt på energianvändningssidan som vi i centern anser det synnerligen angeläget att ökade resurser sätts på forskning och utveckling. Vi är övertygade om att ekonomisk tillväxt förutsätter en allt effektivare energianvändning och en stadigt minskad tillförsel av energi. Denna bestämda slutsats grundar vi på det förhållandet att en uppgång i världsekonomin baserad på ständigt ökad energitillförsel kommer att förkvävas i olösliga miljöproblem och att en ökad energianvändning medför ökade energipriser, som också kommer att motverka eller förhindra en tillväxt.

Centern föreslår en höjning av anslagen till forskning och utveckling med drygt 400 miljoner under treårsperioden. Vi kan göra detta inom ramen för de avgifter som tas ut i dag. Huvuddelen av den ökade satsningen går till energianvändning för bebyggelse. Det är fullt möjligt att under en tioårsperiod i det närmaste halvera energianvändningen för bebyggelse jämfört med den användning vi hade 1980. Jag talar då om energi i form av bränsle och elström. Den solenergi och övrig naturvärme som inte är med i dagens energibalans är inte heller medräknad i den tänkta energibalansen i början på 1990-talet.

Energianvändning för transporter och samfärdsl är ett annat område som centern prioriterar. Vi måste snabbt komma till rätta med bilarnas stora utsläpp av bly och kväveoxider. Centern har i flera olika sammanhang under detta riksmöte redovisat tunga argument för att underlätta övergången till blyfri bensin och katalytisk rening av bilavgaserna genom att 5-10 % etanol blandas in i bensinen. Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk för att åter

räkna upp alla argument för en omfattande produktion av etanol, baserad på inhemska jordbruksråvaror, men konstatera att det får effekter inte bara för miljö och försörjningstrygghet utan i hög grad också för ökad sysselsättning och förbättrad ekonomi.

Centern har under flera år pläderat för en kraftfull satsning på solenergi. Vi har mött en begränsad förståelse från socialdemokrater och moderater. Ändå kan vi visa på en mycket intressant utveckling när det gäller plana solfångare. I en krympande värmemarknad är det ytterst angeläget att de energislag som hör framtiden till redan nu får en reserverad plats. Annars kommer vi genom kostbara investeringar i gårdagens teknik att förhindra en positiv utveckling. En konsekvent satsning på i dag bästa tillgängliga teknik för plana solfångare och årslagring av solenergi skulle inom en tioårsperiod vara en mycket lönsam "solskenshistoria".

Jag är medveten om att många anser att vi i centern är alltför optimistiska när det gäller solenergin. Det var samma visa när vi pläderade för värmepumpstekniken 1980/81 och sade att den kunde ge lika mycket som den tänkta kolintroduktionen under 1980-talet. Ingen ville tro oss. Värmepumparna har dock fått sin chans. Utvecklingen har visat att centern hade rätt. Det kommer att bli samma sak när det gäller solenergi, om den får sin chans. Men tyvärr finns det starka krafter som vill förhindra detta. Min förhoppning är att sakargument och förnuft skall vinna, och då kommer centern återigen att få rätt.

Biomassa är bildligt talat konserverad solenergi. Det är en värdefull tillgång med ett vitt användningsområde. Vi i centern menar att det är viktigt med ett samlat och långsiktigt grepp om forskningen avseende biomassa.

Torven är en inhemsk energitillgång, men torvbrytning och eldning med torv är inte någonting som är problemfritt ur miljösynpunkt. Detta är motivet för att centern vill satsa mer resurser på att utveckla vyrmetanmetoden. Biotekniken är på snabb frammarsch. Vyrmetanmetoden bygger på principen att miljarder bakterier hjälper oss att frigöra torvens energi i miljövänlig metangas. Vi behöver inte gräva och störa djur- och växtliv. Vi kan få en utmärkt råvara för tillverkning av drivmedel, t. ex. syntetisk bensin.

I skuggan av ett alltför stort kärnkraftsprogram och utvecklingshinderande elöverskott seglar vindkraftsutvecklingen i motvind. Vi i centern anser det viktigt att vindkraftsteknikens utveckling drivs med kraft. Även om det har en begränsad betydelse för vår energiförsörjning under de närmaste åren, är det ur industriell synpunkt viktigt att Sverige är med vid vindkraftens frontlinje. Hade vi inte haft en reasituation för elström, skulle det även rent kommersiellt ha varit mycket intressant redan nu.

Det finns enligt centerns uppfattning goda skäl att stimulera byggandet av små vindkraftverk. Dessa bör få samma stöd som små vattenkraftverk. Den småskaliga produktionen har flera fördelar. Därmed ökar vår försörjningstrygghet, och ägandet och det tekniska kunnandet sprids. På sikt kan det bli en sund konkurrensfaktor.

Enligt centerns uppfattning finns det ingen anledning att satsa forskningspengar på kärnkraften i större utsträckning än vad som krävs för att begränsa

Torsdagen den
7 juni 1984

*Teknisk forskning
och energiforsk-
ning*

säkerhetsriskerna vid drift beträffande den kärnkraft som vi i enlighet med folkomröstningen skall ha kvar till år 2010 samt på forskning kring avveckling och slutförvar. Dessa forskningspengar skall dock i sin helhet tas ur kärnproduktions och inte belasta de anslag som vi i dag diskuterar.

Moderaterna tycks helt ha fångats av kärnkraftens i och för sig fascinerande teknik, liksom människor en gång i tidernas begynnelse var fångna av tanken att bygga ett torn till himmelen – Babels torn. Liksom det för våra anfäder inte kom något gott ur deras strävan att bygga ett torn till himmelen, kommer inte heller vi att ha några fördelar av försöken med att – bildligt talat – flytta ned solen på jorden.

Herr talman! Det finns endast en säker kärnkraftsreaktor som vi kan dra nytta av, och det är solen. Vår Herre sköter om den reaktorn och svarar för såväl drift som slutförvar.

Vår mänskliga uppgift är att ta till vara den fina energi som solen ger oss tusenfalt mer än vi behöver. Det är en långt enklare, men inte mindre stimulerande, uppgift än att bygga nya kärnkraftssolar på jorden. Nyttjandet av solenergin står i samklang med naturen, men kärnkraften är ett våldförande på naturen. Inget parti som vill visa rimligt ansvar för kommande generationer kan se kärnkraften som framtidens energi.

Det är ett enigt utskott som stryker under vikten av att staten tar sitt fulla ansvar för återställningsarbetena i Ranstad. Vi i centern noterar med tillfredsställelse att utskottet därmed helt sluter upp bakom den linje som redovisas i centermotionen 1038. Saken blir inte sämre av att utskottet har konstaterat att regeringen har precis samma uppfattning. Det är då ganska logiskt att inte några ytterligare åtgärder behövs med anledning av vad som sägs i denna del av motionen.

När det gäller processutvecklingen i Ranstad kör däremot utskottsmajoriteten hänsynslöst över både regeringen och verkligheten. Det är faktiskt mycket anmärkningsvärt att utskottsmajoriteten inte har tagit någon hänsyn till realiteter. Man har helt hängett sig åt ett olyckligt önsketänkande.

Herr talman! Jag vill därför speciellt yrka bifall till centerns – och regeringens skulle man kunna säga – reservation nr 30 i det betänkande som vi nu behandlar.

Vi i centern vill självfallet så långt som möjligt utnyttja de resurser som lagts ned i Ranstad. Därför kräver vi i reservation 31 att frågan om alternativ användning av Ranstad utreds. Vi pekar bl. a. på vikten av att utnyttjandet av i området ingående skogs- och åkermark aktiveras. Det enhälliga beslutet om återställning och reparation av de skador som uppstått i Ranstad borde i logikens namn utgöra en gemensam grund för den utredning som centern föreslår. Men utskottsmajoriteten är fixerad vid en död teknik, som kommer att få negativa effekter för miljö och natur.

Vi i centern noterar med tillfredsställelse ett par andra framgångar. Ett enigt utskott betygar vikten av en fristående utvärdering av det statliga stödet till forskning och utveckling på energiområdet. Det är ett förnuftigt beslut som utskottet föreslår att riksdagen skall fatta. Energiforskningsnämnden garanteras oförändrade verksamhetsmöjligheter under den kommande

treårsperioden. Jag hoppas att regeringen tar justeringen av dess förhastade och dåligt underbyggda förslag i denna fråga med jämnmod och fullföljer intentionerna i utskottets skrivning, fullt ut.

Jag vill också till riksdagsprotokollet notera utskottets positiva behandling gengastekniken. Det är tillfredsställande att utskottet förutsätter att ytterligare resurser för denna utveckling skall kunna frigöras.

Herr talman! Det finns självfallet mycket mer i näringsutskottets betänkande om forskning som borde belysas och kommenteras. Men med hänsyn till kammarens arbetssituation skall jag avsluta detta anförande med att yrka bifall till alla reservationer i detta betänkande där P.-O. Erikssons och mitt namn finns med.

Anf. 79 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

Anf. 80 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Det svenska energisystemet genomgår f. n. en kraftig omvandling. I de riktlinjer för energipolitiken som riksdagen antog våren 1981 angavs som mål att användningen av olja skulle minska med 12 miljoner ton per år fram till år 1990. Den utveckling som skett sedan detta beslut togs pekar i riktning mot att målet också kommer att nås. Förverkligandet av 1981 års beslut kan dock bara betraktas som en etapp på vägen. Ytterligare åtgärder blir nödvändiga på 1990-talet för att bringa ned oljeberoendet till ännu lägre nivå.

Vidare har riksdagen beslutat att kärnkraften skall avvecklas år 2010 samt att ingen av de fyra orörda huvudälvarna i Norrland skall byggas ut för energiproduktion.

Som också påpekades i regeringens proposition inför 1981 års beslut innebär detta sammantaget att vi i början av 2000-talet måste basera vår energiförsörjning på sådana energikällor som f. n. används marginellt eller inte alls. Det är ett omfattande och viktigt mål att arbeta mot.

Det är i detta perspektiv man måste se på energiforskningen och dess vitala betydelse för landets ekonomi och fortsatta välbefinnande. Energiforskningen har därför de senaste tio åren haft en prioriterad ställning. Under denna tid har riksdagen antagit tre treårsprogram för energiforskningen. Det första programmet antogs av riksdagen 1975. Men det var först i och med att riksdagen beslutade om de två följande programmen som anslagen lyftes upp på en hög nivå. Räknat per invånare har Sverige under denna tid satsat mer än något annat land på forskning och utveckling beträffande nya och förnybara energikällor. Framför allt inom områdena solvärme, vindenergi och biomassa har satsningarna i Sverige varit markant högre än någon annanstans.

Herr talman! År 1981 tog riksdagen beslut om en ny myndighetsorganisation på energiområdet. Beslutet togs för att åstadkomma en effektivare och bättre samordnad organisation. De flesta myndigheter och andra organ som dittills verkat hade skapat eller fått väsentligen förändrade arbetsuppgifter i

och med 1973 års oljekris. Den organisationen hade dock med tiden blivit alltmer splittrad. Ibland var ansvarsfördelningen oklar.

Riksdagens beslut innebar att statens energiverk inrättades. Vid sidan av verket skulle den nya organisationen bestå av ytterligare två organ: oljeersättningsfonden, som skulle administrera statens stöd till investeringar i oljeersättande åtgärder, samt energiforskningsnämnden, som skulle handha långsiktiga och övergripande uppgifter för energiforskningen. Senare har riksdagen, efter förslag från den nuvarande regeringen och mot folkpartiets avstyrkan, beslutat att oljeersättningsfonden skall uppgå i verket.

Energiforskningsnämndens uppgift har varit att bevaka forskningsfrågor av långsiktigt intresse inom hela energiområdet, att planera och lämna stöd till viss långsiktig forskning i vad gäller energitillförsel, att ansvara för programmet Allmänna energisystemstudier, frågor för och inriktning av fortsatt forskning och utveckling inom energiområdet samt en fortlöpande utvärdering av energiforskningen.

Vi anser att de motiv som anfördes vid 1981 års beslut, för att lägga den långsiktiga energiforskningen utanför statens energiverk, i allt väsentligt fortfarande kvarstår. Det är anmärkningsvärt att regeringen så snabbt föreslår en ny organisation på detta område. Enligt vårt sätt att se har det inte framkommit några skäl som inte var kända vid 1981 års beslut för den organisation regeringen nu föreslår. Det finns heller inget som inträffat under tiden som motiverar ett sådant steg. Det är därför, herr talman, tacknämligt att näringsutskottet visar gott omdöme genom att ge regeringen bakläxa på denna punkt.

I reala termer innebär regeringens förslag beträffande forskning på energiområdet en kraftig neddragning jämfört med föregående treårsperiod. Förslaget ligger ungefär på den nivå som energiforskningsnämnden bedömt som en miniminivå för kommande period. Enligt energiforskningsnämnden skulle denna miniminivå innebära "en i förhållande till nuläget medvetet kraftigt sänkt ambitionsnivå på många områden vad gäller stöd till teknikutveckling, större försök och försöksanläggningar m. m. Det innebär också att energiforskningsstödet till några områden praktiskt taget avvecklas."

I propositionen motiveras den relativt låga nivån med "att den dels skall ses mot bakgrund av de stora insatser som totalt sett görs inom energisektorn, dels skall betraktas utifrån behovet av att skapa utrymme för mer långsiktiga satsningar inom den grundläggande forskningen utanför huvudprogram Energiforskning".

För vår del anser vi i likhet med regeringen att det finns skäl att något minska resurserna för forskningsinsatser inom energiområdet, detta främst beroende på att tidigare verksamhet nu gett oss kunskap att hårdare prioritera insatserna till de mest angelägna och lovande områdena.

Det saknas dock möjligheter att ur ett sådant perspektiv bedöma regeringsförslaget. I propositionen saknas helt ett övergripande strategiskt resonemang om vilka områden som nu bedöms som intressanta och därför bör prioriteras. Det är väldigt svårt att skapa sig en bild av vilka insatser som planeras. Det är endast ramarna för huvudprogrammet som anges. Det finns

inga som helst delprogramsbelopp angivna.

När det gäller huvudprogrammet teknikbevakning finns över huvud taget inget belopp angivet. Föredragande statsråd anser dock programmet vara av stor betydelse och föreslår att ansvaret för det förs över på statens energiverk. Frågan är dock: Skall energiverket klara programmet på sitt ordinarie anslag eller skall man tillföras nya pengar? Propositionen ger ingen vägledning i det avseendet.

Det är orimligt att riksdagen skall ta ställning till energiforskningen på ett sådant diffust och klen underlag. Vi föreslår därför att riksdagen beslutar om ett forskningsprogram i huvudsak i enlighet med energiforskningsnämndens miniminivå. Vi tror på vårt håll mer på energiforskningsnämndens bedömning än på regeringens bedömningar på detta område.

Herr talman! På två områden anser vi dock att detta förslag bör justeras. Det gäller för det första programmet Energiskogsodling, som bör utvidgas. För det andra anser vi beträffande en del insatser som rör alternativa drivmedel att man bör välja en annan nivå.

Från många håll har det knutits förhoppningar till energiskogen som den nya energikälla som skall göra en fortsatt omfattande oljeersättning möjlig. Energiskogen hör, enligt vår uppfattning, till de mera lovande nya energikällorna, men den är samtidigt en av de mest osäkra. Det är därför angeläget att vi snarast skaffar oss ett omfattande och säkert underlag för att rätt kunna bedöma energiskogens potential och ekonomi. Vi bör försöka att snabbt komma fram till ett avgörande om att satsa på detta alternativ eller avfärda det.

Mot den bakgrunden anser vi att insatser bör göras i enlighet med nämndens för energiproduktionsforskning nivå 4 för energiskogsodling. Det innebär att storförsökens omfattning kan fördubblas. Också inledande av försök med energiskogsbruk som en integrerad del av kommunal/industriell energitillförsel och ytterligare maskinutveckling inryms i detta program. Detta gör att förutsättningarna för omfattande introduktion av energiskog blir väsentligt bättre.

Herr talman! Avslutningsvis yrkar jag bifall till de reservationer som undertecknats av folkpartiledamöter. I reservation 10, som berör finansiering av kollektiv forskning, säger vi nej till regeringens förslag när det gäller finansiering av kollektivforskning och ställer oss bakom den av STU rekommenderade ordningen. Reservation 11 berör näringsbidrag till innovatörer. I reservation 19 om energiodling kräver vi från folkpartiets sida större ekonomiska resurser för en kraftig utvidgning av programmet för odling av energiskog. Reservation 23, slutligen, behandlar forskning om alternativa drivmedel.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Nr 166

Torsdagen den
7 juni 1984

---

*Teknisk forskning
och energiforskning*

Torsdagen den
7 juni 1984

*Teknisk forskning
och energiforsk-
ning*

Anf. 81 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag skall i detta anförande enbart uppehålla mig vid energiforskningsdelen i detta betänkande. I övrigt är vi i stort sett överens om de förslag som har lagts fram.

Jag vill till att börja med yrka bifall till reservation 6 av Jörn Svensson om forskning på varvsnäringens område.

När det gäller energiforskning har det, som sägs i betänkandet, fattats beslut om flera treårsprogram, 1975, 1978 och 1981. Vi anser från vårt partis sida att detta har varit mycket bra för energipolitiken i Sverige. Vi har i skilda sammanhang haft mycken kritik att framföra mot socialdemokraternas energipolitik, men det första forskningsprogrammet, som introducerades av den socialdemokratiska regeringen 1975, var ett mycket framsynt och bra program. Det har också sedan visat sig att det har kunnat antas här i riksdagen gång efter gång med i stort sett samma inriktning under skilda majoriteter och skilda regeringar. Det har gett Sverige ett stort försprång på detta område. Vi ligger mycket långt framme internationellt sett när det gäller att känna till olika sammanhang inom energisektorn.

Det är därför att beklaga att regeringen nu anser det lämpligt att kraftigt skära ned detta energiforskningsprogram. Det blir alltså ett avbrott i den tidigare utvecklingen, vilket vi djupt beklagar. Vi anser nämligen att det fortfarande finns mycket viktiga saker att hämta här, som dels skulle vara bra för vår egen energipolitik, dels skulle vara nyttiga för Sverige i övrigt när det gäller att slå sig fram på exportmarknader med olika energiformer, som skulle kunna användas i vår handelspolitik och på annat sätt.

Vi har därför inte kunnat godta den föreslagna anslagsnivån. Vi har anslutit oss till energiforskningsnämndens förslag till nivå på medelsramen, som nämnden har angett vara ett ganska minimalt krav, där det ändå fordras vissa nedskärningar. Regeringen har i sitt förslag lagt sig t. o. m. under detta minimalalternativ som energiforskningsnämnden föreslår, och det är absolut otillfredsställande. Vi har alltså inte kunnat godta regeringens förslag, utan har anslutit oss till energiforskningsnämndens medelsramsalternativ med smärre justeringar.

I detta sammanhang har vi också varit kritiska mot ändringen av organisationsformens struktur, och vi ser med tillfredsställelse att en utskottsmajoritet har kunnat enas om att energiforskningsnämnden åtminstone under den närmaste treårsperioden skall fortsätta som ett självständigt organ. Jag tror att detta är bra för energiforskningen och energipolitiken i Sverige i fortsättningen.

Jag skall, herr talman, inte i detalj tala om allt det som tas upp i betänkandet. Det är i linje med de förslag och de uppfattningar om energipolitiken som vpk tidigare har framfört, och det finns därför ingen anledning att på nytt dra upp vad som står om detta i betänkandet.

Vi förenar oss med centerpartiet i fråga om en kraftigare betoning av solenergi och vindkraft. Vi anser att detta är viktiga områden som måste uppmärksammas mera.

Jag vill säga ett par saker om de två reservationer som rör forskningen om

fusionsenergi och om ny kärnteknik. Vi har tidigare i fråga om varje forskningsprogram framfört kritiska synpunkter, och vi har på nytt tagit upp dem i denna omgång.

Vi anser således att när det gäller forskning om fusionsenergi, som man säger vara nödvändig för att hålla kontakt med utvecklingen i Europa, räcker det med de pengar som nu anslås över utrikesdepartementets område och att anslag från det svenska energiforskningsprogrammet inte skall utgå. Vi yrkar alltså avslag på detta anslag.

Det är fortfarande mycket osäkert vad fusionsforskningen kommer att ge, och det finns viktigare saker att skaffa pengar till i dagsläget än att lägga ned dem på fortsatt fusionsforskning. Vi godtar däremot anslaget över utrikesdepartementet, för att man skall kunna hålla kontakt med EG och känna till vad som händer där.

Detsamma gäller den forskning som redovisats under rubriken Ny kärnteknik i delprogrammet. Vi har alltid varit kritiska mot forskning om ny kärnteknik, och vi kan inte se någon som helst anledning till att vi i Sverige i fortsättningen skall forska om nya reaktortyper, nya kärnenergiprocesser, osv., eftersom vi har ett beslut om att kärnkraften skall avvecklas. Däremot är det självklart att vi behöver fortsatt forskning om kärnsäkerhet och annat som hör ihop med säkerheten i och driften av våra kärnkraftverk. Det är vi naturligtvis villiga att satsa pengar på, men då skall det också redovisas under en sådan rubrik. Men vi skall inte ha någon forskning om brydreaktorer, toriumprocesser, etc. i den svenska forskningen om energin.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till alla de reservationer inom energidelen av betänkandet som upptar mitt namn.

Anf. 82 SIVERT ANDERSSON (s):

Herr talman! I betänkande 45 från näringsutskottet tar vi, som flera talare konstaterat, upp två huvudområden. Det är anslagen till STU och anslagen till energiforskningen. Därutöver föreslås vissa bemyndiganden som sträcker sig till budgetåret 1988/89. När det gäller de två sektorerna STU och energiforskningen finns det ett ramprogram fram till budgetåret 1986/87. Utöver de sektorerna behandlas också frågan om deltagande i EG:s fusionsforskningsprogram.

Utskottet ställer sig bakom de synpunkter av grundläggande karaktär som förs fram i propositionen. Men till betänkandet finns ett antal reservationer fogade, som i någon mån har nått inaktualitet genom den tidigare behandlingen av förnyelsepropositionen.

När det gäller reservationerna kan jag fatta mig kort. De har trillat in i utskottsbetänkandet på ett sådant sätt att de faktiskt är besvarade av en del av oppositionen. Jag kommer alltså inte att gå igenom alla dessa reservationer.

Beträffande de föreslagna fortsatta forskningsrådsfunktionerna finns det reservationer från moderaterna. Det föreslås inrättande av en forskningsrådsfunktion som med hjälp av medel på 20 miljoner per år skall kunna arbeta under en treårsperiod, och det är sagt att det skall ske på försök.

Under dagen har en del tveksamheter kring det här förts fram, men uppenbart är att det är en uppläggning som vunnit stöd från berörd myndighet, och såvitt jag kan finna tycker nog också de som är berörda av de här forskningsområdena att uppläggningsen är bra. Det har en särskild betydelse när STU nu i ökad omfattning skall syssla med grundsforskningsinriktad verksamhet.

Det finns som sagt en rad reservationer på olika områden när det gäller STU:s verksamhet – de gäller organisationen av STU, formerna för och finansieringen av teknisk forskning inkl. kollektiv forskning. På den punkten gör vi ett uttalande i utskottsbetänkandet.

När det gäller statens andel av den kollektiva forskning som sker i samverkan med industrin har statsrådet pekat på utvecklingen inom näringslivet och menat att en övergång till en större andel av insatserna från industrin är befogad. Han visar på en övergång från 50-50-principen till 60 % från industrin och 40 % via STU. Vi har gjort ett uttalande som återfinns överst på s. 18 i utskottsbetänkandet. Där framhåller vi att övergången från 50-50-principen bör ske i sådan takt att verksamheten inte äventyras och så att man tar hänsyn också till de olika områden där det kan vara svårt att tillämpa den nya principen på forskningsverksamheten.

På s. 15 i betänkandet talar vi om förhållandena inom ett särskilt område, nämligen stålindustrin. Innebörden i detta uttalande är att omprioriteringar på materialsektorn inte bör ske i sådan omfattning att man äventyrar möjligheterna för stålindustrin att få en god grund för fortsatt produktförnyelse. Det tror vi är en ganska viktig precisering när det gäller dessa insatser.

Energiforskningen har vid flera tillfällen varit föremål för diskussion här i kammaren i olika sammanhang, varför jag kan fatta mig relativt kort. Jag vill emellertid konstatera att de insatser som görs inom energiforskningsprogrammet även i fortsättningen bör koncentreras till sådana områden som är angelägna och fruktbara när det gäller energiförsörjningen och som kan ge betydelsefulla bidrag till utvecklingen av vår energiförsörjning redan på kort och medellång sikt, men att vi inte därför inriktar forskningen på ett sådant sätt att vi tappar bort den långsiktiga forskningen.

En huvuddel av de resurser som tas i anspråk enligt detta förslag kommer att inriktas på sådana områden där man utnyttjar energikällor som ersätter olja och oljeprodukter. Det totala belopp som det här är fråga om uppgår till över 1 miljard kronor. Detta skall jämföras med de 1,4 miljarder som det nuvarande treåriga huvudprogrammet av 1981 omfattar. Det innebär en reducering i beloppshänseende men innebär sannerligen ingen nedskärning av några ambitioner. Avsikten är att den angelägna energiforskningen skall kunna föras vidare med hjälp av en prioritering och utnyttjande av reservationer.

Vi har i utskottet haft en diskussion om energiforskningsnämndens framtid. Som flera av de tidigare talarna framhållit är avsikten att denna nämnd skall vara kvar under den kommande treåriga programperioden. Regeringen bör då också utreda energiforskningens framtida inriktning, omfattning och inplacering i det totala statliga forskningsprogrammet.

Detta är frågor som vi har fäst avseende vid, och vi föreslår alltså att riksdagen skall göra ett uttalande till vägledning för regeringen.

När det gäller energiforskningsprogrammet finns också en rad synpunkter på hur det skall utnyttjas. Jag vill bara hänvisa till vad utskottet anför i sitt betänkande och yrkar bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande nr 45 och avslag på de till betänkandet fogade reservationerna.

Anf. 83 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! De moderata uppfattningarna på forskningens område har under dagens debatt kommit väl till uttryck, och ingen torde hysa någon som helst osäkerhet om vår mening.

De principiella uppfattningarna om forskning gäller även energidelen, och därför vill jag, herr talman, yrka bifall till den moderata reservationen nr 12, som gäller huvudriktlinjerna på energiforskningens område.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om bostadsutskottets betänkande 31.)

Anf. 84 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera arbetsmarknadsutskottets betänkande 17 om arbetsmarknadsforskning.

Arbetsmarknadsforskning

Anf. 85 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Det avsnitt av regeringens proposition om forskning som berör arbetsmarknadspolitiken bygger på samma ideologiska grundprinciper och samma politiska målsättningar som f. ö. präglar hela den ekonomiska politiken. Man understryker behovet av ökad forskning om de olika faktorer som påverkar arbetskraftsutbudets sammansättning och arbetskraftens rörlighet, liksom effekten av olika åtgärder som påverkar utbudet och underlättar arbetskraftens anpassning till de nya krav som industrin ställer.

Huvudinriktningen i propositionen liksom i betänkandet är ökad forskning för att anpassa individen till de nya strukturella förändringar som präglar industrins utveckling i vad gäller ökad rörlighet och utbildning men också i vad gäller arbetstiden.

Arbetsmarknadspolitiken uppfattas som en integrerad del av den ekonomiska politiken med huvudsaklig uppgift att dämpa konflikter mellan olika mål för den allmänna ekonomiska politiken. Arbetsmarknadspolitiken blir ett instrument som underlättar den ekonomiska politikens förverkligande och det utan att man ifrågasätter den nuvarande ekonomiska maktstrukturen. Man strävar i stället till att genom intensifierad forskning på området underlätta samhällets och individens anpassning. Därigenom förstärks den nuvarande ekonomiska maktstrukturen.

Den huvudsakliga och allvarliga kritik som vi från vårt partis sida riktar

mot den framlagda forskningspropositionen på arbetsmarknadspolitikkens område avser den fullständiga avsaknaden av insikt om det förhållande som finns mellan å ena sidan produktionens inriktning, de värderingar som den bygger på och den bakomliggande maktstrukturen och å andra sidan den framtida arbetsmarknaden och sysselsättningen.

Herr talman! I sällsynta stunder av visionär klarsynthet har socialdemokratin sagt att den ekonomiska makten i samhället ligger utanför den politiska beslutsprocessen. Låt oss utgå ifrån den sanningen att en del av de avgörande beslut som fattas i samhället – beslut som berör produktionens innehåll, inriktning och omfattning, beslut som berör vad man skall producera, hur man skall producera det, var produktionen skall ligga, om den skall ligga i Sverige eller utomlands, alla de beslut som berör arbetslöshetens och utslagningens omfattning, beslut som dikterar i stort människornas livsvillkor – fattas i slutna direktionsrum, med uteslutande företagsekonomiska kalkyler som underlag, av just det maktcentrum som har den ekonomiska makten och som socialdemokratin ibland och framför allt i förstamajdemonstrationerna säger sig vilja angripa för att förverkliga den ekonomiska demokratin.

Låt oss också utgå ifrån att det som produceras i samhället inte alltid sammanfaller med de egentliga behov som finns utan att produktionen i första hand dikteras med vinstbegäret som utgångspunkt. Behov skapas genom delvis mördande reklam och genom väl utvecklade marknadsföringsmekanismer. Det genomkommersialiserade samhället vittnar om det. Med detta som utgångspunkt måste man dra slutsatsen att produktionen i dag genomsyras av de värderingar och återspeglar den idémässiga värld som präglas av det maktcentrum som bestämmer dess villkor och utformning.

Enligt vårt partis uppfattning är den största bristen i den framlagda propositionen att den utgår ifrån att produktionen som sådan i sig är positiv. Vidare utgår den från att detta gott kan bestämmas också i fortsättningen av samma krafter som i dag. Slutligen har man ingenting att erinra emot den idémässiga värld och de värderingar som präglar själva produktionens innehåll.

Vårt parti anser dessutom att den framtida arbetsmarknaden och den framtida produktionen liksom sysselsättningen bör ses i relation till de nya krav som utvecklingen ställer framför allt på arbetarrörelsen. Naturen sätter numera bestämda gränser för våra fysiska aktiviteter både i form av miljöförstöring och i form av begränsade råvaruresurser och energi. Det är ytterst nödvändigt med ökad forskning kring frågor om hur våra numera begränsade resurser skall användas i en produktion som utgår från människornas egentliga behov och sammanfaller med och genomsyras av arbetarrörelsens ideologiska värderingar och människosyn.

Tyvärr bygger hela propositionen om forskning på ett avancerat klass-samarbete där arbetare, arbetsköpare och statsmakt förutsätts ha identiskt lika intressen.

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer.

Anf. 86 KARIN FLODSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill hänvisa till de viktiga synpunkter på arbetsmarknadsforskning som framförs av utskottsmajoriteten i arbetsmarknadsutskottets betänkande 1983/84:17. Utöver detta vill jag framhålla följande.

Såväl i proposition 107 som i betänkandet hänvisas till ett kommande betänkande från delegationen för arbetsmarknadspolitisk forskning, EFA. Detta betänkande är nu klart och överlämnades den 28 maj till arbetsmarknadsministern. Det har rubriken Arbetsmarknadspolitik under omprövning (SOU 1984:31).

Där redovisas och tolkas resultatet av den arbetsmarknadspolitiska forskning som bedrivits inom ramen för EFA:s verksamhet under senare år. Mycket talar enligt betänkandet för att arbetsmarknadspolitiken nu står inför en period av ifrågasättande och omprövning. Samtidigt framhålls betydelsen av att forskningen kring arbetsmarknadspolitiken får en bred inriktning och omfattar både direkta utvärderingar av den bedrivna arbetsmarknadspolitiken och forskning om arbetsmarknadens sätt att fungera.

Detta betänkande kommer nu, herr talman, att i vanlig ordning remissbehandlas. Som framförs såväl i propositionen som i arbetsmarknadsutskottets betänkande kommer slutlig ställning att tas till den framtida arbetsmarknadspolitiska forskningen efter denna remissbehandling. Vi kommer alltså inom en snar framtid att ånyo få behandla de viktiga frågorna om forskning på arbetsmarknadsområdet.

Med hänvisning härtill, herr talman, yrkar jag bifall till arbetsmarknadsutskottets betänkande 17 och avslag på de tre reservationerna.

Anf. 87 ANDERS HÖGMARK (m):

Herr talman! I en reservation som behandlar den arbetsmarknadspolitiska forskningens organisation begär moderata samlingspartiet att 10 milj. kr. överförs från arbetarskyddsfonden till forskningsrådsnämnden för att finansiera arbetsmarknadsinriktade forskningsprojekt vid högskolorna. Vårt förslag skall ses mot bakgrund av vår principiella syn på det angelägna i att beskära sektorsforskningen till förmån för en friare forskning vid landets högskolor.

Dessa principiella tankar har tidigare i debatten väl utvecklats och motiverats, varför jag, herr talman, med tanke på kammarens arbetssituation endast yrkar bifall till moderata samlingspartiets reservation, som finns fogad till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 17.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om bostadsutskottets betänkande 31.)

Anf. 88 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera bostadsutskottets betänkande 31 om byggnadsforskning m. m.

Torsdagen den
7 juni 1984

*Byggnadsforsk-
ning*

Byggnadsforskning

Anf. 89 ERIK OLSSON (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiet har i sitt besparingsprogram även tagit upp besparingar inom byggnadsforskningsprogrammet. Vi anser att reservationsanslaget till byggnadsforskning för budgetåret 1984/85 skall uppgå till 74 milj. kr., vilket innebär en minskning med 40 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag.

Moderata samlingspartiet anser att byggnadsforskningen bör kunna integreras i högskolans ordinarie verksamhet. Samtidigt bör byggforskningsrådet på sikt avvecklas, och ansvaret för den verksamhet rådet bedriver bör överflyttas på andra huvudmän och då främst högskolan. Vi anser även att ansvaret för den tillämpade forskningen i större utsträckning än hittills bör åvila byggbranschen. Det medför att verksamheten vid statens institut för byggforskning (SIB) skall granskas med utgångspunkten att institutets skattefinansierade verksamhet skall överföras till annan huvudman. Detta kan bl. a. ske genom att institutet utökar sin uppdragsverksamhet, samtidigt som möjligheterna att överföra uppgifter till högskolorna analyseras. Målet är att öka uppdragsverksamheten och på sikt avveckla statens engagemang i byggforskningsinstitutet.

I vad gäller anslag till lån för experimentbyggande anser vi i moderata samlingspartiet att det preliminära anslaget om 34 milj. kr. är för högt. De reserverade medlen uppgår till 22 milj. kr. Eftersom detta är ett stort belopp och en annan inriktning av verksamheten bör ske, kan utan olägenhet en anslagsminskning göras. Vi föreslår därför att lån till experimentbyggande fastställs med ett reservationsanslag av 12 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till moderata samlingspartiets reservationer 2 och 3. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 90 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Det är givetvis inte någon rangordning inom detta forskningsblock som har lett till att bostadsutskottets betänkande har hamnat sist, och det är heller ingen sidovördnad från min sida mot sakfrågan att jag nu avstår från att ställa till någon större debatt. Frågorna är ju delvis behandlade tidigare, och ståndpunkterna är klart redovisade i det betänkande, nr 31, som bostadsutskottet har framlagt.

Herr talman! Med hänvisning till detta ber jag att få yrka bifall till bostadsutskottets hemställan i dess helhet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utbildningsutskottets betänkande 28

Punkt 1

Mom. 2 (fasta ledamöter i betygsnämnd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Jörgen Ullenhag – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (motivering av betygsnämndernas beslut)

Utskottets hemställan bifölls med 224 röster mot 73 för reservation 2 av Per Unckel m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5 (förkunskapskrav för antagning till forskarutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (ämnesfördjupningar på allmänna utbildningslinjer)

Utskottets hemställan bifölls med 253 röster mot 47 för reservation 4 av Pär Granstedt och Larz Johansson.

Mom. 7 (filosofie kandidatexamen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (vissa frågor om studiefinansieringen inom forskarutbildningen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 6 av Per Unckel m. fl.,
dels reservation 7 av Pär Granstedt och Larz Johansson,
dels reservation 8 av Jörgen Ullenhag,
bifölls med acklamation.

Mom. 13 (extra medel till doktorandtjänster och postdoktorala stipendier)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 9 av Per Unckel m. fl.,
dels reservation 10 av Jörgen Ullenhag,
bifölls med acklamation.

Mom. 14 (jämförhetsplaner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (licentiatexamen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 12 av Per Unckel m. fl.,
dels reservation 13 av Pär Granstedt och Larz Johansson,
bifölls med acklamation.

Mom. 18 (forskarutbildningens meritvärde)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (högskolornas anslagsframställning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (universitetsinstitutionernas anslagssystem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (fleråriga planeringsramar för högskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (universitetsinstitutionernas beslutsformer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (sektorsforskning m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 19 av Per Unckel m. fl.,
dels reservation 20 av Pär Granstedt m. fl.,
bifölls med acklamation.

Mom. 28 (samverkan mellan högskolan och näringslivet m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (forskning vid de mindre högskoleenheterna)

Först biträdde reservation 23 av Pär Granstedt och Larz Johansson med 51 röster mot 16 för reservation 24 av Björn Samuelson. 236 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 22 av Per Unckel m. fl. med 76 röster mot 48 för reservation 23 av Pär Granstedt och Larz Johansson. 178 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Per Unckel m. fl. – genom uppresning.

Mom. 39 (högskolans internationalisering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 41 (humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning)

Det av Per Unckel – med instämmande av Pär Granstedt, Jörgen Ullenhag och Björn Samuelson – under överläggningen framställda yrkandet bifölls med 153 röster mot 150 för utskottets hemställan.

Mom. 43 (forskning om den offentliga sektorn)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 30 av Per Unckel m. fl. i motsvarande del,
dels reservation 31 av Pär Granstedt och Larz Johansson,
bifölls med acklamation.

Mom. 46 (ett program för dataforskningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 47 (återbesättande av tjänst som professor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 33 av Jörgen Ullenhag – bifölls med acklamation.

Mom. 49 (obalans mellan grundläggande högskoleutbildning och forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Punkt 3**Mom. 2** (tjänst som professor i litteraturvetenskap – särskilt kvinnolitteratur)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 20 för reservation 35 av Björn Samuelson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 6**Mom. 4** (förstärkning av ekonomiämnenas forskningsorganisation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Jörgen Ullenhag – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (två professurer i säkerhetspolitik)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 37 av Per Unckel m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 11 och 14 (professur i pedagogik med inriktning mot samhällelig barnomsorg, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 38 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Punkt 7**Mom. 10** (arbetsmedicinska institutioner m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 18 för reservation 39 av Björn Samuelson.

Mom. 11 och 13 (forskning om alternativ till djurförsök samt medelsanvisningen under Medicinska fakulteterna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 40 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Punkt 10**Mom. 4** (en tjänst som professor i datalogi)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 41 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Punkt 11

Mom. 4 och 5 (energisekreterarverksamheten samt medelsanvisningen under Tekniska fakulteterna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 43 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Punkt 14

Mom. 2 (medelsanvisningen under Vissa särskilda utgifter för forskningsändamål)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 46 av Jörgen Ullenhag – bifölls med acklamation.

Punkt 15 (medelsanvisningen under Forskningsrådsnämnden samt frågan om framtidsstudiernas organisation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 47 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Punkt 18

Mom. 1 (medelsanvisningen under Naturvetenskapliga forskningsrådet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 49 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (medelsanvisningen under Nationell halvledarforskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 50 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 19

Mom. 7 (medelsanvisningen under Institutet för internationell ekonomi)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 52 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande 14

Utskottets hemställan bifölls.

Försvarsutskottets betänkande 19

Mom. 1 a (den flygtekniska forskningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Per Petersson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 1 b

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (försvarsforskningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. – bifölls med acklamation.

Nr 166

Torsdagen den
7 juni 1984

Socialutskottets betänkande 24

Mom. 1-3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (forskning kring alternativa behandlingsmetoder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (socialpsykiatrisk forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Inga Lantz – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (forskning om amning)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 16 för motion 1625 av Marie-Ann Johansson och Inga Lantz.

Kulturutskottets betänkande 24

Mom. 1 (avdrag för bidrag till viss museiverksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 16 för reservation 1 av Ingela Andersson.

Mom. 2 (fördelningen av vissa medel för FoU-insatser inom kulturområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 och 4

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande 30

Mom. 3 a och b (vissa försöksdjursfrågor)

Utskottets hemställan bifölls med 225 röster mot 80 för reservation 1 av Einar Larsson m. fl.

Mom. 3 d (utredning om djurförsökens relevans)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av John Andersson och Lars Ernestam – bifölls med acklamation.

Mom. 4 c (modifierade brukningsmetoder beträffande lövskog)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Ernestam – bifölls med acklamation.

Mom. 4e, f och h (det kombinerade jord- och skogsbruket m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Einar Larsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 4g (försöksverksamhet med alternativa brukningsmetoder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 6a (tillståndsprovning för odling av fisk och skaldjur)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Einar Larsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8a (statligt stöd till odlingsföretag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Einar Larsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 15b (miljövårdsforskningens organisation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Einar Larsson och Lennart Brunander i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 16a (den s. k. skogsdöden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Lars Ernestam – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (forskningsstation i Ronneby)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 20a (eutrofiering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Lars Ernestam – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (förorening av Öresund, erosionsforskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Lars Ernestam – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (anslaget till miljövårdsforskning)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 16 av Lars Ernestam,
dels reservation 17 av John Andersson i motsvarande del,
bifölls med acklamation.

Mom. 29 (ett särskilt projektanslag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av John Andersson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 45

Mom. 1 (tekniskt forskningsråd)

Utskottets hemställan bifölls med 228 röster mot 75 för reservation 1 av Erik Hovhammar m. fl.

Mom. 2 (beslutanderätt inom STU:s forskningsrådsfunktion)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (forskning på varvsnäringens område)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (fördelning av medel till flygteknisk forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (översyn av STU:s organisation, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (former för stöd till teknisk forskning och utveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Olof Johansson och Ivar Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (finansiering av kollektiv forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (näringsbidrag till innovatörer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Hugo Bergdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (huvudsakliga riktlinjer samt medel för Huvudprogram Energi-forskning)

Först biträdde reservation 13 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – som ställdes mot reservation 14 av Oswald Söderqvist – med acklamation.

Härefter biträdde reservation 12 av Erik Hovhammar m. fl. med 79 röster mot 63 för reservation 13 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson. 160 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Erik Hovhammar m. fl. – genom uppresning.

Mom. 17 (energianvändning för transporter och samfärdsel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Oswald Söderqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (utnyttjande av solenergi)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (naturgas för byggnadsuppvärmning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Oswald Söderqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (småskaliga värmesystem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Oswald Söderqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (forskning om energiodling)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 19 av Hugo Bergdahl,
dels reservation 20 av Oswald Söderqvist,
bifölls med acklamation.

Mom. 23 (forskning om biomassa)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (etanolproduktion)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (forskning om alternativa drivmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Hugo Bergdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (vyrmetanmetoden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (vindkraftsprogrammet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (stöd till små vindkraftverk)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (forskningssamarbete med EG)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (forskning om fusionsenergi)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 31 (forskning om ny kärnteknik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 29 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (processutveckling i Ranstad)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 30 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (utredning om Ranstadsverkets framtid)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 17**Mom. 1** (den arbetsmarknadspolitiska forskningens och arbetslivsforskningens inriktning)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 16 för reservation 1 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 2 (den arbetsmarknadspolitiska forskningens organisation)

Utskottets hemställan bifölls med 228 röster mot 76 för reservation 2 av Alf Wennerfors m. fl.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (fackliga forsknings- och kontrollinstitut)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Bostadsutskottets betänkande 31**Mom. 5** (anslag till statens råd för byggnadsforskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (anslag till lån till experimentbyggande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Invandrings- och flyktingpolitiken (forts. från prot. 165)

Fortsattes överläggningen om socialförsäkringsutskottets betänkande 1983/84:30.

Anf. 91 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! I den nu fortsatta överläggningen om socialförsäkringsutskottets betänkande 30 om invandrings- och flyktingpolitiken skulle jag vilja anföra några synpunkter, särskilt med tanke på att folkpartiet inte är representerat i utskottet.

Regeringens proposition om invandrings- och flyktingpolitiken innebär inte några stora förändringar i den utlänningslag som antogs av riksdagen år 1980. Invandringen till Sverige har under de senaste åren ändrat karaktär så till vida att den utomnordiska arbetskraftsinvandringen praktiskt taget har upphört. Det är därför i första hand rörande invandring av flyktingar och anhöriga till flyktingar som problem har uppstått och alltjämt uppstår.

Att i lag reglera ett så komplext område som invandrings- och flyktingpolitiken är svårt och grannlaga. Lagen bör inte vara skriven så snävt att det inte ges möjligheter att ta individuella hänsyn. Samtidigt måste handläggande myndigheter ha så klara tolkningsanvisningar att ojämlig behandling och godtycke inte uppstår. Det är riksdagens ansvar att så tydligt som möjligt uttrycka viljeinriktningen, och för regeringen är det självfallet en plikt att noga följa den praxis som uppstår vid myndigheternas handläggning.

Utifrån en socialliberal ideologi är kravet på solidaritet med medmänniskor som på olika sätt är i nöd en av hörnstenarna. Därför hävdar folkpartiet att solidariteten inte får stanna vid landets gränser. Sverige har ett internationellt ansvar, inte minst mot den bakgrunden att vi själva har en levnadsstandard som är bland de högsta i världen. Detta välstånd har invandrarna hjälpt oss att uppnå. Folkpartiet försöker följa sina ideologiska riktlinjer på detta område genom en aktiv bistånds- och flyktingpolitik.

Invandrarministern utvecklar i propositionen sin syn på Sveriges humanitära insatser för flyktingar genom bistånd i tredje land och genom asyl i vårt land. Hon säger bl. a. att flyktingmottagning med en bestämd kvot varje år bör utgöra grunden för vår flyktinginvandring och att den bör fortgå i allt väsentligt oberoende av svängningarna i konjunkturen, men fortsätter längre fram i texten: "Våra ekonomiska resurser är begränsade. Detta måste ofrånkomligen inverka också på delar av vår flyktingpolitik, även om möjlighet bör finnas för den flexibilitet som kan påkallas av dramatiska

förändringar i flyktingsituationen ute i världen. – – För egen del”, säger invandrarministern, ”menar jag, att våra möjligheter att ta emot sådana asylsökande som nu avses” – med politiskt-humanitära skäl – ”i princip skall bedömas med utgångspunkt från landets samlade resurser.”

Delvis mot bakgrund av dessa uttalanden, men framför allt på grund av den hållning som regeringen har intagit till biståndspolitiken, vill vi från folkpartiet klart deklarerat att vi inte är beredda att stödja förslag som skulle innebära inskränkningar i vårt stöd till flyktingar vare sig inom eller utom Sverige. Besparingar måste göras på andra områden – inte där de drabbar de allra fattigaste och mest utsatta.

Vi måste acceptera att många invandrares familjebegrepp är annorlunda än vårt och att vår handläggning av anknytningsfallen inte får leda till tragedier vare sig här i Sverige eller i hemlandet. I dag kan enligt praxis den som betecknas som ”sista länk” i hemlandet beviljas inresa till Sverige. På samma sätt måste enligt vår mening hänsyn tas till att en invandrare som saknar nära anhörig i Sverige kan få stöd av någon släkting eller annan närstående som är beredd att flytta till Sverige. I synnerhet gäller detta för kvinnor som kommer från länder där det inte är vanligt att kvinnor lever ensamma utan familjestöd.

I detta sammanhang vill vi också betona vikten av att stor hänsyn tas till de situationer som kan uppstå för kvinnor som varit gifta eller sammanboende och där förhållandet avbryts före tvåårstidens utgång. Invandrarministerns uttalande, att det finns skäl att i något högre grad än nu låta utlänningsen få stanna kvar i Sverige när förhållandet har upphört, bör understrykas av riksdagen. Frånskilda invandrankvinnor behöver ett förstärkt rättsskydd.

Vi vill vidare starkt framhålla vad invandrapolitiska kommittén (IPOK) uttalat om placering i kriminalvårdsanstalt eller allmänt häkte, framför allt när det gäller barn. Från många remissinstanser krävs en lagändring, så att man kommer till rätta med nuvarande förhållanden. Trots de ändringar som genomfördes 1982 förekommer fortfarande att barn placeras i häkte. Vi menar att i avvägningen mellan risken att någon stannar här efter ett avvisningsbeslut och barnens rätt att slippa häkte måste barnens rätt gå före. Det bör i lagen införas ett förbud mot att placera barn i häkte.

Folkpartiets principiella inställning är att den som ansöker om politisk asyl redan vid gränsen skall kunna få juridiskt biträde och möjlighet att överklaga ett eventuellt beslut om avvisning. De svårigheter som är förknippade med detta redovisas i kommittébetänkandet. Man påpekar att det knappast finns tillräckligt med advokater som har praktisk erfarenhet av utlänningsärenden och som kan och vill ställa upp med kort varsel, framför allt under helger. Sveriges advokatsamfund har dock uttalat sig för rätten till juridiskt biträde vid gränsen.

Vi stöder kommitténs förslag att genom en försöksverksamhet få bättre underlag för en bedömning av förutsättningarna för ett system med en advokatberedskap som gör det möjligt att förordna offentligt biträde i ärenden rörande direktavvisning. Vi utgår ifrån att invandrarministerns förslag om en särskild utredningsman leder fram till detta.

Sveriges advokatsamfund anför i sitt remissyttrande att Norden är den enda mer betydande flyktingmottagande regionen bland konventionsstater-na där UNHCR inte inbjudits att inrätta något branschkontor. Invandrarmin- nistern har i denna fråga inte velat ta något initiativ, utan hänvisar till att en sådan åtgärd f. n. inte är aktuell i något av de andra nordiska länderna. Vi menar att ett flyktingkontor i Norden skulle vara av stort värde för att harmonisera handläggningen av flyktingärenden och för att skapa ett djupare samarbete med flyktingkommissariatet. Vi har därför föreslagit regeringen att ta initiativ till överläggningar med övriga nordiska länder om inrättande av ett flyktingkontor i Norden.

Herr talman! Med hänsyn till den tidsbrist som just nu råder i kammaren begränsar jag mig till dessa synpunkter. Jag ber att få yrka bifall till reservation 3 och (fp)-motionerna 1103 yrkande 2, 2863 yrkande 4 delvis, 329, 2863 yrkande 2 samt 310.

Vidare yrkar jag bifall till det i kammaren utdelade yrkandet, som lyder: att riksdagen med anledning av motionerna 1983/84:2863 yrkande 1 och 1983/84:329 beslutar att hos regeringen begära förslag om ändring i utlänningslagen av innebörd att förbud införs mot att placera barn under 16 år i kriminalvårdsanstalt eller allmänt häkte.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 92 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Det är mycket att säga i detta ärende om invandrings- och flyktingpolitiken, men med hänsyn till tidspressen tvingas också jag att begränsa mitt inlägg. Dessutom behandlades i gårdagens debatt en del punkter där våra åsikter skiljer sig åt.

Jag vill göra det konstaterandet att flyktingpolitiken, enligt propositionen och utskottets betänkande, också i framtiden bör vara generös och att Sverige så länge det är praktiskt och ekonomiskt möjligt bör fortsätta att ta sin del av ansvaret för att lindra den tragiska flyktingsituationen i världen. De grundläggande principer för den samlade flyktingpolitiken som riksdagen antog 1979 bör alltså gälla. En generös asyllagstiftning och asylpraxis skall utgöra en viktig del av den samlade flyktingpolitiken. Överföringen hit av flyktingar i akut behov av skydd skall också i fortsättningen i allt väsentligt vara oberoende av svängningar i konjunkturerna.

Jag vill, med anledning av inlägg i går, understryka dessa grundsatser.

Socialförsäkringsutskottet tillstyrker proposition 144 i dess helhet. Till betänkandet finns det reservationer på en del punkter. Särskilt moderaterna skiljer ut sig på viktiga avsnitt. Det framkom också i gårdagens debatt.

Med hänsyn till de enskilda människor som lever under svåra förhållanden ute i världen och som vill komma hit, hade det givetvis varit en stor fördel om vi hade kunnat behålla en enighet om invandrings- och flyktingpolitiken. Det verkar dock inte vara möjligt, vilket naturligtvis beklagas.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan i betänkande nr 30.

Nr 166

Torsdagen den
7 juni 1984

Anf. 93 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag vill med anledning av vad Börje Nilsson sade bara erinra honom om att det såväl i propositionen som i utskottets godkännande av denna är antaget att vi skall ha en resursanpassad politik i vad gäller icke-konventionsflyktingar.

---

*Invandrings- och
flyktingpolitiken*

Anf. 94 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Vi är just nu i färd med att lägga ytterligare ett kapitel till den långa följetong som utlänningslagen kommit att bli.

Jag har haft anledning att följa utvecklingen under fem års tid, och jag vill mot bakgrund av de diskussioner som förevarit våga gissa att lagen ännu inte föreligger i slutgiltigt skick. Detta är att beklaga, eftersom vi redan 1979 hade ett färdigt förslag till utlänningslag, som enligt min uppfattning i huvudsak borde ha genomförts.

Den s. k. utlänningslagkommittén arbetade i fyra år – 1975–1979. Under denna tid ökade invandringen på ett sätt som kom begreppet reglerad invandring att verka lätt parodiskt. Kommittén fick mycket färska erfarenheter och kunde i stor enighet föreslå förbättringar i 1954 års utlänningslag.

I februari 1980 kom Fäldinregeringens proposition, ny utlänningslag, undertecknad av Karin Andersson. En av de stora förändringarna som statsrådet företagit i förhållande till utlänningslagkommitténs förslag var bibehållandet av den s. k. B-flyktingparagrafen. Denna tillkom ursprungligen som ett tillägg till 2 § i 1954 års lag. Genom en – jag vågar säga – glidande praxis hade svårkontrollerade flyktingar eller invandrare beretts en fristad i vårt land utan att för den skall betraktas som politiska flyktingar i egentlig mening. Bland dessa tusentals fall fanns otvivelaktigt sådana som borde betraktats som politiska flyktingar, men också många som mer var ekonomiska invandrare. Inför det trycket – den gången från syrianska flyktingar/invandrare – fann regeringen för gott att tillämpa en möjlig undantagsklausul och sätta stopp.

Detta illustrerar i sanning B-flyktingparagrafens svaghet. Mycket bättre hade varit att enligt utlänningslagkommitténs förslag införa en ny paragraf som anger av vilka skäl utlänningar kan erhålla uppehållstillstånd i Sverige och därvid ta med orden ”om det annars är motiverat av humanitära skäl”.

Redan 1980 fanns det motioner om paragrafens upphävande, men frågan hänsköts till den invandrapolitiska kommittén som kort därefter tillsattes. Sedan dess har frågan återkommit regelbundet.

De flesta av dem som yttrade sig över utlänningslagkommitténs förslag kommenterade inte den föreslagna ändringen, att B-flyktingparagrafen skulle ersättas på det sätt jag redogjort för. Några av de i sammanhanget så tunga instanser som kammarrätten i Stockholm, invandrarverket och LO tillstyrkte förslaget. Då trodde man ju att saken skulle vara klar. S-representanten i kommittén och invandrarverket, Olle Göransson, hade

också tillstyrkt. Men någonting måste ha hänt under resans gång – IPOK behåller den paragraf som 1980 blev 6 §. Endast vi moderater står fast och motionerar emot.

I IPOK:s betänkande sägs att paragrafen möjliggör en återkommande bedömning av Sveriges möjligheter att ta emot personer med flyktingliknande skäl. Invandrarverkets generaldirektör Tord Palmund har som sakkunnig i IPOK framhållit att 6 § därmed fått en ny innebörd, vilket han för sin del finner otillfredsställande.

De frivilliga organisationer som arbetar med flyktingar har däremot velat ha denna andrahandsmöjlighet för utsatta människor att få en fristad i Sverige. De misstror de upprepade försäkringarna från regering och riksdag att flyktingbegreppet skall ges en generös tolkning. Det kan kanske hävdas att 3 §, den egentliga flyktingparagrafen, har tolkats snävt, och ett skäl till detta kan vara att 6 § funnits att tillgå.

Remissyttrandena visar att även inblandade myndigheter har svårt att dra gränserna mellan flyktingsskäl, flyktingliknande skäl, politiskt-humanitära skäl och humanitära skäl. Två av dessa kategorier skulle räcka. Det finns ingenting som säger att behandlingen av asylsökande därigenom måste bli mindre generös. Utlänningslagkommittén framhöll i sitt betänkande att B-flyktingbegreppet ofta haft negativa följder och lett till restriktivitet när det gällt att betrakta en utlänning som politisk flykting. Paragrafen har orsakat förvirring och missförstånd.

IPOK föreslår bl. a. att människor som söker asyl för att de såsom homosexuella förföljs i sitt land skall kunna beviljas uppehållstillstånd enligt 6 §. Eftersom vi moderater inte vill ha kvar den paragrafen har Lars Ahlmark och jag föreslagit att homosexuella förutom den möjlighet som de har att få stanna kvar av humanitära skäl i svåra fall också skall kunna betraktas som flyktingar enligt 3 §. Utskottet konstaterar kort att detta knappast kan anses överensstämma med intentionerna bakom bestämmelserna, men underbygger inte närmare detta påstående. Man hänvisar vidare till att utredningen om homosexuell situation i samhället också berör frågan om asyl för utlänningar som åberopar förföljelse på grund av homosexualitet. Jag vill i dag nöja mig med att påpeka att utskottet ändå så småningom får tillfälle att fördjupa sig i problematiken.

Innan jag lämnar 6 § vill jag rekommendera alla inblandade att ur språket utmönstra konstruktionen ”flyktingliknande skäl”, vilket är en språklig horror. Jag vet inte vem som introducerat den, och jag är själv tvungen att använda uttrycket i direkta citat, dess värre.

En annan ständigt återkommande fråga är ”tremånadersgränsen”. Redan i samband med införandet av 1980 års utlänningslag begärde rikspolisstyrelsen och invandrarverket att tremånadersgränsen skulle avskaffas och att polisen sålunda skulle kunna av- eller utvisa också den som efter tre månader påträffades utan uppehållstillstånd. Under några år har det utskott som behandlat saken – tidigare arbetsmarknadsutskottet – avstyrkt många motioner i frågan under hänvisning till IPOK. När så IPOK efter noggrant övervägande föreslår att tremånadersgränsen slopas, går statsrådet och

utskottet emot utredningen. Bara de moderata utskottsledamöterna stöttar – den här gången också – utredningens enhetliga förslag. Hur samordnar övriga partier sina ställningstaganden?

De farhågor som föredragande statsrådet hyser anser jag konstruerade, eftersom ett ärende måste överlämnas till invandrarverket, om en person i ett sådant här fall söker asyl.

Jag har med denna lilla historik velat belysa den vingliga stråt som några av dagens ärenden beskrivit. Genom en större konsekvens och med entydiga bestämmelser skulle vi kunna bedriva den generösa flyktingpolitik som alla talar så varmt för och öka våra möjligheter att ta emot just dem som verkligen behöver vår hjälp.

Frågan om en flyktingpolitisk beredning är ny i denna proposition – det är annars inte mycket nytt – och jag skulle som stöd för vår uppfattning att den inte hör till de mest angelägna frågorna vilja peka på det samråd som i dag förekommer. Samråd äger rum på departementsnivå – mellan arbetsmarknadsdepartementet och utrikesdepartementet. Samråd äger också rum på generaldirektörsnivå myndigheter emellan. Det gäller invandrarverket, AMS, socialstyrelsen, SÖ, UHÄ och rikspolisstyrelsen. Dessutom samråder invandrarverket med de frivilliga flyktingstödande organisationerna. Svenska myndigheter har också – numera – ett gott samarbete med flyktingkommissariatet.

Dessa kontakter är inte formaliserade, men i den mån man känner behov av ett ministerlett organ med företrädare för flyktingkommissarien bör de samrådsformer som i dag finns kunna byggas ut eller ersättas med den nya beredningen. Huvudsaken är, som framgår av den moderata motionen i frågan, att byråkratin inte totalt ökar.

Jag yrkar därmed bifall till de reservationer som avgivits av de moderata utskottsledamöterna.

Anf. 95 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Först ber jag att få yrka avslag på det av Elver Jonsson under överläggningen framförda yrkandet, där han föreslår att riksdagen skall besluta att "hos regeringen begära förslag om ändring i utlänningslagen av innebörd att förbud införs mot att placera barn under 16 år i kriminalvårdsanstalt eller allmänt häkte". Jag vill i det sammanhanget erinra om vad som står i propositionen s. 112 på den här punkten. Där anges att möjligheten att ta i förvar skall finnas bara i undantagsfall och när det föreligger synnerliga skäl.

I utskottets betänkande står det på s. 25: "I yttersta undantagsfall måste det t. v. accepteras att barn tas in tillsammans med vårdnadshavarna i polisarrest under några timmar. Av rent praktiska skäl torde det sålunda f. n. inte vara möjligt att vid t. ex. direktavvisning lösa lokalproblemen på annat sätt." När lokalproblemen blir lösta på ett bättre sätt kan man överväga en annan ordning, men för dagen är det riktigt att ha den utformning av lagstiftningen som är föreslagen i propositionen och angiven i utskottsbetänkandet.

Herr talman! Jag har begärt ordet för att beröra en fråga som väckts i en

Torsdagen den
7 juni 1984

*Invandrings- och
flyktingpolitiken*

motion av mig och några socialdemokratiska medmotionärer.

Flyktingproblemen ute i världen är, som framgick av statsrådet Anita Gradins anförande, gigantiska. Antalet flyktingar – om man använder en mer generös definition – uppgår till närmare 20 miljoner människor. Till detta kommer emellertid över 7 miljoner, som betecknas som flyktingar i sitt eget land.

I propositionen anges att flyktingsituationen under det senaste decenniet allvarligt förvärrats. Mer än tidigare har den kännetecknats av massutvandring av bl. a. politiska skäl. Sveriges bistånd till flyktingarna som vistas i tredje land har under den senaste tioårsperioden ökat avsevärt och uppgår numera till en halv miljard kronor.

Under den senaste tioårsperioden har emellertid den s. k. flyktingkvoten, för kollektiv överföring av flyktingar till Sverige, varit oförändrad. Den har under denna period uppgått till 1 250 personer per år.

Uttagningen för denna flyktingöverföring sker av sådana personer som behöver en fristad undan förföljelse. I vissa fall har det rört sig om politiska fångar som har frigetts under förutsättning att de mottas i annat land. Sådan uttagning borde kunna ske i ökad utsträckning. Viktigt är dessutom, som utskottet framhållit, att Sverige liksom hittills även i fortsättningen bör ta emot handikappade och svårplacerade flyktingar.

Ur humanitär, social och politisk synpunkt är denna form av flyktingmottagning särskilt betydelsefull. Det är ju också så att svenska staten svarar för resekostnaderna åt kvotflyktingarna, vilket innebär att obemedlade kan få en fristad här. Statsrådet framhåller i propositionen att hon delar IPOK:s uppfattning att denna form av flyktingmottagning bör utgöra grunden för vår flyktinginvandring. Den möjliggör för Sverige att göra en humanitär insats för dem som bäst behöver hjälp.

Under senare år har årligen extra kvoter om 250 personer reserverats för anhöriga till ekonomiska flyktingar eller s. k. båtflyktingar från Vietnam. Det finns skäl för att upphöra med denna extra kvot med hänsyn till att några sådana extra kvoter inte medges från något annat land. Detta skulle öka våra möjligheter att höja den ordinarie flyktingkvoten för politiskt förföljda.

I motion 1582 har jag och mina medmotionärer framhållit att det är viktigt att inte bara slå vakt om den flyktingkvot vi redan har utan även framdeles tillvarata möjligheterna att successivt utöka den. Vi anser därför att förutsättningarna för en ökning av flyktingkvoten borde utredas.

Utskottet anser att det f. n. inte finns tillräckliga skäl för detta. I utskottsbetänkandet anges att den nuvarande ordningen ger möjlighet till flexibilitet, när situationen ute i världen påkallar att Sverige ökar flyktingkvoten. Det sägs också att en beredskap finns för en ökning av kvoten, om det skulle behövas. Besparingsmöjligheter finns också, som jag gett exempel på.

Det kan vidare nämnas att antalet enskilt hitresta asylsökande ligger på en förhållandevis låg nivå. Ca 2 000 flyktingar och asylsökande med flyktingliknande skäl får årligen uppehållstillstånd, varav ca 60 % enligt 6 § i utlänningslagen.

Herr talman! Jag har för dagen inte något yrkande men vädjar till invandrarministern att efter närmare tio års oförändrad flyktingkvot undersöka och överväga möjligheterna till en utökning av flyktingkvoten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 2 (uttalande om en generös flyktingpolitik)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 17 för reservation 1 av Margó Ingvardsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (en flyktingpolitisk beredning)

Utskottets hemställan bifölls med 227 röster mot 79 för reservation 2 av Nils Carlshamre m. fl.

Mom. 5 (lokalkontor för FN:s flyktingkommissarie)

Utskottets hemställan bifölls med 231 röster mot 72 för reservation 3 av Elis Andersson m. fl.

Mom. 6 (invandringen av andra asylsökande än konventionsflyktingar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (asyl för homosexuella m. fl.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Margó Ingvardsson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (handläggningen av asylärenden-flyktingskapsbedömningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion 2863 av Jan-Erik Wikström m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (utomnordisk arbetskraftsinvandring)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (uppehållstillstånd vid s. k. snabb anknytning)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 7 av Elis Andersson m. fl.,
dels reservation 8 av Margó Ingvardsson,
dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna 1103 och 2863 av Jan-Erik Wikström m. fl. i motsvarande delar,
bifölls med acklamation.

Mom. 12 (övrig anhöriginvandring)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 2863 av Jan-Erik Wikström m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Torsdagen den
7 juni 1984

*Invandrings- och
flyktingpolitiken*

Mom. 13 (uppehållstillstånd vid invandring)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Margó Ingvarsson – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (visumtvång)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Margó Ingvarsson – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (handläggningen av utlänningsärenden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (förvar av barn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot det av Elver Jonsson under överläggningen framställda yrkandet – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (utvisning på grund av brott)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (straffbestämmelser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion 2863 av Jan-Erik Wikström m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (åtgärder för Sveriges återinträde i ICM)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion 310 av Kerstin Ekman och Kerstin Anér – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1983/84:55 Ändringar i lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter m. m. (prop. 1983/84:176 delvis, 1983/84:180 delvis, 1983/84:194 delvis och 1983/84:195 delvis)

Utskottets hemställan om att betänkandet skulle avgöras efter endast en bordläggning bifölls av kammaren.

Vad utskottet i övrigt hemställt bifölls.

6 § Föredrogs

Finansutskottets betänkande

1983/84:43 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

7 § Gymnasieskola i utveckling

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1983/84:29 om gymnasieskola i utveckling (prop. 1983/84:116).

Anf. 96 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Det beslut som riksdagen i dag skall fatta om gymnasieskolan kommer att ha stor betydelse för gymnasieutbildningens utveckling under resten av 1980-talet och hela 1990-talet.

Propositionen Gymnasieskola i utveckling innehåller i första hand mål och riktlinjer för denna utveckling. Riksdagsbeslutet i dag är startskottet till en omfattande förnyelse i form av försöks- och utvecklingsarbete. Sedan de olika inlagen i detta förnyelsearbete utvärderats får riksdagen successivt ta ställning till förslagen i detalj.

Avsikten är att kommunerna och de enskilda skolorna – och därigenom skolpersonal och elever – skall ta aktiv del i utvecklingsarbetet. Det är självklart att lokala erfarenheter och initiativ måste tas till vara i det centrala reformarbetet.

Det har varit en medveten strävan från regeringens sida att utforma propositionen så att bredaste möjliga uppslutning kunde nås. Jag är därför glad över att det råder stor enighet mellan centern och socialdemokraterna om inriktningen av gymnasiereformen och att folkpartiet också i stort sluter upp bakom propositionen. Vpk och moderaterna går däremot sina egna vägar och ställer sig utanför det förnyelsearbete som nu inleds.

Riktlinjerna för förnyelsen tar sin utgångspunkt i den snabba utveckling som skett i arbetsliv och samhälle de senaste åren. Bl. a. har kunskapskraven höjts, och allt färre ungdomar kan klara sig med endast grundskoleutbildning.

Gymnasieskolan måste nu vara beredd att ta emot *alla* ungdomar som slutar grundskolan. Genom att gymnasieskolans platsantal ökats kraftigt de senaste åren och genom prioriteringen av 16- och 17-åringarnas utbildningsbehov är det regeringens avsikt att kunna erbjuda plats i gymnasieskolan åt alla under 18 år som så önskar. Men det förutsätter också att gymnasieskolan utformas så att den verkligen passar alla elevers behov och önskemål.

Detta kräver en mer *flexibel* gymnasieorganisation. Några exempel på detta i propositionen är försök med varvade studier, där exempelvis komvux-kurser kombineras med arbete, praktik eller ungdomsplats, förslagen om grund- och tilläggskurser samt försök att i högre grad tillgodose elevernas personliga intressen.

Även utvecklingen av arbetssättet, där bl. a. både temastudier och

koncentrationsläsning skall prövas liksom specialarbetet återinföras, kan bidra till ökad flexibilitet. Detsamma gäller den försöksverksamhet med praktisk-estetiska linjer som riksdagen redan sagt ja till.

Kravet på gymnasieskolan att anpassa sig till alla elevers behov förutsätter också en särskild omsorg om varje enskild elev. Åtgärder för att åstadkomma en mjukare övergång mellan grundskola och gymnasieskola är därvid viktiga.

Kommunerna har i dag ansvar för alla ungdomar under 18 år. Vad som sker genom uppföljningsansvaret och inom gymnasieskolan måste därför ses samlat.

Det är också min förhoppning att ett intensivare samarbete skall kunna växa fram mellan gymnasieskolan och komvux. Inte minst i glesbygd tror jag att ett sådant samarbete kan få stor betydelse för att tillgodose utbildningsbehoven. Även för ungdomar som omfattas av uppföljningsansvaret kan ett gemensamt utnyttjande av gymnasieskolans och komvux kursutbud få en viktig roll i strävandena att ge ungdomar gymnasieutbildning.

En självklar utgångspunkt för förnyelsearbetet måste vara att finna former för att öka kunskapsstillväxten. De som får del av gymnasieutbildning måste kunna känna att deras kunskaper och allmänna kompetens växer.

Det är också viktigt att skapa en insikt om behovet av fortsatt kunskapsinhämtning. Den utbildning som gymnasieskolan ger bör ses som en första utbildningsdel i ett system av återkommande utbildning under ett livslångt lärande.

Det kommer inte att vara möjligt att för gymnasieskolan förutse det exakta behov av kunskaper som kommer att efterfrågas i framtiden. I stället måste gymnasieskolan vara så utformad att den kan ge en god handlingsberedskap, både för fortsatta studier i olika former och för verksamhet i arbetslivet. Detta är bakgrunden till våra strävanden att alla elever bör få både yrkes- och studieförberedelse. Detta innebär dock inte att vi avser att sammanföra de studie- och yrkesförberedande linjerna. Även fortsättningsvis bör gymnasieskolan bestå av företrädesvis teoretiskt inriktade linjer och linjer med tydlig yrkesinriktning.

Däremot är det min åsikt att eleverna också på de studieförberedande utbildningarna behöver en viss anknytning till det yrkesområde de inriktar sig mot. Införandet av praktik liksom specialämne och specialarbete bidrar till detta.

På motsvarande sätt gäller det också att förbereda eleverna på de yrkesinriktade linjerna för ett livslångt lärande, bl. a. genom att ge dem bättre kunskap i allmänna ämnen, i första hand svenska, som är grunden för all inläring.

Det är också i detta perspektiv man skall se förslagen i propositionen om att utveckla olika former av påbyggnadsutbildningar i gymnasieskolan. Därigenom kan en elev från yrkesinriktade utbildningar komplettera sin utbildning med mer teoretiska kunskaper, t. ex. för att kunna gå vidare till högskolan. Elever med studieförberedande utbildning kan via påbyggnads-

utbildningen skaffa sig yrkeskunskaper som underlättar för dem att gå ut i arbetslivet.

Låt mig också avslutningsvis säga något om den yrkesutbildningsöversyn som aviserades i gymnasiepropositionen. Jag kommer i dagarna att tillkalla en särskild arbetsgrupp för detta. Gruppen kommer att bestå av bl. a. arbetsmarknadens parter och representanter för utbildningsmyndigheter och skall dra upp riktlinjerna för en förnyelse av yrkesutbildningen.

Jag menar att det är angeläget att ett mer samlat grepp nu tas över ansvarsfördelningen mellan utbildningsväsendet och arbetslivet i vad gäller olika slag av yrkesutbildning liksom avvägningen mellan teori och färdighetsträning inom yrkesutbildningen.

Jag anser att det vore positivt att öka möjligheterna till arbetsplatsförlagd utbildning. Arbetsgruppen får därför i uppgift att analysera vilka delar av utbildningen som bör ske i skolan och vilka moment som lika bra eller bättre kan förläggas direkt ute i arbetslivet.

Grundläggande är självfallet att hitta samverkansformer som kan garantera att utbildningens kvalitet kan bibehållas och förbättras.

Gruppen skall behandla frågor som kräver lösningar – både omgående och mera långsiktiga.

Att få fram praktikplatser för eleverna på de fyraåriga tekniska linjerna är en uppgift som gruppen måste ta sig an med förtur.

Också behovet av fortbildningsinsatser för yrkeslärare kräver snabb behandling.

Andra områden kräver ett omfattande förarbete innan någon lösning kan nås. Här gäller det då först att dra upp riktlinjer för det fortsatta förändringsarbetet. Det gäller bl. a. de förändringar i ämnesinnehåll och arbetssätt som krävs för att yrkesutbildningen skall kunna förbereda de studerande inför det snabbt föränderliga arbetslivets krav. Ungdomars introduktion i arbetslivet måste särskilt uppmärksammas. Här har TCO i dag presenterat intressanta uppslag som bör prövas med förtur.

Att en arbetsgrupp för yrkesutbildningsfrågor nu tillsätts innebär på intet sätt att yrkesutbildning undantas från det försöks- och utvecklingsarbete som startas i och med riksdagsbeslutet om gymnasiepropositionen. Detta arbete skall självfallet omfatta såväl de studie- som de yrkesinriktade utbildningarna i gymnasieskolan.

Herr talman! Tidigare fanns i vårt land en tradition att de grundläggande skolpolitiska besluten kunde fattas i rätt stor enighet i riksdagen. Dagens beslut om mål och riktlinjer för gymnasieskolans utveckling borde vara ett sådant.

Anf. 97 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Regeringens förslag till ny gymnasieskola är dåligt. Förslaget är dåligt därför att det formulerar skolans problem fel. För man tro statsrådet Lena Hjelm-Wallén i regeringspropositionen, är det enda återstående bekymret – sedan skolan reformerats från början till slutet de senaste 15 åren – att man inom gymnasieskolan allttjämt kan skönja den gamla yrkesskolan,

fackskolan och gymnasiet. Eller annorlunda uttryckt: Felet med gymnasieskolan är att den alltså erbjuder målinriktad utbildning som försöker utveckla varje elev på basis av dennes egen personlighet.

Vi moderater, herr talman, ser skolans problem annorlunda. Skolans främsta bekymmer är inte att den erbjuder för få möjligheter till specialisering utan att den inte tillräckligt tar till vara det särpräglade och unika som gör varje människa speciell.

Tillåt mig, herr talman, för att illustrera skillnaderna mellan socialdemokraterna och moderaterna i utbildningssammanhang – för att det finns skillnader som knappast kan överbryggas finns det ingen anledning att dölja – utnyttja ett anförande som statsrådet Lena Hjelm-Wallén höll i Falun den 7 maj. Lena Hjelm-Wallén formulerade nyss dessa skillnader i termer som att moderaterna ställer sig utanför. Ställer sig utanför vad? Inte utanför de krav elever, lärare och föräldrar ställer, i varje fall.

I Faluanförandet kommenterar utbildningsministern den motion vi moderater väckt med anledning av regeringens förslag till ny gymnasieskola. I allt väsentligt står f. ö. samma sak att läsa i dagens nummer av Stockholms-Tidningen. Parentetiskt undrar man om det verkligen kan vara landets utbildningsminister som skrivit den artikeln.

Den avgörande skiljelinjen mellan regeringen och oss moderater handlar alltså om hänsynen till elevernas intressen och fallenheter. I Falun hävdade utbildningsministern:

”Jag menar att man också bör anföra rent ideologiska skäl för att riva ner gränserna mellan de s. k. teoretiska och praktiska gymnasielinjerna. Det är inte bara otidsenligt och orationellt för Framtidssverige att låta klassklyftorna bestå eller i värsta fall förstärkas. Det är självfallet också ojämnt.”

Utbildningsministerns uttalande – tillsammans med den gymnasieproposition som uttalandet baseras på – innebär i realiteten att regeringen också för gymnasieskolans del skriver under på den skolideologi som socialdemokraternas främste tänkare på området, professor Åke Isling, häromåret för grundskolan formulerade i följande termer:

”Den obligatoriska skolan skall sätta den jämlika socialisationen – – före den ojämliga kvalificeringen” för yrkeslivet.

Vi kan, herr talman, inte dela denna syn på vilka mål som bör gälla för grundskolan. Etter värre gör emellertid Lena Hjelm-Wallén saken genom att flytta upp samma skolsyn också till de därpå följande stadierna. Vad regeringen uppenbarligen tänker sig är ett slags ”grundskolefiering” av också det frivilliga skolväsendet. Som om det inte räcker med de problem grundskolan själv brottas med!

Resultatet av att ett diffust jämlikhetsmål sätts före den personliga kunskapsutvecklingen låter knappast vänta på sig. Ett av resultaten är blott alltför uppenbart, nämligen att varje elev inte får chansen att till fullo utveckla sin förmåga, oavsett inriktning. Att inte låta personliga anlag växa leder till negativa konsekvenser både för den enskilde och för samhället i dess helhet.

En annan av den socialistiska skolsynens effekter – för det är en socialistisk

skolsyn det är fråga om – slår mot själva den huvudambition som socialdemokraterna uppställer för skolutbildningen, nämligen att skapa den jämlika människan.

Den elev som under uppväxtåren inte får sina anlag stimulerade och utvecklade tappar lätt sugen. Att det är så kan varje lärare på grundskolans högstadium vittna om. Där är den faktiska kunskapsmässiga utslagningen långt större än den som visas i formella siffror över antalet elever med ofullständiga betyg.

När en ung människa inte får chansen att för sig själv bevisa att han eller hon faktiskt kan klara en uppgift bra, blir skolan till slut bara en tråkig och ointressant plåga. I en skola som inte förmår möta den enskildes personliga begåvningsprofil med en individuellt anpassad utbildning går förfärande många elevers självförtroende förlorat.

Förlorade självförtroenden drabbar dessutom ojämnt. Den som har förmånen att komma från hem med studietradition har lättare att kompensera vad skolan brister. Värre är det – bokstavligt talat – för arbetarbarnen.

När Lena Hjelm-Wallén nu gör ideologi av att utbildningen också på gymnasienivå måste göras mer sammanhållen, är det därför – jag ber om ursäkt för uttrycket – en rent asocial ideologi hon företräder. Att stampa ut de elever som från början har de sämsta sociala förutsättningarna är och förblir oacceptabelt.

Att detta blir konsekvenserna av den sammanhållna skolan vet vi som sagt från grundskolans högstadium. Att effekterna därefter hänger med genom de därpå byggande utbildningsstadierna vet vi från antagningen till högre utbildning. Den sociala snedrekryteringen till högskolan är ett tydligt exempel härpå. Hur många fler exempel behöver socialdemokraterna för att inse att man i tre decennier varit på fel spår?

Regeringens förslag till ny gymnasieskola bottnar i ett gammalt komplex inför den teoretiska utbildningen. Sådan – anses det – är så mycket finare än andra kunskaper att alla måste ha den i lika stor utsträckning för att uppfylla angelägna jämlikhetsideal. Enligt socialdemokratisk skolideologi blir man – annorlunda uttryckt – jämlik med andra först efter det att man fått en utbildning som är precis likadan som dessa andras utbildning.

En sådan grundåskådning leder till en utarmning av kompetens inom områden där andra begåvningsprofiler än strikt teoretiska är oundgängliga. Men den är framför allt förödmjukande mot människor med praktisk yrkesfallenhet.

Så skapas till slut de klasser socialdemokratin anser sig behöva. Elever som ständigt får praktiska intressen nedvärderade av utbildningsväsendets ideologer riskerar till slut att tro att de är både avvikande och underprivilegierade. Kanske utgör sådana stämningar – vad vet jag? – en stimulerande bas för den socialdemokratiska agitationen. För många enskilda unga människors självkänsla är de däremot förödande.

Hur skall de socialdemokratiska skolideologerna fås att begripa att skillnader i inriktning är fruktbarande, men att inga sådana skillnader får innebära att olika människor åsätts olika värde? Varje människa har något

som är unikt och som det är skolans uppgift att vidareutveckla.

Herr talman! Till detta skall läggas några viktiga påpekanden:

Alla elever – också de praktiskt inriktade – behöver teoretisk skolning. Det behövs för att kunna möta ett hårt och föränderligt yrkesliv. För att uppnå nödvändigt engagemang är det emellertid – som jag framhållit – viktigt att varje utbildning innehåller tillräckligt mycket individspecifikt lärostoff.

Det säger sig dessutom självt att somliga elever under utbildningens gång kommer att vilja ändra studieinriktning. Skolan måste därför ställa kompletteringsresurser till elevernas förfogande såväl efter grundskolan som efter gymnasieskolan. Alla elever skall garanteras möjlighet att inhämta de kunskaper de behöver för att klara studier på högre stadier eller för yrkesverksamhet, även om denna råkar vara en annan än man ursprungligen tänkt sig. Återvändsgränder måste undvikas.

Att moderaterna vill införa möjligheter till kompletteringsstudier väljer Lena Hjelm-Wallén i sitt Falutal liksom i sin artikel i Stockholms-Tidningen att helt framt förneka. Hon säger: "Moderaterna menar på fullt allvar att vi bör ha en skola som är så uppdelad att ungdomar som gör ett val, kanske långt innan de är mogna att göra ett sådant val, inte skall ha möjlighet att ändra sig, att tänka om eller att mogna."

Vad menar statsrådet? Sanningen är ju den rakt motsatta. Vi vill t. o. m. gå ett betydelsefullt steg längre. Vi föreslår att man efter sådana kompletteringsstudier skall kunna få ett lågt betyg omprövat. Det inger uppriktigt sagt farhågor att statsråd far land och rike runt med uppenbar osanning. Är argumenten klena bör man snarare ändra den egna uppfattningen än ljuga om motpartens.

I förslaget till ny gymnasieskola tar sig regeringens utslättningsambitioner det uttrycket att de olika utbildningsinriktningarnas profilering föreslås reducerad. Något slags allmän praktik på alla gymnasielinjer anges som ett viktigt medel härför.

Gymnasieutredningen presenterade på sin tid en praktikmodell med praktik av två slag, nämligen dels allmän arbetslivspraktik, dels praktik som är relevant för resp. utbildning. Regeringen gör mischmasch av detta genom att tala om en allmän gymnasiepraktik som sägs kunna uppfylla båda syftena.

Moderaterna avvisar utjämningstanken redan av principiella skäl. Regeringens praktikförslag bör emellertid förkastas också av praktiska orsaker. Genom att regeringen tror sig klara två vitt skilda praktikambitioner med ett praktiksysteem är risken överväldigande för att man inte klarar något av dem. Det innebär i sin tur att praktiken blir bortkastad tid till förfång för kunskapsinhämtandet.

Hade regeringen föreslagit att inslag i vissa utbildningar skulle kunna genomföras i form av praktiska tillämpningar hade man fått vårt stöd. För praktik som bara kan motiveras med grumliga ideologiska skäl får man emellertid söka stöd hos några som är mera godtrogna.

Tanken på en för alla elever i gymnasieskolan sammanhållen start är ett regeringsförslag i samma felaktiga riktning. Elevernas val skall uppskjutas så långt som möjligt, nästan hela första gymnasieåret enligt den gymnasieutred-

ning där Lena Hjelm-Wallén själv var en drivande kraft. För att gardera sig mot att några väljer fel – och därmed kan tvingas välja en gång till – anser Lena Hjelm-Wallén det bäst att eleverna inte väljer alls!

Regeringen säger sig nu visserligen inte till fullo kunna genomföra gymnasieutredningens förslag. Skälet är emellertid statsfinansiellt, inte sakligt. Om betydelsen av att förvägra eleverna rätten att redan från början få välja studieinriktning är utbildningsministern alltjämt övertygad. Skolöverstyrelsen skall få i uppdrag att fundera över hur detta kan ske på ett billigare sätt.

Många har inför den förestående försämringen av gymnasieskolan haft svårt att genomskåda regeringens förslag. Det är synd. Ett riksdagsbeslut i den riktning regeringen förespråkar ger nämligen i allt väsentligt regering och skolöverstyrelse ett carte blanche för en skolreformer som stämmer dåligt med det ökade medvetandet om den svenska skolans problem, som också många socialdemokrater vittnat om.

Både verklighet och skoldebatt har sprungit förbi Lena Hjelm-Wallén. Ju förr detta erkänns, desto bättre.

Anf. 98 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! När det gäller en förändrad gymnasieskola vill jag först ta upp den övergripande reformstrategin.

Under en följd av år har vi från centern i våra utbildningspolitiska motioner slagit fast att det bästa sättet att reformera gymnasieskolan är att låta en successiv förändring växa fram underifrån – en förändring som är resultatet av ett lokalt utvecklingsarbete, där kommunerna och deras gymnasieskolor i sann decentralistisk anda har möjlighet att själva påverka både takten och innehållet i förändringsarbetet. På det sättet kan man också, inom de givna ramar som är nödvändiga för att garantera en likvärdig utbildningsstandard i landet, ge även gymnasieskolan en lokalt förankrad utformning.

På det sättet får man också möjligheter att ta hänsyn till lokala och regionala behov och önskemål från arbetsmarknaden och den högre utbildningen. Detta gäller inte bara utbildningens dimensionering, utan också dess innehåll. En lokal förankring ökar också möjligheterna till en högre grad av samverkan med övriga utbildningsanordnare som komvux, AMU, folkhögskolan och högskolan – en samverkan som i tider av resursknapphet ter sig mer angelägen än någonsin tidigare.

Men det allra viktigaste är att man med denna lokala förankring och dessa successiva förändringar ger skolans personal möjlighet att känna delaktighet i och medansvar för de förändringar som kommer att växa fram. Vi har sett alltför många exempel på motsatsen. Färdiga reformer har påtvingats skolväsendet utan tillräckliga förberedelser och tillräcklig information, vilket lett till, att även goda förslag med ett gott syfte har kommit att leda till misslyckanden.

Ett annat viktigt avsnitt i propositionen rör gymnasieskolans yrkesinriktade utbildningar. Detta är ett område där centern under lång tid konsekvent

drivit frågan om en större andel företagsförlagd utbildning. Vi har vid åtskilliga tillfällen framhållit de många skäl som talar för detta, och jag skall upprepa några av dem.

För det första innebär en företagsförlagd utbildning mindre anspråk på kommunernas ekonomiska resurser, då man slipper dyrbara investeringar i lokaler och utrustning.

För det andra är det omöjligt för kommunerna att förnya sin utrustning i takt med den allt snabbare tekniska utvecklingen. Detta kan och måste däremot företagen göra, och då är det naturligt för skolan att söka samarbete där den högutvecklade teknologin står att finna.

För det tredje finns också den tekniska kompetensen och kunnandet i hög grad i samma företag.

För det fjärde vinner utbildningens kvalitet på att bedrivas i en autentisk arbetsmiljö med de regler, tider och krav i övrigt som där gäller.

För det femte brukar en utbildning i ett företag ofta leda till en vidare anställning eller i varje fall underlätta inträdet på den reguljära arbetsmarknaden.

För det sjätte är det lättare att decentralisera företagsförlagd utbildning närmare elevernas hemorter, och man kan på ett bättre sätt anpassa utbildningsutbudet till den lokala och regionala arbetsmarknadens behov.

Många av dessa argument återfinner vi i propositionen, där det bl. a. konstateras att vi i dag har små möjligheter att göra sådana förändringar i gymnasieskolan som medför stora nyinvesteringar i lokaler och utrustning. Vidare säger föredragande statsrådet att man också måste "fråga sig om den datorisering, automatisering och robotisering som håller på att växa fram kommer att göra det möjligt att även i framtiden 'simulera' viktiga arbetsprocesser inom skolans väggar. I stället bör samarbetsformer befästas och utvecklas mellan skolan och olika branscher, företag och arbetsplatser, bl. a. för att skolan skall få tillgång till sådan kvalificerad och dyr utrustning som den knappast själv kan skaffa.

Redan i dag organiseras som jag tidigare har nämnt viss yrkesinriktad utbildning i form av arbetsplatsförlagd utbildning. Det är enligt min mening både nödvändigt och önskvärt att ytterligare yrkesinriktad utbildning i framtiden organiseras på liknande sätt. Det gäller särskilt utbildningarnas avslutande delar där arbetsplatsförlagd utbildning kan bli ett naturligt steg ut i arbetslivet."

Så långt föredragande statsrådet och propositionen, och det är inte svårt att se överensstämmelsen mellan de tidigare centerförslagen och propositionen. Vi noterar således med tillfredsställelse att centerns idéer och tankegångar i hög grad kommit att präglade propositionen om gymnasieskola i utveckling.

I vår kommittémotion som väcktes med anledning av propositionen, tog vi dock upp ett antal punkter på vilka vi ville ha förtydliganden eller där vi ville gå ett steg längre än regeringen. På en rad av dessa punkter har vi blivit tillgodosedda i betänkandet, men ändå återstår några viktiga områden där vi anmält avvikande mening.

Det första gäller intagningen till gymnasieskolan på höstterminsbetyget i årskurs 9. Det beslutet är i sig ett exempel på en reform som misslyckats därför att den saknat förankring ute i skolväsendet, vilket jag nämnde i min inledning. Vi har själva medverkat till det beslutet och vill på intet sätt undandra oss vår del av ansvaret, men vi är också beredda att ändra oss.

Utskottsmajoriteten däremot vill avvakta den pågående utvärderingen, och det är i sig en respektabel ståndpunkt – om det hade varit så att den själv trott på den här reformen. Men nu har föredragande statsrådet själv konstaterat att det här beslutet har skapat många problem.

Hon har vidare, här i kammaren, sagt att hon inte känner sig bunden att av prestigeskäl vidhålla det tidigare beslutet, utan är beredd att ompröva det.

Statsrådet Bengt Göransson har senast vid Riksförbundets Hem- och Skola årsmöte i Åre sagt: "Jag vill bara understryka att regeringen är beredd att ändra systemet om det visar sig att det inte fungerat så som det var tänkt." Man måste vara ganska omedveten om man inte redan nu har klart för sig att systemet med höstterminsintagning inte har fungerat som det var tänkt.

Mot bakgrund av sådana här uttalanden är det ganska naturligt att man nu ute i skolorna räknar med att det blir en återgång till vårterminsintagning i någon form. Då är det inte särskilt troligt att man inför det kommande läsåret lägger ned extra möda på en åtgärd som man inte tror på och som man dessutom vet kommer att ändras. Detta i sin tur innebär att den årskull elever som nu börjar i årskurs 9 kommer att vara ännu mer utsatt för systemets brister.

Ca 100 000 elever som riskerar att få sitt viktigaste skolår spolerat – det är, herr talman, 100 000 bra skäl att nu fatta beslut om en förändring.

Nästa viktiga fråga där vi skiljer oss åt är praktikperiodernas omfattning. Det är ju en sedan länge känd centerståndpunkt att vi vill förbättra gymnasieskolans arbetslivskontakter. Det bästa sättet att göra detta är att ge alla utbildningsvägar i gymnasieskolan obligatoriska praktikperioder av tillräcklig längd. Majoriteten har stannat för tre veckor som en övre gräns, medan vi menar att en sådan begränsning är olycklig.

Även vi är naturligtvis medvetna om de problem som ofta kan föreligga att få fram tillräckligt många praktikplatser av god kvalitet, och kvantiteten praktik får naturligtvis inte vara ett primärt mål. Men vi skall också komma i håg att försöksperioden – som vi nu går in i – kommer att omfatta fem år och många förutsättningar kan komma att förändras över tiden. Därför menar vi att de lokala förutsättningarna skall vara avgörande. Om det finns tillgång till praktikplatser av god kvalitet får inte treveckorsregeln ses som någon övre gräns för ett lokalt försöks- och utvecklingsarbete.

Till sist, herr talman, ytterligare några synpunkter på den yrkesinriktade utbildningen. I vår reservation 25 har vi pekat på behovet av att ge utrymme för sådan utbildning som leder till kunskaper om små- och egenföretagandets villkor. Det finns i dag en medveten strävan från samhällets sida att förmå människor att starta egna företag. Det bedrivs kampanjer och anordnas kurser av olika slag i regi av bl. a. utvecklingsfonderna. Jag förutsätter att denna strävan kommer att finnas kvar, och då är det viktigt att också vända

Nr 166

Torsdagen den
7 juni 1984

---

*Gymnasieskola i
utveckling*

sig till unga människor redan i gymnasieskolan. Det förvånar oss att vi inte vunnit något gehör på den här punkten och att inte något av de övriga partierna tycker att det är viktigt att ge gymnasieskolans elever kunskaper om små- och egenföretagandets villkor. Det förvånar oss och är att beklaga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4, 24 och 25.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

8 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1983/84:2976 av *Lars Werner m. fl.*

1983/84:2977 av *Stina Gustavsson och Rune Gustavsson*

1983/84:2978 av *Sivert Andersson m. fl.*

1983/84:2979 av *Kerstin Göthberg m. fl.*

1983/84:2980 av *Margareta Palmqvist*

1983/84:2981 av *Jörgen Ullenhag m. fl.*

1983/84:2982 av *Lars Hjertén och Göte Jonsson*

1983/84:2983 av *Elver Jonsson och Kenth Skårvik*

1983/84:2984 av *Berit Oscarsson m. fl.*

1983/84:2985 av *Per Unckel m. fl.*

Svenskundervisning för vuxna invandrare (prop. 1983/84:199)

9 § Kammaren åtskildes kl. 18.03.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert